

Иваничка Димитрова
Екатерина Дериволкова

РОДНА РЕЧ

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

и

ЧИТАНКА

Учебник за 2. клас



Știința, 2015

CZU 811.163.2 (075.2)

Д 46

Aprobat prin Ordinul ministrului educației (nr. 399 din 25 mai 2015). Manualul este elaborat conform curriculei disciplinare și finanțat din mijloacele financiare bugetare.

Comisia de evaluare: *Maria Grădinar*, învățătoare, grad didactic I, Liceul Teoretic „Vasil Levski”, Chișinău; *Snejana Nikiforțeva*, învățătoare, grad didactic II, Liceul Teoretic „Vasil Levski”, Chișinău; *Ludmila Popova*, învățătoare, grad didactic I, Gimnaziul Tvardița, rn. Taraclia

Recenzentă: *Chirilca Demireva*, Liceul Teoretic „Vasil Levski”, Chișinău

Redactor: *Nadejda Dermenji*

Responsabil de ediție: *Valentina Ribalchina*

Corector: *Tatiana Bolgar*

Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*

Pictor: *Daniela Spînu, Irina Oleinic*

Machetare computerizată: *Anatol Andrițchi*

Procesare imagini și copertă: *Vitaliu Pogolșa*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică *Știința*,

str. Academiei, nr. 3; MD- 2028, Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 73-96-16, fax: (+373 22) 73-96-27; e-mail: prini@stiinta.asm.md;

prini_stiinta@yahoo.com; www.stiinta.asm.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editoriale-Poligrafice *Știința*.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Димитрова, Иваничка

Родна реч: Български език и читанка: Учебник за 2. клас / Иваничка Димитрова, Екатерина Дериволкова; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. *Știința*, 2015 (Tipografia „BALACRON” SRL). – 184 p.

ISBN 978-9975-67-977-0

811.163.2 (075.2)

© *Иваничка Димитрова, Екатерина Дериволкова*. 2011, 2015

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică *Știința*. 2011, 2015

ISBN 978-9975-67-977-0

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Обичам те, българска реч!

Българският език е мой роден език.....	8
Как е построен българският език.....	10
Видове реч.....	13
Сродни думи.....	16
Знам и мога.....	18
Урок по речева учтивост. Хайде да се запознаем!	20

Говоря, чета и пиша на български език

Разговаряме на своя роден език.....	21
Учим се да разговаряме правилно и вежливо.....	24
Как да чета на български език.....	26
Как да пиша правилно и красиво.....	28
Знам и мога.....	32

Звуковете и техните български букви

Звукове и букви. Правоговор и правопис.....	35
Гласни и съгласни звукове.....	37
Как се пренася част от думата на нов ред.....	39
Българската азбука. Речници.....	41
Знам и мога.....	43
Урок по речева учтивост. Как трябва да поздравявам.....	45

Изречението – съставна част на текста

Изречение. Как се образува то.....	46
Как да правя преразказ.....	48
Съобщителни и въпросителни изречения.....	50
Как да чета и изговарям съобщителните и въпросителните изречения.....	52
Знам и мога.....	53
Урок по речева учтивост. Сбогуване.....	56

Думите в българския език. Какво ново ще науча за тях

Думи. Какво се назовава с тях.....	57
Какво се изразява с думите.....	58
Как се съчинява разказ по картини.....	60
Ударение на думата.....	61
Знам и мога.....	64
Урок по речева учтивост. Молба.....	65

Уча се на правоговор и правопис

Правопис на гласните звукове. Как да правя проверка.....	67
Как се съчинява разказ по наблюдение и преживяване.....	70
Изговор и правопис на съгласните в края на думите.....	71
Изговор и правопис на звучните съгласни пред беззвучни.....	73
Знам и мога.....	75
Урок по речева учтивост. Как да благодаря на български език.....	77

Усвоявам езикови понятия

Кои думи са съществителни имена, прилагателни имена, глаголи. Как да ги разпознаваме	78
Съществително име. Единствено и множествено число	80
Род на съществителното име	82
Съществителни собствени и съществителни нарицателни имена	84
Кои съществителни имена са умалителни. Защо се употребяват	86
Прилагателно име	88
Съгласуване на прилагателното име със съществителното	89
Използване на прилагателните имена. Правопис	91
Глагол. Единствено и множествено число	93
Как изговарям и пиша глаголите	95
Знам и мога	96
Урок по речева учтивост. Извинение	98
Примерни самостоятелни работи за проверка на знанията и уменията на учениците	102

ЧИТАНКА

Български език Тодор Стоянов	111
------------------------------------	-----

Училищно звънче звъни

Първият учебен ден По Елин Пелин	112
Училище Иван Вазов	112
Първият учебен ден Елисавета Багряна	113
Най – големият ми приятел Димитър Боримечков	113
Книжко моя Асен Босев	114
Чудната врата Веселин Ханчев	115
Гатанка Асен Разцветников	116
Читанката на Славето Ангел Каралийчев	116

Златолиста есен е дошла

Сиромашко лято Елин Пелин	118
Есента откри изложба Асен Босев	119
Брезичката на Ани По Светла Кънева	120
Карнавал в гората Леда Милева	121
За сланата Георги Барбаров	122
Тъжна есен Николае Рошка	122
Кой как ще зимува По Емилиян Станев	123
Предзимен вятър Ран Босилек	124
Есен Митко Турлаков	125

Зимни радости

Зимен пейзаж Валери Петров	125
Къщичка под снега По Емилиян Станев	126
Зима Елисавета Багряна	127
В зимната гора Владимир Калоянов	128
Най-добрият художник Димитър Боримечков	128
Бяла приказка Валери Петров	129
Новата шейна Георге Георгиу	131

Катеричкина Коледа <i>Георги Райчев</i>	132
Дядо Коледа <i>Трайко Симеонов</i>	134
Коледарска песен	134
Нова година <i>Венко Евтимов</i>	135
Сурва, сурва година <i>Трайко Симеонов</i>	135
Сурвакарче с гълъб <i>Цветан Ангелов</i>	136
Народна благословия	136

Животворна пролет идва пак

Зимата, пролетта и детето <i>Елисавета Багряна</i>	137
Предвестниче <i>Николай Зидаров</i>	138
Гатанки	138
Весели ята <i>Емил Коларов</i>	139
Пролет <i>Владимир Калоянов</i>	140
Вест <i>Йордан Кушев</i>	140
Легенда за мартеничката (<i>Молдовска легенда</i>).....	141
Гатанка <i>Лъчезар Станчев</i>	142
Мартенички <i>Дора Габе</i>	142
Мама ми я оплете <i>Ран Босилек</i>	143
Празник има мама <i>Слав Хр. Караславов</i>	144
Излет <i>Ран Босилек</i>	145
Лазарка <i>Дора Габе</i>	147
Великденски борец <i>Лъчезар Станчев</i>	147
Великденска свещица <i>Йордан Стубел</i>	148
Къде е пролетта <i>Кина Къдрева</i>	149
Пролет <i>Асен Разцветников</i>	150
Гатанки	150

Мъдростта на вековете

Дядо и внуче (<i>Българска народна приказка</i>)	151
Двама братя (<i>Молдовска народна приказка</i>)	151
Славейчето (<i>Украинска народна приказка</i>).....	152
Горделивото борче <i>Георги Караславов</i>	153
Дядовата питка <i>Трайко Симеонов</i>	154
Отишла баба за дренки (<i>Българска народна приказка</i>)	156
Баба Меца и Зайо Байо <i>Ран Босилек</i>	157
Сънят на врабчето <i>Ангел Каралийчев</i>	159
Венци (<i>Българска народна песен</i>)	160
У Недини слънце грее (<i>Българска народна песен</i>)	160
Гатанки	161

Молдова и България са в моето сърце

През южната степ <i>По Иван Вълков</i>	162
Родният език <i>Илия Вълков</i>	162
Чучулиги <i>Спиридон Вангели</i>	163
Родина <i>Иван Вазов</i>	164
Оттука почва обичта <i>Христо Радевски</i>	165
Левски <i>Иван Вазов</i>	166

Песен за Апостола Асен Босев	166
Тобулток (Молдовска легенда)	167
Вода за братушките По Петър Стънов	168

Пътуване в страната на доброто

Захарното петле Константин Константинов	169
Лили на морското дъно Валери Петров	171
Ябълката Емилиан Буков	173
Птиче в клетка Емануил Попдимитров	173
Орел, рак и щука Петко Р. Славейков	174
Братче до прозорчето Спиридон Вангели	175
Брезичка Дора Габе	176
Слънцето и облакът Джани Родари	177

Слънчево лято, здравей!

Лятно утро По Георги Барбаров	178
Лято е Надя Кехлибарева	179
Лято Илия Вълков	179
На Кирил и Методий Иван Давидков	180
Благодаря Михаил Лъкатник	180
Ваканция Георги Авгарски	181
От авторите	182

УСЛОВНИ ОБОЗНАЧЕНИЯ

✓ За вашия речник



Изводи и обяснения



Обобщаващо
правило



За любознателните

20

Основна задача



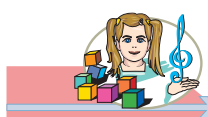
Подзадача



Чета



Слушам



Занимателни
задачи



Пиша



Говоря



Тестове,
контролни задачи

21

С повишена трудност



С повишена трудност

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

ГОВОРЯ
СЛУШАМ
ЧЕТА
РАЗГОВАРЯМ



Приятна работа!
Успех!

ОБИЧАМ ТЕ, БЪЛГАРСКА РЕЧ !

*Мило дете! От следващите страници на учебника ти ще научиш защо българският език е твой роден език. Ще се запознаеш с видовете реч, ще се научиш да се запознаваш с нови хора, като говориш на своя роден език.
Желаем ти успех!*

Българският език е мой роден език

1 Прочети стихотворението.



Език мой роден

Език мой роден български и вечен!
Отново днес при тебе аз се връщам.
И както някога през тази вечер,
ще ме посрещнеш ти пред нашта къща.
... Език мой роден, мъдър, смел и вечен!
Благодаря ти, че до днес си с мене!
От прадедите идеш, отдалече
и в бъдещето с теб сме устремени.

Таня Танасова



За вашия речник

устремѐн – насочен, който има определена цел

2 Отговори на въпросите:



Към кого се обръща поетесата в стихотворението?
Какъв е за нея родният български език?
Какво е желанието на авторката от Бесарабия?



Българският език е мой роден език, защото България е родина на моите прадеди. За мен тази красива страна е прародина.



**България е моята прародина.
Моят роден език е българският.**



3 Коя е твоята родина? А коя е твоята прародина?
Кой е твоят роден език? Защо?

4 Прочети стиховете от българския поет Ран Босилек
и се подготви да отговориш на въпросите:

Родна реч, омайна, сладка,
що звучи навред край мен;
реч на мама и на татка,
що говорим всеки ден!..



✓ *За твоите речник*

**омаен – очарователен
свещён – благороден**

- *Каква е родната реч?*
- *Кои думи помагат да разбереш това?*
- *Какви чувства вълнуват поета?*

5 Използвай някои от думите и словосъчетанията, за да изразиш своето
отношение към родния език. Разкажи с няколко изречения.

**звънлив
мил
прекрасен
скъп
мелодичен**

**жив
богат
вечен
изразителен
благозвучен**



6 Ето какво записа Наташа за родния си език:

Българският език е мой роден език. Той е език на моите деди.
Българската реч е звънлива и прекрасна. Искам да зная родния си
език. Затова го уча с желание в училище.

- *Помогни на второкласничката да избере заглавие на съчинението си:*

Роден език

Език на прадедите

Родна омайна реч

Защо уча роден език

7 Препиши текста с избраното заглавие.



Как е построен българският език

1

Отговори на всички въпроси с едно или няколко изречения. Постави заглавие.

Кой е твоят роден език?

Къде чуваш родната реч?

Каква е родната реч?

Какви чувства изпитваш към родния български език?

Запиши отговорите в тетрадката си.



Това, което разказа на своите другари и записа в тетрадката, се нарича текст.



Текст е и стихотворението.

Есен

Тревичките са пожълтели.

Слана е паднала в леса.

Дърветата са оголели.

Дошла е вече есента.

Иваничка Димитрова



За вашия речник

оголели – останали са без листа (голи)

- От колко изречения се състои текстът?
- Първото изречение се състои от три думи. А четвъртото?
- Думата **слана** се състои от пет звука. А думите **леса**, **есента**, **дърветата** от колко звука се състоят?

Текстът се състои от изречения.



Изреченията образуват текст, когато са свързани по смисъл.

Изречението се състои от думи.



Думите в определен ред образуват изречение, когато с тях се изказва мисъл.

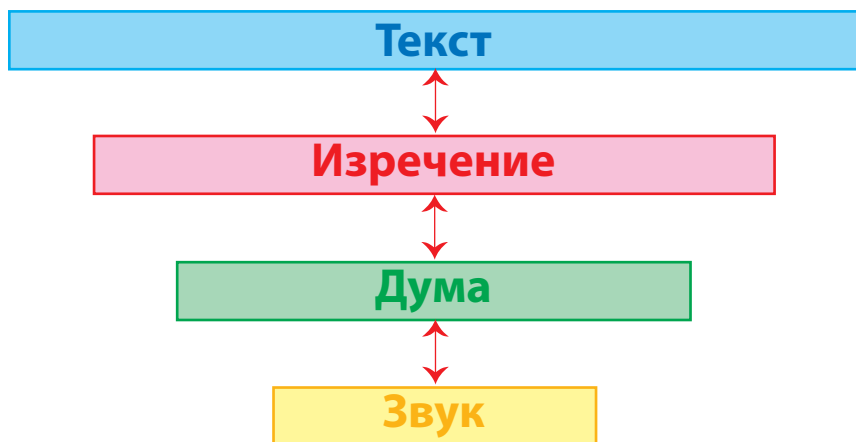
Думата се състои от звукове.



Звуковете в определен ред образуват дума.



2 Разгледай схемата:



- Разбра ли как е устроен българският език? От какво се състои?

3 Прочети текста. От колко изречения се състои?

Второкласник

Отново дойде златолиста есен. Тръгнахме на училище. Аз съм вече второкласник. Чета, пиша и говоря на своя роден български език.



- Намери изречението, от което разбираш, че детето е грамотно.
- Напиши изречението, в което има най-малко думи. Колко са думите?
- Напиши изречението с най-много думи. Колко са те?
- Колко са звуковете в първата дума? Кои са те?
- А колко думи от текста имат четири звука? Запиши ги.
- Ако откри 6 думи, значи си се справил(а) отлично!



4 Използвай текста, за да докажеш как е устроен българският език.

5 Разкажи с какво запомни първия учебен ден.



Българският език се състои от звукове, думи, изречения, текстове. Текстът се създава, когато разказваме за нещо, когато разговаряме.

6

Разгледай картината. Между кого се води разговорът? Опитай се да допълниш отговорите на двамата герои.



Иван и Ана се запознават

Иван:

- Здравей!
- Аз се казвам Иван.
А ти как се каваш?
- В кой клас се учиш?
- И аз съм ученик във втори клас. Обичаш ли интересни книги?
- А аз ...
- ... !

Ана:

- – ...
- – ...
- – Ученичка съм във втори клас.
А ти?
- – Да! Сега чета книгата с при-
казки от Ран Босилек.
- – ... !
-

Видове реч



Когато говорим, нашата реч
е устна реч. Когато слушаме,
слушаме устна реч.

✓ За вашия речник

разговарям – общувам, беседвам



Когато пишем, нашата реч е
писмена реч.



Когато четем, ние четем
писмена реч.

1 Каква е речта на:

- учителя, когато преподава урока?
- децата, когато четат в библиотеката?
- секретарката, която печата на компютера?
- ученика, който пише съчинение?

2 Разгледай картините. Напиши изречения или текст.
С каква реч си послужи?



3

Разгледай картината.
За какво разказва тя?



- С каква реч може да бъде поздравен рожденикът?

4

Съставете екипно устно поздравление.

- Какъв текст ще напишете на поздравителната картичка?
- Каква реч може да се използва при поздравление?



Устно поздравление
Писмено поздравление

5

Разкажи устно по картината. Помагай си с въпросите.



- Кое годишно време е?
- Къде отиват малките деца?
- Какво носят децата в ръцете си?
- Кой още отива с тях на училище?
- Кой вид реч използва в своя разказ?





- 6 Вашият клас е подготвил тържество “Книгата е моят приятел”. Как ще съобщите това на учениците от другите класове?

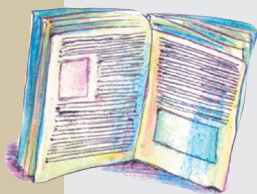


- Съставете устно съобщение. С каква реч ще си послужите?
- Съставете писмено съобщение. Запишете го в тетрадките. С каква реч ще си послужите?



- 7 Прочети обявата. Каква реч е използвана в нея?

ОБЯВИ



До всички ученици от нашето училище!

Учениците от 2-в клас ще проведат тържество “Българска бесарабска поезия” в петък, след часовете, в залата. Чакат ви интересни и забавни минути.

Заповядайте!!!

✓ За вашия речник

Запомни! **устен, устна, устно, устни**
писмен, писмена, писмено, писмени



Устно съобщение
Писмено съобщение

В съобщението трябва да се отрази:
• **какво** ще бъде тържеството, **кога**
• ще се проведе, **къде** ще се проведе,
• **кой** го организира. Трябва да е ясно
• и точно!

Сродни думи

1 Прочети думите в колонките.



род	България	Молдова
родина	българин	молдовски
прародина	българче	молдованин
народ	българско	молдованче
роден	прабългари	

- По какво си приличат думите от първата колонка? А от втората и третата?
- От коя начална дума са образувани останалите думи в колонките?
- Приличат ли си (сходни ли са) по смисъл всички думи от различните колонки?



Думи, които имат обща част и са сходни по смисъл, се наричат сродни думи.

2 Кой сродни думи са употребени в текста?

Къщовница

Привечер над гората заваля дъжд. Дъждовните капки окъпаха листата на дърветата. Горската пътека опустя.

А в дървената къщичка на баба Мария беше сухо, топло и подредено. Личеше си, че стопанката е къщовница.

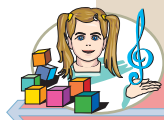
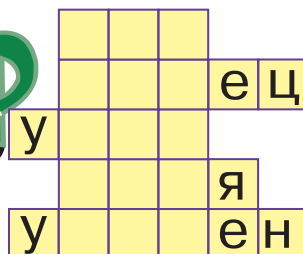
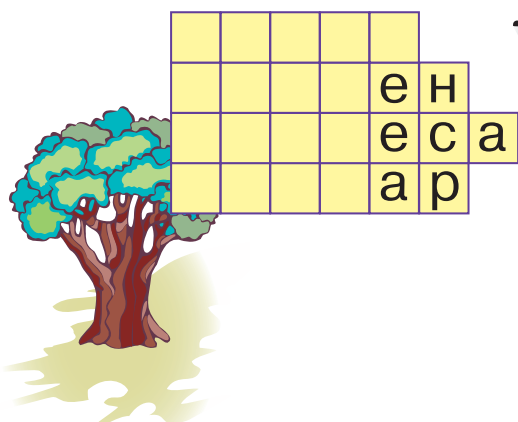


- Как са образувани сродните думи, които откри? Образувай още сродни думи.
- На коя дума от текста са сродни думите: пътека, пътник, път?

3 Към дадените думи измисли и запиши сродни думи.
 час път риба звънец

● Състави и запиши изречения с някои от думите.

4 Помисли и запиши сродните думи.



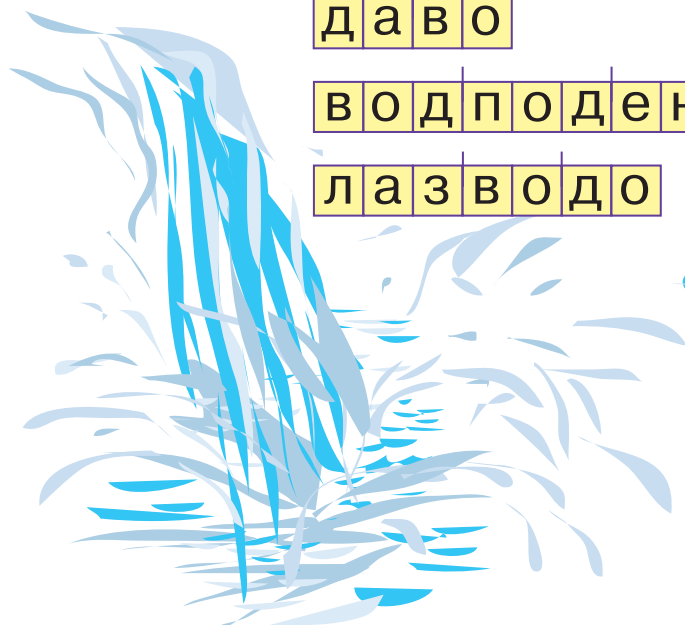
5 Открой сродните думи. Запиши ги. Подчертай общата им част.
 ученик, уча, учител, буква, учебник, писател, говоря, училище,
 писмен, звук, писмо.

6 В тези думи са разместени сричките. Кои са думите?

д а в о

в о д п о д е н

л а з в о д о



● Какви са тези думи? Докажи.

Знам и мога

1

Прочети текста.



Българският език е наш роден език. Той звучи в песните, стихотворенията и приказките, които обичаме. С него ние се чувстваме деца на нашата прародина България.

За нас българският език е скъп и свещен. Затова го изучаваме с радост и любов.



- Избери подходящо заглавие на текста. Може да използваш думи и словосъчетания от предходните уроци.
- Какво научи за българския език? Помисли и разкажи (устно или писмено).



2

Прочети и обясни народната мъдрост:
Докато език живее, народ не загива.



За вашия речник

загива, загивам – умира, умирам

3

Открий сродни думи в текста (задача 1).

- Колко сродни думи намери?
- Запиши ги. Допълни ги с още поне 2–3 думи.

4

Как разбираш значението на думата **език** в следните изречения:

Аз с желание изучавам своя роден език.
Езикът на човека е говорен орган.

5

Разгледай картината на стр. 19.

- Състави по нея устен разказ “Весели игри”.
- Запиши няколко свързани по смисъл изречения.





6 Към кои думи от текста се отнасят звуковите модели?

Есенни цветя

Ранно утро е. Вятърът донася до нас
нежния аромат на хризантеми.
– Цяла година мечтая за този
мирис – казва мама. – Няма
нищо по-сладко и омайващо
от дъх на есенни цветя!



Урок по речева учтивост

Тема: Хайде да се запознаем!

✓ За вашия речник

Запомни! “Вълшебни” думи и изрази:

Здравей! Как се казваш? Позволете да...

Здравейте! Как се казвате? Приятно ми е...



- 1** Второкласник иска да се запознае с дете от друг втори клас. Какви “вълшебни думи и изрази” ще употреби?

● Иван и Сашо се запознаха така:

Иван: – Здравей! Аз съм Иван. А ти как се казваш?

Сашо: – Аз съм Сашо. Радвам се, че се запознахме.

- 2** Учителят се запознава с нов ученик.

Учителят: – Аз съм господин Иванов. Ти как се казваш?

Ученикът: – Приятно ми е да Ви се представя. Аз съм Васил Петров.

- 3** Съставете устен диалог по двойки за запознаване със свой връстник, дошъл на гости вкъщи.

✓ За вашия речник

диалог – разговор

връстник – който е на еднаква възраст с другия

- 4** Как ученик ще се запознае с по-възрастен човек, дошъл на гости вкъщи? Какво ще отговори гостът? Съставете устен диалог по двойки.

ГОВОРЯ, ЧЕТА И ПИША НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Да говориш, четеш и пишеш на своя роден език е богатство. Усвоявай правилата за правилен и вежлив разговор; за правилно, изразително четене; за красиво писане.

За това ще ти помогнат следващите теми в учебните страници.

Разговаряме на своя роден език

1 Разгледай картините. Какво е нарисувал художникът?



- Къде разговарят двете деца?
При каква обстановка?
- Как трябва да разговарят децата
в различните обстановки?

тихо

обикновено

2 Как трябва да говориш в киното, на улицата, в болница?

високо



Говорител – който говори.

Слушател (и) – който слуша.

Събеседник (ци) – участник(ци) в разговора.

3 Прочети стихотворението. Какво правят героите?

Олелия



Мама вика, затова че
малкото ми братче плаче.

Татко спори със съседа
пак за някаква повреда.

Баба влиза и се хвали:

– Купила съм портокали!

– Никой да не ме закача –
шътка дядо. – Почва мача!

Вече ми дойде до гуша –
всеки вика. Кой да слуша?



- *Коя е причината за тази олелия?
Потърси отговора в текста.*

4 На кои от картинките се води разговор? Колко са участниците в разговора в първата и във втората картинка? А в третата картинка?



5

Вие, учениците от втори клас, сте на екскурзия в град Кишинев. Пътувате из града с автобус.



*Представи си, че си екскурзовод.
Какво ще разкажеш на децата? Помогни си с картините.*



Учим се да разговаряме правилно и вежливо

1 Как трябва да разговаряме?

Така?

или

Така?



Когато разговаряш, гледай събеседника в очите!

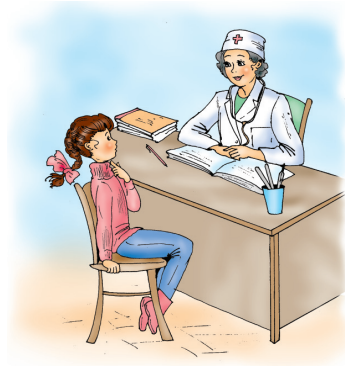
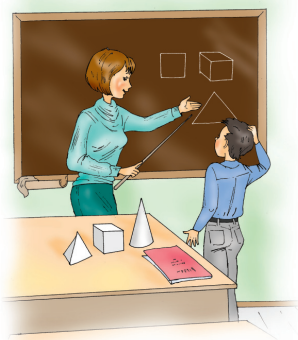
Не го прекъсвай!

Когато говориш, не използвай излишни звукове и думи!

2 Свържи вежливите думи и изрази с подходящата картинка.

позволете ми извинете може ли да Ви помоля
повторете, ако обичате благодаря Ви моля да ме извините

- Състави диалози по картинките, като използваш вежливи думи и изрази.





**Използвай книжовни български думи!
Изговаряй ги ясно, отчетливо и правилно!**

3

Представи си, че си в магазина. Какъв разговор ще проведеш с продавачката?

Използвай следните думи и словосъчетания:

Купувач:

Добър ден!
Моля!
Ако обичате...
Колко струва?
Дайте ми...
Благодаря!
Довиждане!



Продавач:

Здравей!
Какво желаеш?
Заповядай!
Благодаря за
покупката!
Довиждане!

Изиграйте разговора (диалога).



4

Прочети поговорките:

Дума стрела не е, пък в сърцето
се забива.
Блага дума железни врати
отваря.
Казана дума, хвърлен камък.
Дълбока рана заздравява,
лоша дума не се забравя.

Как разбираш народните
мъдрости?

Запиши ги в тетрадката.



Как да чета на български език

1

Прочети стихотворението.

Книжко моя

Книжко моя сладкодумна,
моя обична сестра,
колко много си разумна,
как си нежна и добра!
И в училище, и вкъщи
ти си неразделно с мен.
С твоите крила могъщи
аз израствам окрилен.
Ти ме водиш през морета,
през гори и планини
и с очите на поета
виждам приказни страни!
Затова те аз обичам
като майка и сестра.
Мила дружка те наричам,
моя книжчице добра!

Асен Босев



За вашия речник

сладкодúмна – която интересно разказва

разúмна – умна

окрилен – който е изпълнен със сила, смелост и надежда

- Как героят нарича книжката? Защо?
- Какво научава детето от книжката?

2

Подготви се да прочетеш стихотворението на своите съученици така, че да предадеш обичта на детето към книжката.



За да разберат слушателите правилно текста и чувствата, които са изразени в него, трябва да четеш гладко, точно и изразително.



Трябва да четем:

гладко – без да сричаме и прекъсваме без нужда, да спазваме знаците (точка, въпросителна, удивителна);

с подходящ тон – нито ниско, нито много високо;

правилно – да не променяме, изпускаме или добавяме думи;

изразително – според текста определяме как да звучи гласът ни (спокойно или развълнувано, радостно или тъжно).

Да четем така, че този, който ни слуша да разбира прочетеното и да му е приятно.

3

Прочети приказката тихо, за себе си.

Подготви се за гладко, правилно и изразително четене.

Вълкът и козата

Гледа вълкът – коза пасе на една висока скала, а той не може да стигне до нея.

Казва ѝ:

– Слез долу. Тук и мястото е по-равно, и тревата е по-сладка.

А козата отговаря:

– Ех, Вълчо! Не за това ме викаш долу. Ти не за моята, а за своята храна се грижиш.

Българска народна приказка



●

Кои са героите в приказката? Прочетете я по роли.

4

Организирайте конкурс за най-добър четец. Ще спечелиш, ако спазваш правилата за четене.

Как да пиша правилно и красиво

1 Прочети текста:



Аз се казвам Иван Георгиевич Иванов. На осем години съм. Уча във втори клас. Моите приятели са Никола, Виктор, Алина и Иванка. Те се учат отлично и са добри другари.

- Какви са приятелите на Иван? А твоите приятели?

2 С каква буква започва всяко изречение в текста?

- Намисли и запиши изречение за твоите приятели.



3 Кои думи в изреченията (от упр. 1) са написани също с начални главни букви? Защо?

- Запиши в тетрадката само имената на децата.
- Колко имена има Иван? Как ги записа?



Хората имат три имена: лично, бащино, фамилно.
Например: Иван Георгиевич Иванов,
Иван – лично име; Георгиевич – бащино;
Иванов – фамилно.

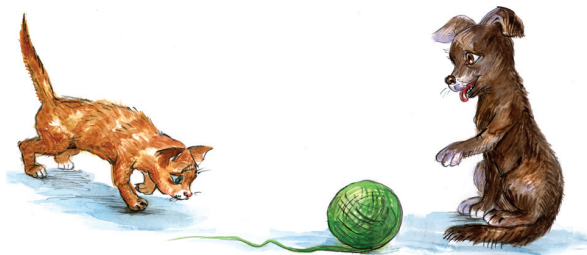
- Запиши своите три имена.
- Запиши трите имена на своята майка, татко, братче, сестриче.



4 Прочети изреченията:



Аз имам куче. То се казва Шаро. Обича да играе с котето Мър-Мър.



- Кои думи са написани с начална главна буква? Защо?
- Запиши изреченията правилно и красиво.





5 Какво означават думите в ограденото поле? Как са написани?



Молдова	Дунав	Кишинев
България	Прут	София
Русия	Днестър	Пловдив
Италия	Искър	Киев
Франция	Волга	Москва
Англия	Марица	Букурещ
Украйна	Днепър	Тараклия



С главна буква се пишат имената на хората (лично, бащино, фамилно), имената на държави, реки, градове, села, улици, морета, планини.

6 Откриваш ли грешки в текста? Поправи ги. Обоснови отговора си.

Сашко, андрей и иван играят на двора. С тях е Кучето рекс. Изведнъж рекс заляя. Пред него стоеше Котенцето барсик.



7 Препиши вярно текста.

От дадените изречения препиши в една колонка имената на държавите, а в другата – техните столици:

Кишинев е столица на Молдова.
Столицата на България е София.
Атина е столица на Гърция.
Столицата на Франция е Париж.
Москва е столица на Русия.





.!?

С тези знаци завършва изречението.

С изречението се съобщава нещо:

Евгени отива на училище.

С изречението се задава въпрос (се пита):

Къде отива Евгени?

С изречението се изразява молба, заповед, съвет или забрана:

Евгени, тръгвай на училище!

С изречението се изразява чувство:

О-о-о, Евгени тръгна на училище!



Точка (.) се пише, когато с изречението се съобщава нещо.

Въпросителен знак (?) се пише, когато с изречението се пита за нещо.

Удивителен знак (!) се пише, когато с изречението се изразява заповед, съвет, радост и др.

8

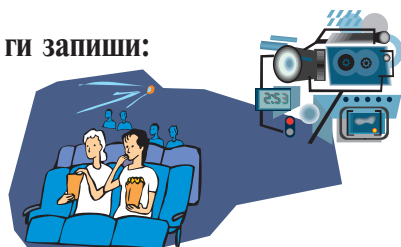
Постави знак в края на изреченията и ги запиши:

Филмът ми хареса

Хареса ли ти филмът

Какъв хубав филм

У-у-у, какъв страшен филм



9

Как се пишат думите в изречението — отделно или слято? (от упражнение 8).

Как се изговарят малките думи в изречението — отделно или слято?



Малките думи в изречението се изговарят слято с големите, но се пишат отделно.

Например: Не искам да играя с топка.

- Прочети текста, който изучавате в часа по четене. Старай се да изговаряш правилно всички малки думи в изреченията.

10 Припомни си от I клас: Как се пишат буквите? Как се пишат думите?



Буквите трябва да се пишат:

- еднакво високи;
- еднакво широки;
- с еднакъв наклон;
- на едно и също разстояние една от друга.



Краснопис – пиша четливо и красиво!

11 Прочети изреченията. Запиши ги.

Румен е румен. Емил и Роза са приятели.
Подарих алена роза на моята учителка.

- *Защо еднакви по звуков състав думи имат различен правопис?*



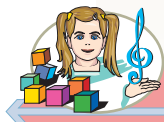
12 Игра “Малкият учител”. Ти си “Малкият учител”. Диктувай текста на твоя съсед.

Игра

Елка и Кирил са у дома. Играят си. Кирил кара лека кола. Елка крои рокли от трико за куклата. Мама ги гледа и се чуди:

– Какви са тези бебешки игри? Та вие вече сте големи.

- Провери и оцени диктовката на твоето другарче.
- Сменете ролите си. Сега ти си ученик. Съблюдавай правилата за правопис и краснопис!



Знам и мога

1

Определи говорителите, слушателите и събеседниците в изреченията.



Учителката ни разказа за молдовските царе, а ние ѝ задавахме въпроси.

Малкото дете мълчеше и слушаше внимателно бабината приказка.

С мама и татко обсъждахме новия телевизионен филм.

2

Прочети изречението. Правилно ли е записано то?



В школата се уча да четъ, пишъ и да гълчъ на български език.

● Напиши изречението на книжовен български език.



3

Определи границите на изреченията в текста.

Изнизаха се летните дни дойде
златна есен сладкопойните птици
отлетяха на юг какво се чува в
далечината звъни училищното звънче
днес е първият учебен ден.



✓ *За вашия речник*

изни́заха се, изни́звам се – отминаха, изминаха

● Постави необходимите знаци в края на всяко изречение.

● Озаглави текста.

● Препиши текста вярно и четливо. Спазвай правилата за краснорис.





4 Прочети стихотворението.

Пет деца без имена

Ха кажете кой е този,
който ЛЕГНА в храста с рози!

Кой часовника НАВИ,
че на излет ще върви?

Ако РОВЯ с пръст в буркана,
като кой от вас ще стана?

ЛИСА В курника се мушка –
кой ли там я чака с пушка?

А това дете кое е –
дето свири ВАЛС и пее?

НЯМА ОТГОВОРИ ЛЕСНИ.
ПЕТ ДЕЦА СА НЕИЗВЕСТНИ.
ЩЕ БРОЯ: ЕДНО, ДВЕ, ТРИ...
ИМЕНАТА НАМЕРИ!

Атанас Цанков



Открой имената на децата. Запиши ги правилно и красиво.

5 Прочети текста.

Гузен негонен бяга

В едно село на някой си селянин му откраднали пари.
Събрали се селяните от всичкото село на мегдана да измислят
как да уловят крадеца.

Отведнъж един селянин извикал:

– Братя, гледайте! На крадеца шапката гори!

Тогава един момък бързо грабнал шапката от главата си и я
хвърлил на земята. Така се издал крадецът.

Българска народна приказка

Кое е главното в приказата?

Запиши поуката в тетрадката.





В картиния ребус е скрито името на града – център на българската култура в Република Молдова. За да го прочетеш, махни толкова букви от всяко название на предмета, колкото са запетаите пред или след рисунката.



Запиши името на града. С каква начална буква го написа?



ЗВУКОВЕТЕ И ТЕХНИТЕ БЪЛГАРСКИ БУКВИ

Светът на звуковете и буквите е примамлив, загадъчен и много, много интересен. Чрез следващите уроци ти ще попаднеш в този свят, ще научиш колко и какви са видовете съгласни звукове, как да пренесеш част от думата на нов ред; ще разбереш, че за да знаеш български език, трябва да усвояваш правописа и правоговора, да умееш да ползваш речници и още много други неща.

Звукове и букви. Правоговор и правопис

1 Прочети и отгатни гатанката.

Лист отбрулен хвъркна из гората.
Где са птичите ята?
Над гнездата духа хладен вятър.
Тук пристигна – ... (есента)

Лъчезар Станчев



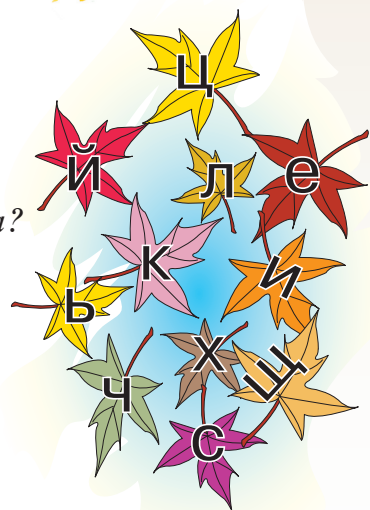
✓ За твоя речник

отбрулен – откъснат от вятъра

- Колко звука съдържа отговора на гатанката?
- Изговори всеки звук.
- Запиши буквите. Прочети думата.



**Звукът се изговаря и се чува.
Буквата се пише и чете.
Буквата е писмен знак на звука.**



2 Коя от тези букви няма звук? А коя съдържа два звука?

3 Определи броя на буквите и звуковете в думите.

Кукла – ___ б., ___ зв.; топка – ___ б., ___ зв.; самолет – ___ б., ___ зв.;
трамвай – ___ б., ___ зв.; къща – ___ б., ___ зв.; ютия – ___ б., ___ зв.;
шофьор – ___ б., ___ зв.; джудже – ___ б., ___ зв.

Я, Ю, Щ – одна буква
два звука **ДЖ, ДЗ** – две букви
один звук **Ь** – буква без звук

4 Прочети думите. Кои от тях се пишат по един начин, а се изговарят по друг? Запиши ги.

кораб	книжка	молив	гъбка	мраз	сняг
кораби	книжар	моливи	гъба	мразове	снегове



Някои думи се пишат така, както се изговарят: кораби, книжар, моливи, гъба.

Други думи се изговарят по един начин, а се пишат по друг:
кораб, книжка, молив, гъбка.

5 Разгледай картината. Състави по нея устен разказ.





Правилното изговаряне на думите се нарича правоговор.

Правилното писане на думите се нарича правопис.



6 С *йо* или *ьо* ще напишеш думите?
...нко, Пет..., ...рдан, ...ника, бокс...р



Кои от думите започват с начална главна буква? Защо?

Гласни и съгласни звукове



1 Припомни си:

- Кои са гласните звукове в българския език? Произнеси ги! Какво се чува?
- Кои са съгласните звукове в българския език? Изговори ги! Какво се чува?
- Запиши буквите на гласните и съгласните звукове.



Гласните звукове съдържат само глас.

Съгласните звукове съдържат шум или шум и глас.



2 Прочети и запиши думите по двойки.

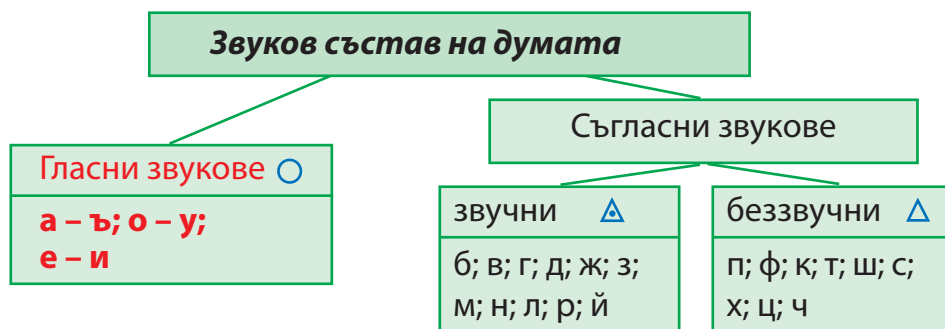
фар сърна пор тим шило кост
вар зърна бор дим жило гост

По кои звукове се различават двойките думи? Какво се чува при произнасянето им?



Когато при изговаряне на съгласния звук се чува само шум, той е беззвучен.

Когато при изговаряне на съгласния звук се чува шум и глас, той е звучен.



3 Разгледай схемата. Какво научаваш от нея?

4 Определи вида на всеки съгласен звук в подчертаните думи в текста.



Учете се, мои птички,
пишете, четете
и своята малка глава
с разум напълнете.

Любен Каравелов



Звуковият състав на думата може да се означава със знаците на звуковете:

○ – гласен звук; ▲ – звучен съгласен; ▲ – беззвучен съгласен. Това означаване се нарича звуков модел на думата.

Например: език – ○▲○▲; злато – ▲▲○▲○.

5 Направи звуков модел на думите както е показано в образаца:
камък, чета, приказен.





- 6** Извади и запиши в три колонки думите, които започват с гласен звук, със звучен съгласен и с беззвучен съгласен:

охлюв, ръка, самолет, елха, петел, небе, камион, компютър, ракета, език, училище, микробус.

Как се пренася част от думата на нов ред



- 1** Прочети текста.

Приказка за капките

Тез капки, с които ни ръси дъждът,
живееха нейде в морето.
И ето решиха да тръгнат на път,
да тръгнат на път по небето.
В тревите, в цветята, из бурена див
те скитаха плахи и бледи,
доде ги намери потокът пенлив
и вкъщи у тях ги заведе.

Христо Радевски



✓ За вашия речник

нѐйде – някъде

бúрен – трева, която не се използва за нищо

плáхи – уплашени

скíтаха, скíтам – ходят без посока

додé – докато

- Какво си представяш, когато четеш този текст?



- 2** Има ли в текста думи, които съдържат само един гласен звук? Кои са те? Напиши ги.

- Кои думи съдържат два гласни звука? Кои са те? Напиши ги.
- Колко срички съдържат написаните от теб думи?
- Открий думи, които съдържат три срички. Какво ти помогна да ги откриеш? Запиши ги.



Колкото са гласните звукове в думата, толкова са сричките:

път

капка

потока

Само гласните звукове образуват сричка.

3

Откриваш ли грешките, които второкласникът е допуснал при пренасяне на нов ред?

Майката на И-рина е болна. Ир-ина даде на ма-йка си горещ-о мляко.

Запиши правилния текст, като поправиш допуснатите грешки).



Пренася се само цяла сричка.

Едносрични думи не се пренасят.

Сама буква не се оставя в края на реда и не се пренася на следващия ред.

4

Раздели думите на части за пренасяне:

водата, езеро, хълм, пее, град, колежа, арка, опера, язовир.

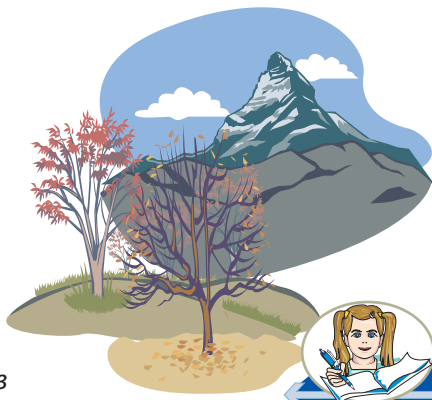
5

Прочети текста.

Есен

Седнал на един камък край гората, Борето се замисли. Ей ги на, всички отлитат. Всички се готвят за дълъг сън. Никой не помисли за него. Ами с кого ще си играе той? На кого ще се радва? И му се доплака.

Константин Константинов



Запиши от текста думите, които не се пренасят. Обясни защо.

Българската азбука. Речници

- 1 Знаеш ли българската азбука? Кажй я на своите другари.
- 2 Опитай се да запишеш всички букви от българската азбука. Колко са те?



**Българската азбука има 30 букви.
Всяка буква има точно определено място.
Редът на буквите в азбуката се нарича азбучен ред.**

- 3 Подреди думите по азбучен ред и ги запиши:
родина, България, език, книжка, Молдова, тетрадка, учебник.



Синонимен
речник

Правописен
и
правоговорен
речник

Български
тълковен
речник

а я



**В речниците думите са подредени по азбучен ред.
С тях лесно и бързо проверяваме правописа и значението на думите.**

- 4 Правилно ли са подредени думите по азбучен ред? Защо мислиш така?

петел
пиле
поща
пръст

Димитър
Васил
Екатерина
Иванка



Ако думите започват с една и съща буква, те се подреждат по азбучен ред по втората буква. Ако и вторите са еднакви – по третата и т.н.

5 Подреди имената на селищата по азбучен ред по втората буква:

Комрат, Кишинев, Кагул, Криково, Кирсово

Запиши ги в тетрадката.



6 Прочети стиховете.

Тези букви, които
сега ти говорят
за далечни страни и народи,
преди много години
на славянските хора
са ги дали Кирил и Методий.

Михаил Лъкатник



Препиши от текста думите, които започват с една и съща буква. Подреди ги по азбучен ред.

Подреди буквите на последната дума в стихотворението по азбучен ред.

7 Кои са твоите най-добри приятели? Подреди имената им по азбучен ред.

8 Прочети скоропоговорките.

Жабата на жабчето си "жубче" му казва.

Всеки ден гост – кисел грозд.

Здравка на Здравко здравец и здраве носи.

Опитай се да ги произнесеш правилно.

Научи една от скоропоговорките наизуст.

9 Думите от последната скоропоговорка подреди по азбучен ред.
Внимавай!



Знам и мога

1 Прочети текста.

Листата

Нашият живот е свършен. Ние трябва да паднем. В нашите пазви ние отгледахме малки пъпки, пълни с живот. Те са облечени хубаво. Техните кафяви люспички, макар и тънки, ще пазят сърцата им от студ и мраз. От тях ще се развият нови листенца.

Елин Пелин



✓ За вашия речник

люспичка – кожеста обвивка на плода на някои растения

- В кои думи от текста има разлика между правописа и правописа на съгласния звук?
Запиши ги.
- Препиши от текста думи, които започват с гласен звук.
Подреди ги по азбучен ред.
- Открий в текста трисрични думи. Опитай се да покажеш как могат да се пренесат на нов ред.
- Намери в текста дума, която има следния звуков модел:
△○△○○△
Напиши я.



2 Препиши думите, които не могат да се пренасят:

неделя, връщане, май, есен, цвят,
есен, март, клас, плач, око,
гърло, лекар, перо, връв, ютия.



3 Препиши думите, които започват със звучен съгласен и направи им звуков модел:

врабчо, край, мир,
нощ, луна, село,
животно, замък, дворец.

4 Кой е верният модел на звуковия състав на думата “листенце”?

- а) $\triangle \bigcirc \triangle \triangle \bigcirc \triangle \triangle \bigcirc$
б) $\triangle \bigcirc \triangle \triangle \bigcirc \triangle \triangle \bigcirc$
в) $\triangle \bigcirc \triangle \triangle \bigcirc \triangle \triangle \bigcirc$

5 Представи си, че си едно от листенцата, за които разказва в текста Елин Пелин.

- Разкажи, какви чувства изпитваш, когато се откъсваш от клоните на дървото.
- Състави и запиши кратък текст по картината. Докажи, че си усвоил пренасянето на части от думи на нов ред и правописа на съгласните звукове.



Урок по речева учтивост

Тема: Как трябва да поздравявам

- 1** Сутрин на автобусната спирка второкласник среща свой връстник и възрастна жена, живееща в съседния блок. На кого детето ще каже: “Здравей!” и на кого: “Добро утро!” Защо?



- 2** Учител среща свой ученик сутринта и го поздравява: “Здравей, Ваньо!” С кои изрази ще отговори детето: “Здравей!”, “Добро утро!”?



- 3** В училище второкласник поздравява свой другар: “Привет, Сашо!” С кой израз трябва да отговори приятелят му: “Здравейте!” или “Привет!”? Защо мислиш така?



“Вълшебни” думи за поздрав:

Добро утро!

Добър вечер!

Здравей!

Добър ден!

Здравейте!

Привет!

Избира се подходящият поздрав според часа на срещата и човека, когото поздравяваш.

- 4** Представи си, че отиваш на гости у свой приятел. С какви думи ще поздравиш:

а) майката на приятеля;

в) приятеля си;

б) неговата малка сестричка;

г) всичките заедно.

ИЗРЕЧЕНИЕТО – СЪСТАВНА ЧАСТ НА ТЕКСТА

Следващите страници на учебника ще те запознаят с градивната част на текста – изречението. Ще узнаеш как се образува то, ще усвоиш видове изречения и техния правопис; ще се научиш как се прави преразказ на чужд текст и още други неща.

Изречение. Как се образува то

1 Разгледай картината. Разкажи.



2 Прочети изреченията.



Ярки звезди светят на небето.
Момчето е добър космонавт.
Космонавтът е смел.



**Всяко изречение може да се изрази с модел.
Например: Космонавтът е смел.**

_____.

**Антената е знак, че изречението започва с главна буква.
В края на изречението се пише точка (удивителна,
въпросителна).**



Запиши изреченията. Състави им модел.

3 Мишо и Борис написали по картината:



Мишо

Звезди, ракета, юрган;
лети, космос, дете, сън,
приказен.

Борис

Детето спи.
Сънува приказен сън. То
лети с ракета в космос.

- Кое от двете деца е написало изречения?
Защо мислиш така?
- Каква мисъл е изразена с първото изречение? А с останалите?
Защо думите, които е написал Мишо, не са изречения?
- Размени местата на думите в първото изречение. Запиши го.
Промени ли се смисълът му?



Местата на думите в изречението могат да се разменят, само ако се запазва смисълът му.

4 Напиши останалите изречения от упражнение 3 и им направи модел.

5 От дадените думи състави и запиши пословици: краси, скромността, човека; наука, сполука, няма, без; ум, учи, работата, на.

- Обясни смисъла на пословиците.

6 Прочети текста.

Луната е нашата най-близка съседка. Тя обикаля около Земята. На Луната няма въздух и вода. Тя изгрява вечер или през нощта.

- Как са отделени изреченията в текста?
А как са свързани изреченията в текста?
- По какво се познава началото и края на всяко изречение?

7 Разгледай картината. Напиши изречения. Свържи ги по смисъл.

- Какво написа? Постави заглавие.
- Прочети написаното на своите другари.



Как да правя преразказ



Преразказвам – предавам чужд текст със свои думи.

Преразказ – текст, който създавам, когато преразказвам.

Преразказът може да бъде устен и писмен.

1

Кажи на другарите си стихотворение, което знаеш наизуст.

2

Това преразказ ли е? Защо?

2

Разкажи как прекара неделния ден. Това преразказ ли е? Защо мислиш така?

3

Прочети двата текста. Сравни ги.



Кой е по-силен

Слънцето и студеният вятър се препирали веднъж кой от двамата е по-силен.

Минавал пътник, облечен с дебел кожух. Вятърът казал на слънцето:

– Хайде да видим кой ще свали кожуха на пътника.

И той почнал да духа колкото сила имал. Но колкото по-силно духал, толкова пътникът по-добре се увивал в кожуха си. Вятърът се сърдел, духал, чупел клони, докато се уморил. Не можал да свали кожуха на пътника.

Дошъл редът на слънцето. То се показало засмяно през облаците. Пътникът се стоплил и след малко сам съблякъл кожуха си.

Веднъж слънцето и вятърът започнали да спорят кой от тях е по-силен. Наблизо минавал пътник с дебел кожух. Вятърът и слънцето решили да опитат, кой от двамата ще свали кожуха на пътника.

Вятърът почнал силно да духа, но пътникът не свалил кожуха си, а по-силно се увил в него.

Слънцето се показало засмяно през облаците. Огряло земята. Пътникът се стоплил и съблякъл кожуха си.



- Кой от двата текста е преразказ? По какво разбра?
- Ако ти преразказваш този текст, същите ли думи и изречения ще употребиш?



Как се прави преразказ?

1. Прочита се (слуша се) внимателно текста.
2. Определя се:
 - за какво се разказва;
 - кои са героите;
 - кои са най-важните моменти в текста, в какъв ред са разказани.
3. Определя се кои думи на автора ще се заменят със свои.
4. Текстът се преразказва устно или писмено.

4 Прочети приказката.

Лъвът и мишката

Лъвът спял. Мишката се затекла по тялото му. Той се пробудил и я хванал. Мишката се замолила да я пусне. Тя му рекла:

– Ако ме пуснеш, и аз ще ти направя добро.

Лъвът се засмял, че мишката обещавала да му стори добро. И я пуснал.

По-късно ловци хванали лъва и го вързали с въже за едно дърво. Мишката чула лъвския рев, дотърчала, прегризала въжето и казала:

– Помниш ли, ти се смееше, не мислеше, че аз мога да ти сторя добро. А сега виждаш – случва се и от мишка добро.

Лев Толстой



5 Направи устен и писмен преразказ на текста. Помогни си със следните думи:

се затекла

се пробудил

се замолила

побягнала

се събудил

се помолила

да стори

хванали

дотърчала

рев

да направи

уловили

дошла бързо

плач

- Внимавай при правописа на:
да я пусне; рев; лъв; по-късно; дърво; засмял; прегризала.

Съобщителни и въпросителни изречения

1

Прочети текста. Какво свързва по смисъл изреченията?



Есен

След есенния дъжд се заредиха топли слънчеви дни. Гората стана пъстра.

Жълти, червени, оранжеви, кафяви листа украсяваха дърветата. Гората е приказно красива.



- Какво се съобщава с всяко от изреченията?
- Как, според теб, се наричат изреченията, с които се съобщава нещо?



С всяко изречение в текста "Есен" се съобщава нещо за есента. Затова тези изречения се наричат съобщителни. След съобщителното изречение се пише точка (.).

2

Опитай се да зададеш въпрос към всяко изречение в текста. Помогни си с думите:



Какво?

Кога?

Каква?

Защо?

Какви?

Къде?



Изреченията, с които се задава въпрос (пита се), се наричат въпросителни. Те се образуват с помощта на въпросителни думи и частици:

Кой?

Какъв?

Как?

Защо?

Коя?

Каква?

Колко?

ли

Кое?

Какво?

Къде?

нали

Кои?

Какви?

Кога?

дали



3 Прочети изреченията. Определи техния вид.

Въпрос

- Никога ли рибките не спят?
- Спят, но само щом се уморят.
- Дом нали си нямат като нас, где ще легнат в много късен час?
- Как да нямат? Запомни добре: техен дом е цялото море.

Илия Буржев



- Кой разговоря? За какво пита детето?
- С какви изречения пита?
- Прочети текста по роли.



4 Прочети стиховете. Препиши само въпросителните изречения.

- Ей, речице лъкатушна, през къде течеш?
- Бистра вода и пенлива накъде влечеш?
- Тека, тека, мило дете, през най-хубав край.
- Той се казва България, той е земен рай.



5 Определи вида на изреченията и ги запиши. Постави в края нужния знак.

Нашата родина е Молдова
Коя е нашата прародина
Аз живея в град Тараклия
В кой град живееш ти



6 Дошли са ви на гости в класа деца от друго селище. Какво ще им съобщите за вашия клас? Какво ще ги попитате за тяхното родно селище?

- Запиши. С какви изречения си послужи?
- Какви препинателни знаци постави в края на всяко изречение?



Как да чета и изговарям съобщителните и въпросителните изречения

1



Прочети текста и определи кои изречения са съобщителни и кои са въпросителни.



Бъбривото дете

- Маминко, защо туй славейче не спи, а си пее във в зелените липи?
- То за тебе, синко, песен пее във, та да бъде сладък детския ти сън.
- Маминко, защо във месечко се смее, като ясно слънчице все грее?
- Смее ти се, че бърбориш, не мълчиш, като другите дечица ти не спиш.
- Маминко, защо децата нощем спят, щом звездичките и птичките не спят?
- И звездичките заспах, не трептят – само лошите деца бърборят и не спят.

Младен Исаев



Кое ти помага да определиш видовете изречения?

2

Прочети само изреченията (упражнение 1), с които говори детето.

●

На коя от думите набляга, за да прозвучат като въпрос?

3

Прочети изреченията, с които отговаря майката.

●

С какъв тон ги прочете?



Съобщителните изречения се четат и изговарят със **спокоен** тон, **равномерно**.

Въпросителните изречения се четат и изговарят, като се **набляга** на думата, с която се **пита**.

4



Определи вида на изреченията в гатанката и постави препинателен знак. Препиши.

- Търкул, търкул, Блушко, какво носиш бе, душко?
- Нося яка премяна, от бял камък изляна,

нося в сърце от злато
будилниче крилато.

Що е то?

По златното му сърце
ти позна, че е я...

- *Колко са въпросителните изречения? А съобщителните?*
- *С какъв тон ще прочетеш първото изречение? Защо? А с какъв тон ще прочетеш останалите изречения?*
- *Прочети с другарчето си гатанката по роли.*



5 Прочети стихотворението.

– Кажи ми, тъй ли ще трепери
все босо на снега?
– Но откъде да си намери
обувчици сега...
– Защо по-възрастните птички
не му дадат палто?
– На юг заминаха си всички,
а тук остана то.
– Щом е самичко, кой го храни
във този снежен град?
– Една троха от твоите длани
ще го спаси от глад.

Иван Цанев



- *Какво заглавие ще поставиш на стихотворението?*
- *От какви изречения е съставено стихотворението?*
- *Прочети го на глас, като използваш знанията си за тези видове изречения.*
- *Препиши две изречения (по избор).*



- ## 6
- Ти приятел ли си на птиците? Как им помагаш през студените зимни дни? Разкажи на своите другари. Използвай съобщителни и въпросителни изречения. Запиши някои от изреченията, които използва.

Знам и мога

- ### 1
- Прочети баснята. Задай въпроси по съдържанието. Кои въпросителни думи използва?



Бялата врана

Видяла враната, че хората хранят добре гълъбите. Боядисала си перата бели и отишла и тя да се нахрани.

Птиците я помислили за гълъб и я оставили. Но когато чули дрезгавия ѝ глас, я прогонили.

Отлетяла враната при своите.
Враните не могли да я познаят и също я
изгонили. Така враната останала сама.

Езон



2



Свържи по смисъл написаните думи и образувай изречения. Напиши ги.

от, безброй, небето, пеперуди, падат
се, да, опитал, вълкът, се, промени
къс, враната, сирене, намерила
във, отмина, игри, денят, весели
и, Мария, на, скачат, Юлия, въже.

3

**Състави и запиши съобщителни и въпросителни изречения с думите
есен, гора, като използваш и други думи.**

4

**Прочети текста. С какъв тон ще изговориш съобщителните изречения
и с какъв – въпросителните?**



Любопитната трохичка

Трохичката питаше. Хлябчо отговаряше.

– Бате Хлябчо, я кажи, защо аз съм слабичка, а ти – едър и силен?

– Защото си самичка, отделена от всички. А у мен са събрани и до една сдружени безброй много трохички.

– А защо са сдружени?

– Да са здрави и силни.

– Защо им е силата?

– Да си хранят юначе с накривено калпаче. Юначето ще расне.

Орач ще си порасне, ще разоре нивята.

– Защо му са нивята?

– Да засее зърната.

– Защо му са зърната?

– Да му родят класове.

– Защо му са класове?

– Да пожъне пшеница.

– Защо му е пшеница?

– Да си мели брашънце.

– Защо му е брашънце?

– Да си меси хлебчета.
 – Защо му са хлебчета?
 – Да нахрани орачи, да нагости
 сеячи, ранобудни жетвари, работливи
 вършачи, сладкодумни мливари,
 бързоръки хлебари. Да нахрани
 момченца със звънливи гласчета,
 девайчета мънички с работливи
 ръчички. Да се трудят всичките, да
 пълнят главичките с ум и разум, с
 наука, да постигнат сполука!

Ран Босилек



5 Направи устен или писмен преразказ на текста (упражнение 4).

6 Прочети стихотворението.

– Кой?	Този любопитен знак...
– Кому?	Цял ден подир мен се носи
	гони ме от сън до мрак.
Кога?	Свършил всичките въпроси,
Къде?	почва
Колко?	отначало
И защо?	пак.
И как?	Все въпрос ще зададе.

Николай Зидаров



- Колко въпросителни изречения има в текста?
 От колко думи се състои всяко от тях?
- Защо всяко изречение се състои само от въпросителна дума?
 Състави изречения с тези въпросителни думи.

Урок по речева учтивост

Тема: Сбогуване



“Вълшебни” думи и изрази за сбогуване:

Довиждане!

Приятен ден!

Успешен ден!

До скоро!

Лека нощ!

Всичко хубаво!

Ще се видим пак!

Спокойна нощ!

Приятно пътуване!

1

Разгледай картините. С кого се сбогува детето във всяка от тях?



При сбогуване се съобразявай с обстановката и лицето, на което говориш.



● Представи си, че ти си героят от картините. Как ще се сбогуваш с:

- родителите, когато тръгваш на училище;
- съучениците, когато си тръгваш от училище;
- възрастна жена, с която си разговарял на улицата.

2

Прочети диалога. Открий кой с кого се сбогува? По какво разбра?



- Утре ще пътувам за село. Там ме чакат баба и дядо.
- Добре! Приятно пътуване!
- Довиждане!
- Довиждане! Предай много поздравии на своите близки.
- Благодаря!
- До скоро!
- До скоро!

ДУМИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК. КАКВО НОВО ЩЕ НАУЧА ЗА ТЯХ

Думите са важна градивна част от твоята българска реч. Следващите страници на учебника ще те отведат в техния разнообразен свят, ще ти помогнат да вникнеш по-дълбоко в него. Овладейвай знанията, те са ти необходими!

Думи. Какво се назовава с тях

1 Разгледай картината.

- Отговори на въпросите с една дума.
Запиши думите в тетрадката.

Кой се пързала с шейната?

С какво се пързала Зайо?

Какви са снежинките?

Какво правят двете зайчета?

- Кои от записаните думи са названия на предмети?



**Думите, названия на предмети, отговарят на въпрос
Какво е това? Що е това? зайче, шейна**

- Кои от записаните думи определят какви са предметите по големина, цвят, форма?



**Думите, които определят големината, формата, цвета и
друго, са названия на признаци на предметите. Отговарят
на въпросите Какъв? Каква? Какво? Какви? едри,
пухкави**

- Кои от думите показват, какво правят Зайо, снежинките,
вятърът, шейната?



**Думите, с които се показва, какво правят предметите и
лицата, са названия на действия. Отговарят на въпросите
Какво прави? Какво правят? пързала се, падат, духа, лети.**



С думите се назовават

Предмети

Какво е това?

Що е това?

Признаци

Какъв?

Каква?

Какво?

Какви?

Действия

Какво прави?

Какво правят?

2

Подреди и запиши думите в три колонки според това, какво се назовава с тях:

път, огнен, лодка, пътуват, чадър, мръзне, огниво, слушам, пъстър, сладък, ориз, златокоса, облак, китна, лист, ветровита, живее, товар, носи.

3

Към дадените думи-признаци запиши подходящи думи – названия на предмети.

Топъл ..., нежни ..., интересна ..., червена ..., горчица ..., мила ...

●

С два от словосъчетанията състави и запиши изречения.

4

Прочети гатанката.

Фучи, ечи, клони кърши, прах повдига, събаря те, чуваш го, а не го виждаш.

Що е то?

●

Какво се назовава с думите, които ти помагат да я отгатнеш?

●

Какво се назовава с думата-отговор на гатанката?



Какво се изразява с думите

1

Андрееш и Ивонка разгледали картинката на страница 18 и записали следните изречения:

Деца играят българско хоро.

Весели дечица извиват красиво българско хорце.

●

Сравни двете изречения. В кое от тях думите назовават само предмети (лица)?

●

В кое изречение е изразено и отношение към предметите (лицата), признаците и действията?



С думите **дечица, хорце, весели, красиво, извиват** е изразено отношение към предметите (лицата), признаците и действията.



С думи се изразява и отношение към предметите (лицата), техните признаци и действия.

2

По картината на стр.58 напиши думи, с които да изразиш своето отношение към предметите (лицата), техните признаци и действия.



Състави кратък текст с тези думи.



Проверете по двойки написаните текстове. Кой се е справил най-добре?

3

Прочети художественото произведение, което изучавате в часа по четене. Открий думи, с които авторът е изразил своето отношение към предмети (лица), признаци и действия.

4

Прочети стихотворението.



Облаче

Облаченце бяло, дете плува,
викам му да чуе, то не чува.
Махам му с ръчица – не поглежда.
Бялата главичка не навежда.
Със какво ли толкоз е заето?
Дали чува гласове в небето?
Дали някой нещо му говори
и го вика да отиде горе?

Дора Габе



Какво е отношението на поетесата към облачето? Защо мислиш така?

5

Реша кръстословицата. Ако работиш вярно, ще прочетеш дума, която показва кой помага на облачето да пътува по небето.

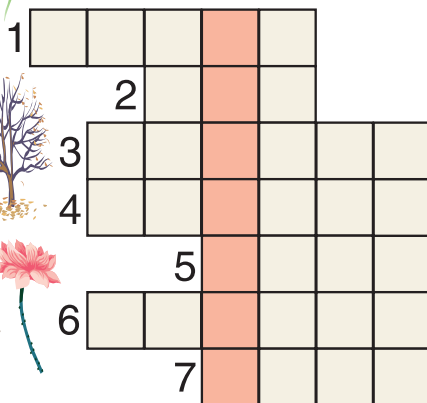
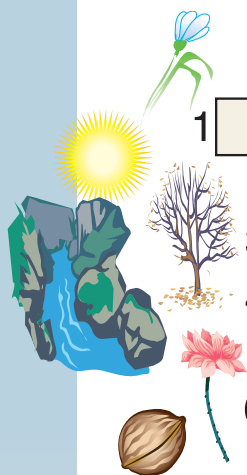
1. Пролет се облича, есен се съблича.

Що е то?

2. Какъв е снегът?

3. Малко, бистро, пенливо, шумливо.

Що е то?



4. От едно огнище цял свят се грее. *Що е то?*
5. Червена, красива, ароматна, бодлива. *Що е то?*
6. Сред гората – полянка, на полянка – камбанка, зелено ѝ крачето, бяло ѝ лицето. *Що е то?*
7. Четири братя в една риза живеят. *Що е то?*

6



Опитай се да напишеш свои стихове или изречения за облачето. Изрази отношението си към него. Използвай думите:

очички

пухкаво

лети

ръчички

въздушно

смее се

главичка

беличко

плува

плуващо



Как се съчинява разказ по картини

1



Разгледай картините. За какво разказва художникът с тях?



- *Кои са героите в картините? Какво е изобразено на първата картина? На втората?*
- *Разкажи с няколко изречения случката, изобразена на първата картина, на втората.*

Кое е най-важното, което иска да каже художникът с тези картини?

- Какво заглавие ще поставиш на разказа? Помогни си с предложенията:

Спасяване на зайчето; Добри другари; На училище.

- Защо избра това заглавие?



- 2 Разкажи своята творба на съучениците си.
Вслушай се в техните препоръки и забележки.



При съчиняване на разказ по картини трябва да знаеш:

- картините се подреждат подред внимателно;
- открива се каква случка е изобразена; кога и къде е станала тя, кои са героите;
- съставя се текст по всяка от картините. Това са частите на разказа.

Разказът може да е устен и писмен:

- при устен разказ отделните части се отделят с пауза;
- при писмен разказ всяка част започва от нов ред.



Изисквания към разказа:

- случката се разказва интересно;
- частите на разказа се свързват по смисъл;
- чрез разказа се изразява отношение към случката и към героите.

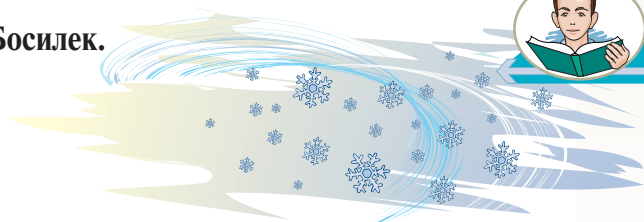


- 3 Запиши разказа, който състави, в тетрадката. Пиши правилно и красиво.

Ударение на думата

- 1 Прочети стиховете на Ран Босилек.

Хвъркат белите снежинки,
махат ми с крила:
– Ний сме весели и луди,
вън при нас ела!



- Какво е настроението на снежинките? Защо мислиш така?

- 2 Прочети отделно всяка дума от текста.

- Определи коя сричка в нея се изговаря с по-голяма сила на гласа?

- Изговори гласната на тази сричка удължено. Например: хвъъъркат, бееелите, снежиинки.



- В коя дума от текста с по-голяма сила на гласа се изговаря първата сричка? А втората?
- Намисли дума, в която с по-голяма сила на гласа се изговаря третата сричка. Помогни си с въпроса „Какви са снежинките?“



С по-голяма сила на гласа може да се изговори:
 първата сричка: бѐли, хвѣркат;
 втората сричка: снежѝнки, крилѝа;
 третата сричка: лекокрѝла, пѣстроцвѣтна.



Ударение – изговор на сричка с по-голяма сила на гласа.
Ударена сричка – сричката, върху която пада ударението.
Неударена сричка – сричката, върху която не пада ударението.
При изговор гласната на ударената сричка може да се удължи.



Определи ударените и неударените срички в думите:

зима	дърво	ветрове
люта	земята	снегове



- Състави и запиши изречения с някои от тези думи. Определи ударени и неударени срички и на другите думи в изреченията.
- Постави над ударените срички наклонена чертица (/). Например: зѝма.



Ударението на думата се означава с наклонена чертица (/): лѝта, дѣрвѝ, снеговѣ.



Прочети отново стиховете (задача 1).

- Кои са малките думи в тях?
- Как са написани те – слято или разделно?
- Как се изговарят – слято или отделно?



Малките думи нямат ударение. Те се четат и изговарят слято с думите с ударение.
Винаги се пишат отделно от тях.



5 Прочети изреченията. Постави ударение на думите.

Зимата е вече при нас.
Дебел сняг покри земята.
Децата се пързаят с шейни.

6 Препиши стиховете.

Вредом сняг е навалял
ей го пада чист и бял.
Над гори и равнини
стеле меки пелени.
Йордан Стубел

✓ *За ватия речник*
врѐдом – навсякъде
стѐле – покрива
пеленѝ – завивки



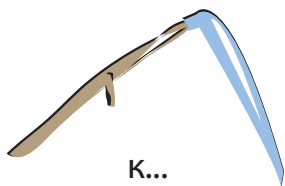
- Постави ударенията на последните думи от всеки стих(ред).
- Кои двойки думи звучат почти еднакво?



Думите, в които звуковете и сричките са близки или еднакви,
се наричат римувани.
навалял – бял равнинѝ – пеленѝ

✓ *За ватия речник*
Запомни!
рѝма рѝмѝшка рѝмѝвам

7 Напиши названията на предметите.



К...



М...



В...

- Свържи последователно ударените срички на думите. Ако правилно си работил(а), от ударените срички ще получиш нова дума. Запиши я. Опитай се да измислиш рима към нея.

8 Опитай се да намериш най-точната дума, която да се римува в стиховете.

Мечо си облече
новото...
С крушки във торбата
тръгна към...

Знам и мога

1 Припомни си и отговори на въпросите:

- Какво се назовава с думите?
- Какво се изразява с думите?
- Коя срещка в думите е ударена?

2 Прочети текста.

Първи сняг

Тичаме до прозореца. Опираме чела о студените стъкла и дълго, дълго гледаме снега. Бели пеперудки весело хвърчат. Те се гонят, надпреварват се. Кацат по дърветата, по стобора, по комините и двора.



✓ За вашия речник

надпреварват се – състезават се
стобор – ограда

- С какво са сравнени снежинките? Защо?
- Запиши в три колонки думите названия на предмети, на признаци, на действия. Кой ще се справи най-бързо и правилно със задачата?
- В кое изречение от текста е изразено отношение към предмет? Защо мислиш така? Запиши изреченията.
- Намисли и запиши изречение, с което да изразиш своето отношение към снега. Кои думи използва?

3 Напиши думи-названия на признаци на думата сняг.



- Състави изречения с някои от тези и други думи. Изрази с тях отношение към предмети, признаци или действия.
- Запиши изреченията. Постави ударение на думите в някои от тях.



4 Ако решиш ребуса, ще прочетеш пословица.



- Запиши пословицата.
- Постави ударение на втората и четвъртата дума.
- Кои думи са римувани? Защо?
- Знаеш ли други пословици за науката? Запиши.



5 Кои думи в изреченията нямат ударение? Прочети изреченията правилно.

Момчетата хукнаха след него. Но съвсем напразно. Те не можеха да го настигнат.

Незнайко обикаляше из целия квартал и не знаеше как да спре машината.

Николай Носов

6 Довърши стиховете:

Рано е Радка ранила,
румено лице ...
Росен ми здравец набрала,
викнала, па е ...

Народна песен



- Запиши куплета.
- Постави ударение на думите, които добави.

7 Опитай се да съставиш стихове, като използваш следните римувани думи:

здрави, прави студ, труд

Урок по речева учтивост

Тема: Молба

1 Прочети текста.

Димитър отсъствал няколко дни от училище. Обадил се по телефона на своя съученик Петър:

– Моля те, кажи каква домашна работа ви зададе учителката по българския език.

– С удоволствие – отговорил Петър. – Трябва да напишем съчинение „Какви „вълшебни“ думи знаеш“.



- Помогни на двете момчета. Какви вълшебни думи знаеш? Кога ги използваш?
- Каква „вълшебна” дума използвал Димитър в разговора с приятеля си?
- В какъв случай се използва тя? Знаеш ли други „вълшебни” думи и изрази за молба?



„Вълшебни” думи и изрази за молба:

моля ако обичаш
моля те ако обичате
моля Ви



- 2 Как ще се обърнеш с някаква молба към своя учител? Какви думи и изрази ще използваш?
- 3 Заедно с другарчето си съставете устен диалог. Изиграйте го пред останалите ученици.
- 3 Прочети диалога.



В сладкарницата

- ...
- Дай една торта.
- Дай бързо, че нямам време.
- – Добро утро! Какво желаеш?
- – От кои искаш? Имаме няколко вида.
- – Заповядай, но запомни, че трябва да бъдеш учтив!



- Защо продавачката дава такъв съвет на детето?
- Кои „вълшебни” думи не знае то?
- Запиши диалога, като използваш „вълшебните” думи за молба.



УЧА СЕ НА ПРАВОГОВОР И ПРАВОПИС

Правилното писане и говорене са важни неща, които трябва да усвоиш, за да можеш уверено да кажеш: „Зная добре своя роден език!”

Усвоявай правоговора и правописа на българския език! Работи с желание и увереност в своите сили. Така ще успееш.

Правопис на гласните звукове Как да правя проверка



1 Изговори думите и им постави ударение:

ваза море мома мотор

- В коя сричка (ударената или неударената) гласният звук се чува по-ясно?
- При писане при коя сричка може да се допусне грешка?



В ударената сричка гласната се чува ясно и при писане не се допуска грешка.

В неударената сричка гласната се чува неясно. Затова при писане може да се допусне грешка.

2 Изговори думите. В кои от тях може да се допусне грешка при писане. Защо?

ъгъл, наука, калинка, ракета, четат, забравих,
училище, палто

- Запиши думите. С някои от тях състави изречения.



За да не допускаш грешки в правописа на гласните, трябва да правиш проверка.



Проверка на правописа на гласните се прави по следните начини:

1. Търси се сродна дума, в която гласната да е под ударение и се чува ясно! Тази дума показва как се пише другата дума.

Например: п.тэка – път, пѣтник

к.ртѣна – кáрта

пр.знувам – прáзник

2. Проверява се правописа на думата в правописния речник.

3

Напиши думите правилно:

а или **ъ**

ч.совник

д.ждовен

о или **у**

.чила

.хо

е или **и**

цв.тя

ед.ница.



Обясни как направи проверка.

4

Допълни стиховете с подходящи думи. Те са: земята, дома, обичам.

Аз ... да пиша писма,

Да ги пращам далеч по ...,

после отговор тук у ...

чакам с трепет от всеки приятел.

Лъчезар Станчев



Обясни правописа на думите, които добави.

5

Запиши и изговори думите няколко пъти:

Димитър, храбър, остър, сладък, ре́къл.



Определи последната сричка на всяка дума.



Сричките -тър, -бър, -дък, -къл са затворени срички (завършват на съгласен звук).



Каква грешка може да допуснеш при писане на думи с крайна неударена сричка?



Проверка се прави, като се измени думата. Например:

храбѣр – храбри

Димитѣр – Димитре

остѣр – остри

казал – казали

пумпал – пумпали

кокал – кокали





Ако неударената гласна в крайната затворена сричка изпада при изменение на думата, се пише Ъ.

Ако неударената гласна в крайната затворена сричка не изпада при изменение на думата, се пише А.

6 Ъ или А? Направи проверка:

Пёт...р

мѣд...р

блѣз...к

рѣт...л

ка́з...л

нѣс...к

крѣг...л

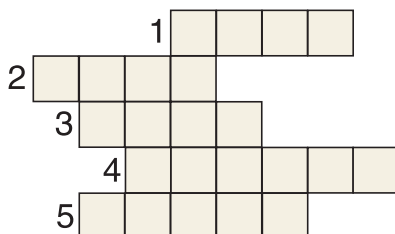
бѣх...л

тѣг...р

пѣт...л

7 Реши кръстословицата.

1. Годишен сезон.
2. Небесно светило.
3. Най-близкият за всеки човек.
4. Голяма прелетна птица.
5. Женска дреха.



- Коя дума прочете във вертикалното поле? Как се изговаря и се пише тя? Опитай се да провериш.



Думите **подарѣк, камѣк, замѣк, ремѣк, пламѣк** правят изключение от правилото и в изменената дума те запазват неудареното **ѣ**: подарѣк – подарѣци.

8 Прочети текста.

Хитар Петар слугувѣл у един богат човек, който не му доплатил.

Отишал един ден Хитар Петар у богатия човек да си дири земането. Почукѣл на вратата. Господарят си подал главата от прозореца, съгледѣл Хитар Петар и се скрил. И Хитар Петар го съгледѣл.

Излязал слугата и го попитѣл:

- Кого търсиш, бай Петре?
- Господаря ти.
- Той излезе още тая сутрин.

– А, така ли? Да му кажеш, като излиза друг път, да не си забравя главата на прозореца.

Ран Босилек

- В кои думи откри грешки? Как ще ги поправиш?
- Запиши поправения текст.



Как се съчинява разказ по наблюдение и преживяване

1 Учениците от 2-а клас провели екскурзия до близка местност. Там наблюдавали промените на природата в първите дни на зимата. Било интересно, весело и незабравимо. Проведете и вие екскурзия до близка местност.

2 Разкажи за екскурзията, като спазваш последователността на действията. А те са:

- кога сте тръгнали;
- къде сте тръгнали;
- какво сте преживели, видяли;
- какво интересно ви се случи;
- с какво ще запомниш екскурзията.

● *Кой от тези моменти ще разкажеш най-подробно? Защо?*

3 Ето как второкласник е съчинил своя разказ.

Бяла приказка

Един ден аз и моите другари от класа отидохме на разходка в близката гора.

Първият сняг бе вече навалял. Той скърцаше под обувките ни. Дърветата бяха побелели и поклащаха клони от вятъра. Отронваха се снежинки, които засипваха лицата ни. Птиците ги нямаше. Под дърветата се беше простряла бяла пелена. По нея се изличаваха нашите стъпки. Тук-там се виждаха и други стъпки от горски животни.

Учителката ни разказа за промените на природата през зимата.

После играхме със снежни топки. Не успяхме да направим снежен човек, защото снегът беше малко и мокър.

Завърнахме се вкъщи радостни и доволни.

✓ За твоят речник

скърцам – издавам остър неприятен звук

отронваха се – тук: падаха

се простряла – тук: легнала

се изличаваха – тук: оставяха следи



- *Отговори на въпросите:
Къде е станала случката?
Кои са героите в разказа?
Кое е най-важното, за което разказва второкласникът?
Как завършва разказът?*



- 4** Разказът, който е съчинил второкласникът, е разказ по наблюдение и преживяване.



Когато се съчинява разказ по наблюдение или преживяване, трябва да се разказва така, че слушателите и читателите да си представят ясно:

- кога, къде и с кои герои е станала случката;
- какво се случило с героите;
- какво е настроението.

Всеки разказ има начало, развитие и край.

В началото се съобщава **кога, **къде** и **кои** са героите на случката.**

В развитието се описват последователните моменти на случката. Най-подробно се описва най-важният от тях.

В края на разказа се разказва как е завършила случката.

- 5** Напиши разказ за нещо интересно, което ти се е случило. Изпълни изискванията, записани в жълтото поле.



Изговор и правопис на съгласните в края на думите

1 Прочети думите в двете колонки:	лед	билет	
	покрив	картоф	
д – т	в – ф	нож	кош
		кораб	сляп
г – к	ж – ш	миг	мек
з – с	б – п	кафез	глас



- *В коя от колонките има разлика между изговора и правописа на съгласните в края на думите?*
- *Какви са тези съгласни? А как се изговарят?*



В края на думите звучните съгласни се изговарят като съответните беззвучни. Пишат се буквите на звучните съгласни.

Например: покрива, покривът, покриви – покрив.



Направи модел на звуковия състав на думите:

град, залез, ръб



При моделиране промяната на звучната съгласна в края на думата се отбелязва със знака **Δ**

Δ – изговорът се различава от правописа.

Например: хляб – ΔΔΟΔ



Прочети думите: боб, младеж, дъб, град.



Докажи правилно ли са написани.



За да не се допускат грешки при писане на думи, които завършват със звучна съгласна, а се чува беззвучна, е необходима проверка. Тя се прави:

– като се измени думата така, че след звучния съгласен да се постави гласна:

етаж – етажи, етажът;

– като се сравни със сродни думи:

поглед – гледам;

– в правописния речник.



Запиши правилно думите:

жера(в/ф); биле(д/т); мра(з/с); фотогра(в/ф); жи(в/ф); тарале(ж/ш); жълъ(д/т); вра(г/к); но(ж/ш); водола(з/с).



Направи проверка.



С две от думите и с други думи състави и запиши изречения.



Свържи по смисъл думите от двете колонки. Запиши словосъчетанията:



млад

сив

остър

бърз

малък

интересен

заек

влак

човек

ръб

разказ

въпрос



6 Провери правописа на думите по един от начините:

бъбри(в/ф); автобу(з/с); ко(ж/ш); карто(в/ф); скре(ж/ш); сту(д/т).

- Препиши думите вярно и четливо. Подчертай думите, при които има разлика между изговор и правопис.

7 Прочети правилно думите от всеки ред. Подреди ги в изречения.

чета, Аз, разказ, интересен;
за, се говори, него, В, таралеж, костенурка, и;
помагат, Те, си, друг, един, на.

8 Допълни изреченията с подходяща дума.

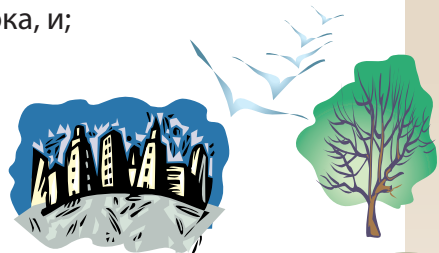
Над града се спусна черен

Птиците отлетяха на

Всяко дърво ... не дава.

Думи за попълване: ю(г-к), пло(д-т), мра(г-к).

- Запиши изреченията. При писането на кои думи можеш да сгрешии? Внимавай!



Запомни правописа на думите:

над, под, зад, пред, след, през, из;
мирис, но миризма



9 Подредете буквите така, че да се получи дума, която:

а) има две значения, когато е написана;

б) има три значения само, когато се изговаря.

- Обяснете причината за тези промени в значението на думата.

Изговор и правопис на звучните съгласни пред беззвучни

1 Прочети думите по двойки:

гъба – гъбка

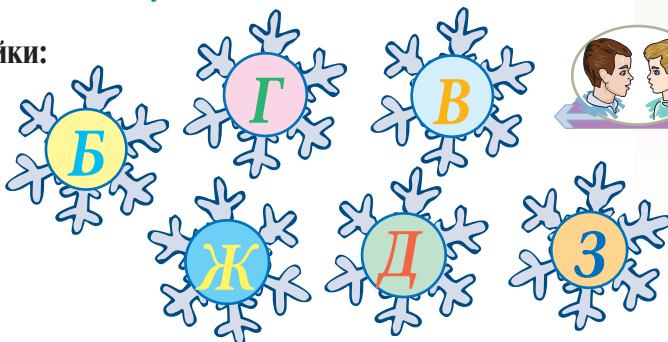
близък – близка

тежък – тежки

мравуняк – мравка

съседи – съседки

рога – рогче



- Пред какъв звук стоят подчертаните звучни съгласни в думите от първата колонка?
- Пред какъв звук стоят подчертаните звучни съгласни думите от втората колонка?
- Как се изговарят и чуват звучните съгласни Б, З, Ж, В, Д, Г пред беззвучни?
- Откри ли разлика между изговора и правописа?



Звучните съгласни Б, В, Д, Г, Ж, З пред беззвучни съгласни се изговарят и чуват като съответните беззвучни П, Ф, Т, К, Ш, С.

Пишат се буквите на звучните съгласни. Чертицата в модела на думата показва разликата между изговора и правописа.

Например: рибка – $\Delta \circ \cancel{\Delta} \Delta \circ$

2

Помисли коя буква трябва да добавиш:

ри(з/с)ка Ра(д/т)ка гълъ(б/п)че
пра(г/к)че кру(ж/ш)ка лъ(в/ф)че



- Досети ли се как ще направиш проверка?



Правописа на две съседни съгласни се проверява:

– с помощта на сродни думи:

ри.ка – ри**з**а – със **з**: ри**з**ка;

кру.ка – кру**ш**а – с **ш**: кру**ш**ка.

– в правописния речник:

цъ**ф**теж, раз**з**каз и др.

3

Докажи с проверка вярно ли са написани думите.

гледка – блузка – ножче –
почивка – врабче – чашка –

- Запиши думите.

4

Допълни изреченията с подходящи думи. Запиши ги правилно. Направи проверка.

Лястовичка носи в ... кал и слама.

Само една ... беше останала на

... направи на кученцето удобна



Думи за попълване: сли(в/ф)ка, чо(в/ф)ка, коли(б/п)ка, дръ(в/ф)чето, Здра(в/ф)ко.

5 Открий грешките в някои от думите. Запиши изреченията правилно.

От блиската сграда излезе Ратка и тръгна към училище.

Пак е подранило гълъпчето мило.

Кацват няколко врапчета върху няколко дръфчета.

- *Защо са допуснати грешки? Обясни.*

6 Разгледай картината.

- *Запиши 2–3 свързани по смисъл изречения.*

- *Внимавай при правописа на думите със звучна съгласна пред беззвучна.*



Знам и мога

1 Прочети разказчето. Постави заглавие.

Здравка, Недка и Събка излязоха на полето да берат лайка. Закусиха сладко под стария дъб. После се пръснаха по стръмния склон. До един глог намериха таралеж. Оставиха го да се разхожда спокойно по полянката.

- *Какво намериха децата? Запиши думата.*
- *Каква правописна грешка може да се допусне при писане на тази дума? Защо?*
- *Открий други думи в текста, при които може да сгрешиш при писане. Запиши ги. Направи проверка.*
- *Направи модел на звуковия състав на думата **таралеж**.*
- *Направи модел на звуковия състав на думите-имена на децата в разказа.*

2 Кой е верният модел на думата „жерав”. Защо?

△○△○✕ △○△○✕ △○△○✕

3 Подреди и напиши думите от всеки ред в изречение.

пороен, заваля, дъжд

дърво, не, всяко, плод, дава

студеният, голите, вятър, клони, огъва

стенат, в, дърветата, жално, гората

- *При писане на кои думи можеш да сгрешиш?*

4 Попълни думите със „з” или „с”. Помогни си с правописния речник.



и . куство	И . кър
и . тория	и . кам
и . пит	и . крен
и . ток	и . кра

- Колко букви „с” и колко „з” попълни?
- Коя от дадените думи може да се замени с думата „откровен”?

5 Напиши в думите липсващата гласна.



а или ъ ?	о или у ?	е или и ?
д.рво	г.ра	р.ка
к.ртина	.хо	п.тел
плит.к	пла	ед.ница
бух.л	ст.ден	.мена



6 Прочети текста. Определи в кои думи е допусната правописна грешка. Как ще ги провериш?

Литка има кученце. То се казва Ришко. Много е красиво. Играе си на двора. Ришко ще пурасне. Ще стане дубър лувец. Ще пази и дома им.

- Препиши текста вярно и четливо.
- Състави разказ за своето любимо животно. Спазвай правилата за правопис.

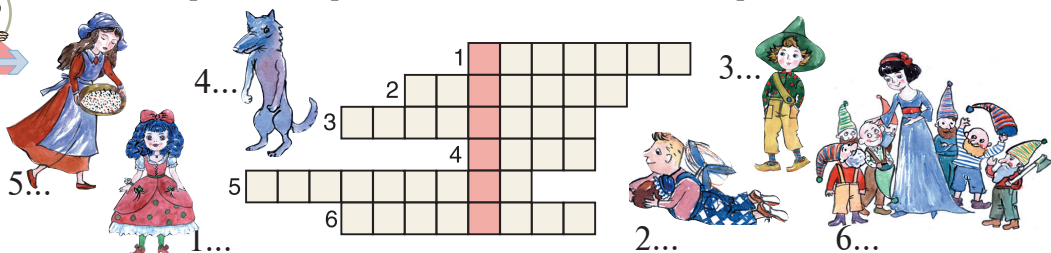
7 Размести буквите на дадените думи и ще получиш нови думи:

лов	кабел	дебел
бира	колос	колиба

- При правописа на кои думи можеш да сгресиш?



8 Обичаш ли приказки? Разгледай илюстрациите. Позна ли някой от твоите любими приказни герои? Попълни имената им в кръстословицата.



- Ако вярно си работил(а), в оцветените квадратчета ще получиш название на насекомо. Какво знаеш за него?
- Какво можеш да кажеш за изговора и правописа на тази дума? Как ще я провериш? Състави с нея изречение.

Урок по речева учтивост

Тема: Как да благодаря на български език



1 Прочети текста.

Защо казват „Благодаря“

По горската пътека вървели двама – дядо и внук. Било горещо, искали им се да пийнат вода.

Пристигнали пътниците до ручей. Тихо блъбукала прохладната вода. Двамата се навели и се напили до насита.

– Благодаря ти, ручей – казал дядото.

Малкият се усмихнал:

– Защо казваш на ручея „благодаря“? Той не е жив, няма да чуе твоето слово и да приеме твоята благодарност.

– Ето защо – отговорил дядото – ако се напие с вода от ручея вълк, той „благодаря“ няма да каже. А ние не сме вълци, ние сме хора. Знаеш ли ти за какво хората казват „благодаря“? Помисли кому е нужно това слово? Кого то издига по-високо от другите?

Малкият се замислил. Той имал много време. Пътят през гората бил дълъг.

Василий Сухомлинский

2 За каква нова „вълшебна“ дума разказва текстът?

● Кога се използва думата *благодаря*?

● Използваш ли я ти в своята реч?



„Вълшебни“ думи и изрази за благодарност:

благодаря

благодаря ви

благодаря ти

много ти благодаря



3 Как ще благодариш на свой съученик, че ти е помогнал да напишеш домашното? А как ще отговори той?

● Как ще благодариш на учителя по същия повод?

Какво ще отговори той?

4 Запиши примерни диалози по упражнение 3. Спазвай правописните правила.

5 Отиваш на рожден ден у свой приятел. Носиш подарък, който много му харесва. Състави диалог с другарчето си. Използвай „вълшебни“ думи и изрази.



УСВОЯВАМ ЕЗИКОВИ ПОНЯТИЯ

Езикът е немислим без езиковите понятия, които предстои да изучиш. Изучавай ги задълбочено, те ще ти отворят още едно прозорче към чудния свят на родния български език.

Кои думи са съществителни имена, прилагателни имена, глаголи Как да ги разпознаваме

1 Прочети и отгатни гатанката.

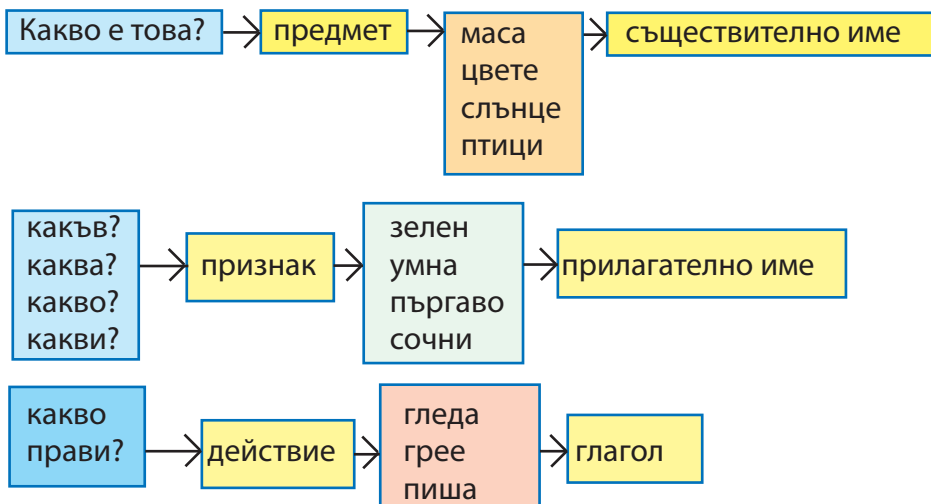


Братя в дом висок живеят
и на слънце се люлеят.
Всеки има си местенце –
жълто сламено гнезденце.
Що е то?



- Ти вече знаеш, че с думите се назовават предмети, признаци или действия. Подреди в три колонки думите-предмети, думите-признаци и думите-действия, записани в гатанката.

2 Разгледай таблицата.



- Разбра ли как се наричат думите, с които се назовават предмети, признаци и действия?



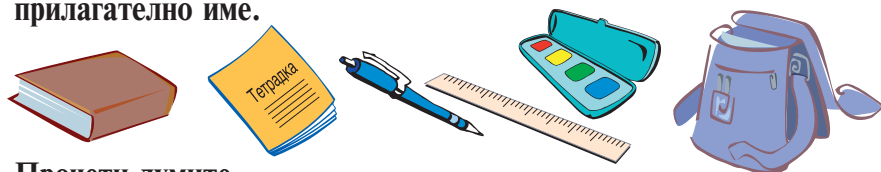
3 Прочети думите:

книга	интересен	пея
луна	красива	летят
гора	ясно	рисува
вятър	малък	скачам
деца	широки	лудува

- Думите от коя колонка откриваш с въпроса Какво е това? Как се наричат тези думи?
- Кои от думите означават признак? С кои въпроси ги търсиш?
- Какво означават думите в третата колонка? На кой въпрос отговарят? Как се наричат?



4 Напиши съществителни имена — названия на ученически принадлежности. Към всяко от тях прибави подходящо прилагателно име.



5 Прочети думите.

Халва, **сарми**, фъстъци, щастлив, драг, смях, **радио**, **дом**, **антена**, **гледам**, **ален**, саксия, секция, сапунисвам, украсявам, любим.

- Колко са:
глаголите — 1, 2, 3, 4, 5;
прилагателните имена — 1, 2, 3, 4, 5;
съществителните имена — 5, 6, 7, 8, 9, 10?
- Подчертаните думи подреди така, че като прочетеш първите им букви последователно, ще получиш синоним на „постройка”. Към кой вид думи ще отнесеш новата дума?

6 Свържи съществителните, прилагателните и глаголите в изречения.

червеното	кораб	бяга
страхливото	гора	пеят
веселите	деца	цъфти
младата	зайче	се разлисти
големият	лале	плува

- Запиши изреченията.



7

Разгледай картината.

Напиши в три колонки
съществителни
имена, прилагателни
имена и глаголи.

Състави и запиши
изречения по картината.

8

Свържи изреченията от
упражнение 7 в кратко
разказче. Какво заглавие
ще поставиш?

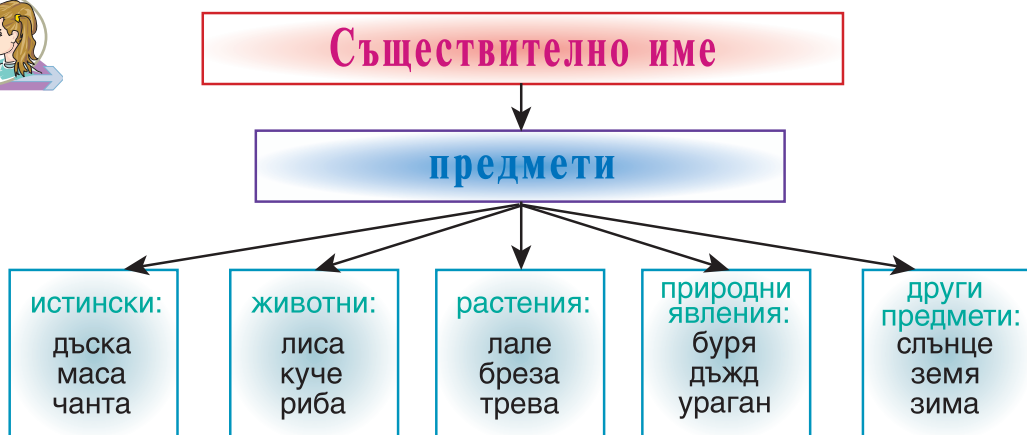


Съществително име

Единствено и множествено число

1

Разгледай таблицата. Какво научи от нея?



Думи, които отговарят на въпроса **“Какво е това?”** и пред които може да се поставят думите **един, една, едно, едни**, означават предмети. Те се наричат **съществителни имена**.

Названията на хора също са съществителни имена: жена, дете, учител, старец.

2 Разгледай картината.

- Запиши от картината думи-съществителни имена.
- Кои от написаните думи означават един предмет?
- Кои от написаните съществителни имена означават много предмети?



Съществителни имена, пред които може да се постави една от думите: **един, една, едно**, означават един предмет.
Съществителни имена, пред които може да се постави думата **много**, означават много предмети.

3 Запиши съществителни имена към думите:

един: човек, ...
една: книга, ...
едно: писмо, ...
много: дървета, ...



Съществителни имена, които означават един предмет, са в единствено число (ед. ч.).
Съществителни имена, които означават много предмети, са в множествено число (мн. ч.).

4 Прочети текста.

Пролет иде

Ставайте, сънливци! Пролет иде! Пристигат червеноклюните щъркели от юг. Настаняват се в старите гнезда. Дърветата обличат зелена премяна. Пъстър килим покрива земята. Цветята сънливо отварят очи.

Събуждат се животните.



- Запиши в две колонки съществителните имена според числото им.

5

Запиши съществителните имена в множествено число.

къща –
море –
морков –
гнездо –
щъркел –
слънце –

- С две от съществителните имена, като използваш и други думи, състави изречения.

Род на съществителното име

1

Свържи съществителните имена с подходящата дума (от написаните в червено).

един

колело

слон

момче

една

мама

пеперуда

вятър

едно

мъж

дете

река



Съществителни имена, които се свързват с думата **един** са от **мъжки род (м.р.)**.

Съществителни имена, които се свързват с думата **една** са от **женски род (ж.р.)**.

Съществителни имена, които се свързват с думата **едно** са от **среден род (ср.р.)**.



Съществителното име е или от мъжки, или от женски, или от среден род. Родът се определя с думите **един, една, едно**.

един мъж

една жена

едно дете

2

Препиши съществителните имена в три колонки според рода им. Българче, прародина, майка, род, спортист, лекар, граничар, пиле, тигър, село.



3

От дадените съществителни имена от мъжки род образувай съществителни имена от женски род.

учител, спортист, градинар, лекар, ученик, артист, художник.

Образец: писател – писателка.





4 Препиши текста.

Малкият спортист

Ритай топка, карай лодка,
сутрин, вечер на разходка,
плувай, карай колела,
пущай пъстри хвърчила
конче яхай или пеш
в планината горе беж.

Елисавета Багряна



- Извади от текста всички съществителни имена. Определи техния род и число.

5 Прочети думите:

риба, медуза, октопод, морско конче, рак, делфин, кит, акула.

- Към кой вид животни се отнасят те? Какво знаеш за тях?
- Пофантазирай и мислено се пренеси на морското дъно. Напиши кратко съчинение.
- Определи числото и рода на съществителните имена.



6 Прочети текста. Как ще го озаглавиш?

През нощта задуха топъл вятър. Снегът изтъня. Слънчевите лъчи през деня го стопиха. От земята се вдигаше пара, сякаш топъл хляб беше изваден от пещта. Показа се младата зелена тревичка. Идваше хубавицата пролет.

- Извади от текста съществителните имена и ги подреди в колонки според рода им. Съществителни от кой род липсват?
- Измисли и запиши поне три думи на същата тема от рода, който липсва в текста.



7 Разпределете продуктите по менюто.

Краставица, картоф, брашно, масло,
маруля, мляко, яйце, патладжан,
маслина, домати, фасул, репичка.



Мъжки род	Женски род	Среден род
гювеч	салата	реване
...	...	...

Съществителни собствени и съществителни нарицателни имена

1



Прочети изреченията.

Кишинев е столица на Молдова. Моята прародина е България.

Най-високата планина в България е Рила.

Щефан Велики е национален молдовски герой.

- Кои думи в изреченията са написани с главна буква? Защо?
- Какви имена са те?



Съществителните имена са два вида: съществителни нарицателни и съществителни собствени.



Съществителни нарицателни имена означават названия на предметите (молив, река, зима, куче, лиса, орел).



Съществителни собствени имена означават имена на хора, държави, градове, села, планини, реки, улици, животни и т.н. (България, Кишинев, Щефан Велики, Кумчо Вълчо, Викторовка.)



Съществителните нарицателни имена се пишат с малка начална буква.



Съществителните собствени имена се пишат с главна начална буква.

2

Напиши имената на приказните герои. С каква буква ще ги напишеш?



- *Кои герои са положителни? Кои са отрицателни?*
- *Състави и запиши две изречения със собствените съществителни имена.*

3 Прочети стихотворението.

Има в цветните градинки
ружи, рози и латинки.

Често имат и децата
имена като цветята.



- *Защо едни и същи съществителни имена са написани с малка и главна буква?*

роза
маргарита
теменужка

Роза
Маргарита
Теменужка

лилия
явор
ясен

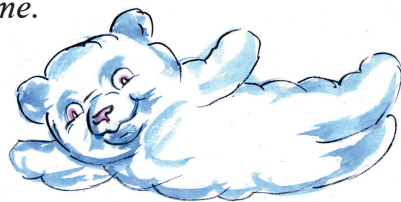
Лилия
Явор
Ясен



- *Обясни значението на съществителните имена от двете колонки.*
- *Състави изречение с две от думите.*

4 Кой е героят в гатанката?

Пухкав Мечо от небето
лее сълзи над полето.
Що е то?



- *Защо облачето е с име Мече? Може ли да има и други имена? Защо мислиш така?*
- *А ти какво име ще дадеш на шурчето, зайчето, лисицата? Запиши ги.*
- *Състави и запиши изречения с тези имена. Ще ти помогнат приказките, които знаеш.*



5 Прочети думите. Напиши ги по групи: държави, реки, планини, градове.

Дунав, Кишинев, България, Карпати, Тараклия, Англия, Молдова,
Витоша, София, Прут, Рила, Днестър.

- *Състави изречения, които да завършват с въпросителен знак.*

6 Свържи думите от първата колонка с думите от втората колонка. Разбра ли по какъв принцип да ги свържеш?

Щефан Велики
Леда Милева
Васил Левски
Шарл Перо
Георги Барбаров

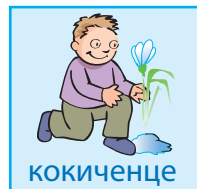
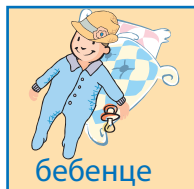
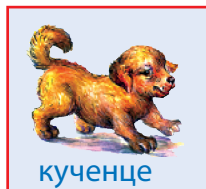
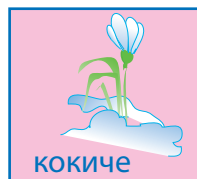
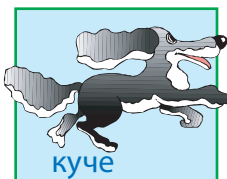
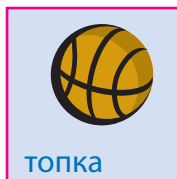
български борец за свобода
автор на „Пепеляшка“
бесарабски поет
молдовски господар
българска детска поетеса



- *Препиши съществителните собствени имена.*

Кои съществителни имена са умалителни. Защо се употребяват

1 Разгледай картинките. Прочети думите под тях. Какво ново откри?



Съществителните имена **топчица, кученце** назовават малки предмети. **Те са умалителни** съществителни имена.



Съществителните имена **бебенце, кокиченце** назоват малки предмети и изразяват чувство към тях (нежност, обич). Те също са **умалителни** съществителни имена.



Умалителните съществителни имена означават малки предмети (масичка, книжка). С тях се изразява и нашето отношение към предметите: обич, нежност (майчица, краченце, бебенце).

2

Прочети стихотворението.



Кукурига, петленце,
имаме си детенце,
със две голи крачета,
със две тънки ушлета,

със две малки ръчички,
със две сини очички,
чисто, бяло, измито,
в бяла люлка повито!

Дора Габе

- *Намери в текста съществителни умалителни имена. Запиши ги в тетрадката си. Срецу тях напиши съществителните имена, от които са образувани.*

- *Защо поетесата е употребила съществителни умалителни имена?*

- *Прочети стиховете така, че да изразиш чувствата на обич и нежност към детенцето.*

3 Към дадените думи запиши умалителни съществителни имена:

петел, ръка, къща, лале, момче, молив, цвете, слънце.

- *Състави изречение с едно от умалителните съществителни имена.*

4 Как наричаш своята баба, която много обичаш? Запиши.

- *С какви думи се обръщаш към мама? Напиши.*

- *Състави изречения с тези умалителни съществителни имена.*

5 Допълни стиховете с подходящи умалителни съществителни имена.

Сънчец ходи през ...,
води Бебчо за ...,
и го води, и му пее,
и го с две ръце люлее.
– Спи ми, спи ми, сладко бебе,
таз ... е за тебе,
да те гледа, да ти свети,
да пораснеш като цвете.

Дора Габе



Думи за прибавяне:
звездица, ръчица, горица.



6 Прочети стихотворението.

Мама

По книжки да чета обичам,
любими думички да сричам.
И мисля си, че друга няма
по-сладка думица от мама.
До мама ли съм, като птичка
гугукам сладко – гургуличка.
А няма ли я – все надничам.
И щом я видя – тичам, тичам.
От всичко мама най-обичам.

Калина Малина



- *Кои са умалителните съществителни имена в стихотворението? Защо ги е употребила поетесата? Препиши!*

Прилагателно име

1



Разгледай картините. Прочети изреченията.

Сашко подари на мама красив букет.

Какъв букет подари Сашко на мама?

красив

В моя град има високи жилищни блокове.

Какви жилищни блокове има в моя град?

високи

Димитър и Васил си купиха червена топка.

Каква топка си купиха Димитър и Васил?

червена

Евгени е добро момче.

Какво момче е Евгени?

добро

- *Какво означават думите:
красив, червена, добро, високи?*
- *Кои думи поясняват те?*
- *На кои въпроси отговарят?*



Дума, която означава признак на предмета се нарича прилагателно име.

Прилагателното име се открива с един от въпросите: Какъв? Каква? Какво? Какви? Чий? Чия? Чие? Чии?



Признаци на предметите са:

цвет – бял, червен, зелен ...

размер – широк, висок, нисък ...

качество – умен, добър, лош ...

други признаци (материал, вкус) – дървен, кисел, сладък ...

2



Образувай подходящи словосъчетания от прилагателно и съществително име.

добър

цвете

студен

вятър

жарко

слънце

пролетно

другар



- С две от словосъчетанията състави и запиши по едно съобщително и едно въпросително изречение.

3 По изброените признаци отгатни животните:

шарен, герест, златоперест _____;
сив, дългоух, страхлив _____;
пъргава, дългоопашата, игрива _____.

4 Прочети текста.

Дойде пролет. Птиците се завърнаха от юг. Слънцето огря земята. Цъфнаха цветята.

- Опитай се да обогатиш текста с дадените по-долу прилагателни имена. Запиши новия текст. Кой от тях ти харесва повече? Защо?

Думи за попълване: прелетните, пролетните, китна, яркото.

5 Състави текст по картината. Използвай съществителни и прилагателни имена.



Съгласуване на прилагателното име със съществителното

1 Постави към всяко съществително име прилагателно *красив*. Запиши словосъчетанията.

мъж мъже
жена жени
дете деца

- Определи рода и числото на съществителното и на прилагателното имена, които ги поясняват.



Съществителното име **мъж** е от мъжки род, единствено число. Затова и прилагателното име **красив** е от мъжки род, единствено число.



Прилагателното име **красив** се съгласува (става еднакво) по род и число със съществителното име **мъж**.
Съществителното име **жени** е в множествено число. Затова и прилагателното име **красиви** е в множествено число. То се съгласува със съществителното име по число.

- Обясни по какво се съгласуват прилагателните имена *красива, красиво, красиви* със съществителните имена *жена, дете, деца, мъже*.



Прилагателното име се съгласува (става еднакво) по род и число със съществителното име, което пояснява.

2

По какво познаваш, че изреченията са изговорени от чужденци?

– Силна дъжд вали.

– Дайте ми голяма сладолед.

●

Какво ще обясниш на чужденците, за да говорят правилно на български език?

●

Запиши правилно изреченията. Определи рода и числото на прилагателните имена.

3

Съгласувай прилагателните имена със съществителните. Определи рода и числото им.

спортен

гимнастика
празник
облекло
училище
комплекс

пролетен

радост
игри
ден
време
разходка



●

Защо прилагателното име се променя?

4

Прочети гатанките. Отгатни ги!

Палаво зверче игриво
с рунтава опашка сива,
с черни, лъскави очички,
с остри зъбчета-теслички.
Има къщичка на бора,
цял ден скача без умора.
Сбира лешници, шишарки,
вкусни гъби манатарки.

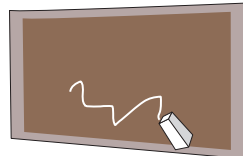
Що е то?

Бяло петле скача
низ черна поляна.
Тича в редовете,
не се изморява,
ала погледнете:
все по-малко става.

Що е това?

Черен чичо Бежко
с дървена дрешка.
Где с нослето драсне
буквичка порасне.

Що е то?



● Кои думи ти помогнаха при отгатване на гатанките. Защо? Към кои съществителни имена се отнасят те?

● Препиши една гатанка по избор. Подчертай прилагателните имена. Определи рода и числото им.



5 Разгледай картинките.

намръщено дете намръщено небе

● Опиши как изглежда намръщаното дете.

● Опиши как изглежда намръщаното небе.

● Към кои други съществителни имена може да се постави прилагателното име **намръщен**. Запиши.



Използване на прилагателните имена. Правопис



1 Прочети двата текста.

1. Слънцето плахо се показва зад едно облаче. Лъчите му погалиха земята. Тя отвори очи, отхвърли одеалото си и също се усмихна.

2. Пролетното слънце плахо се показва зад едно пухкаво облаче и се усмихна. Нежните му лъчи погалиха измръзналата земя. Тя отвори очи, отхвърли снежното си одеало и също се усмихна.

● С кой от двата текста описанието е по-образно? На какво се дължи това?



С употребата на прилагателните имена се обогатява описанието. Те са необходими, за да си представиш точно и живо картината, която е описана.

2 Прочети стиховете.

Възпявам	дървета зелени,
вас, облаци сини,	вас, огнено слънце,
вас, нежни треви,	блед месец и кошер
и вас, песъчинки,	звезди!
вас, птици пернати,	Емануил Попдимитров



● Препиши съществителните имена заедно с прилагателните към тях.

● Кои съществителни имена са употребени без прилагателни? Кои прилагателни имена можеш да напишеш към тях?





Прилагателните имена се използват само когато е необходимо.

3

Направи описание на птица, която много харесваш. Използвай прилагателни имена, където е необходимо, за да опишеш птицата най-добре.

4

Разгледай картината. Напиши словосъчетания от прилагателно и съществително име.



В кои от словосъчетанията прилагателните имена имат разлика между изговор и правопис? Как ще направиш проверка?



Състави съобщителни и въпросителни изречения с някои от словосъчетанията.



Има прилагателни имена, които се различават по изговор и правопис. Затова трябва да правиш проверка. Например: здра(в/ф) – здрави, дълъ(г/к) – дълги.

5

Напиши прилагателните имена *тежък*, *рязък*, *сладък*, *близък* в женски и среден род и в множествено число. Различават ли се изговорът и правописът им?



6

Напиши думи с противоположно значение. Обясни правописа им.



Дебел –	стар –
умен –	десен –
грозен –	болен –
къс –	бавен –

7

Прочети пословиците. Извади и запиши словосъчетанията от прилагателно и съществително име. Определи рода и числото им. Открий прилагателни имена с правописна особеност. Как ще ги провериш?

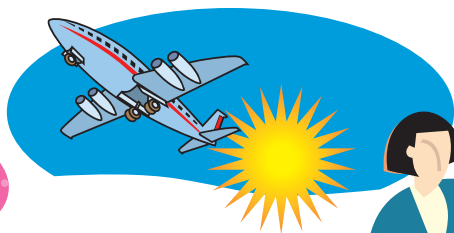


Сиромаш човек – жив дявол.
Бърз кон се стига, бърза дума не може.
Тежка рана заздравява, лоша дума не се забравя.



Глагол. Единствено и множествено число

1 Разгледай картините.



- *Отговори на въпросите с изречения.*
Какво прави детето?
Какво прави самолетът?
Какво прави слънцето?
Какво правят децата в клас?
- *Запиши изреченията.*
- *Кои думи означават действия? Как се наричат?*



Думите, които означават действие, се наричат глаголи.



Глаголът се открива с въпросите:

Какво правя? – чета

Какво правим? – четем

Какво правиш? – четеш

Какво правите? – четете

Какво прави? – чете

Какво правят? – четат

2 Колко предмета (лица) извършат действието в първата картинка? А в последната?



Глаголът има две числа – единствено и множествено.

Когато един предмет (лице) върши действието, глаголът е в единствено число (ед.ч.).

Когато два или повече предмета (лица) вършат действието, глаголът е в множествено число (мн.ч.).

3



Прочети изреченията.

Китна пролет настъпи. Цветята цъфнаха. Прелетните птици се завърнаха.

- Колко предмета вършат действието във всяко изречение? В кое число са глаголите?
- Изговори: **се завърнаха**. Как се изговаря частицата „се“, заедно или отделно от глагола? А как се пише?



Частичката **се** се изговаря заедно с глагола, но се пише отделно.

учуди **се**; смее **се**; радва **се**; появи **се**

4



Препиши текста. Определи числото на глаголите.

Тих вятър люлее бялата брезичка. На тънките ѝ клони пет славеи. Те извиват кръшни гласове. Сладките им звуци веселят хората.

- Колко са глаголите в множествено число? А в единствено? Докажи.

5

Андреиш и Ивонка искат да допълнят твоите знания за глагола.

- Думите **съм, си, е, сме, сте, са** — са форми на един и същ глагол.
- Думите **има** и **няма** също са глаголи.
- Допълни изреченията с подходящи глаголи. Определи числото им.
Младен ... добро и послушно момче. Ването ... по-малка сестра.
Ние ... ученици от втори клас. Днес учениците ... урок по математика.
Твоите родители ... грижовни.

6



Препиши изреченията като промениш глаголите в множествено число.

Докато вятърът не задуха, гората не се люлее.
Не оставяй днешната работа за утре.
Ще познаеш своя приятел, когато си в нужда.

7



Състави колкото можеш повече изречения по схемата и ги запиши.

Какъв?

Какво прави?

вятър

Как изговарям и пиша глаголите

1 Разгледай картините. Какво научаваш от тях?



● Прочети глаголите.

чета – четат

пйша – пйшат

давам – дават

лежа – лежат

мога – могат

бягам – бягат

мълча – мълчат

кажа – кажат

гледам – гледат

● При кои глаголи ударението пада на последната сричка? Какъв извод правиш?



а или ъ?

Когато ударението пада на последната сричка, се пише **а** (чета, лежа, мълча), но се изговаря **ъ** (четъ, лежъ, мълчъ). Тези глаголи се различават по изговор и правопис.



Когато ударението не пада на последната сричка, се пише **а** и се изговаря **а** (мога, могат, кажа, кажат и т.н.). Тези глаголи не се различават по изговор и правопис.

2 Прочети изреченията. Запиши ги и подчертай глаголите.

В урока по роден език децата пишат съчинение за своята прародина.

От зоопарка се чуват лъвовете, които ръмжат силно.

● При кои от глаголите има разлика между изговор и правопис? Обясни защо.

3 Прочети думите по двойки. Кой е крайният звук в първата двойка в единствено и в множествено число? Как завършват втората двойка глаголи в единствено и в множествено число?

Аз

ние

Аз

ние

Пиша

пишем

тичам

тичаме

пея

пеем

плувам

плуваме





м или ме?

Правописът на глаголите в множествено число зависи от това, как те се пишат в единствено число.

Ако в единствено число глаголът завършва на -а, -я (аз чета, аз ходя, аз пиша), то в множествено число се изговаря и се пише -м (ние четем, ние ходим, ние пишем).

Ако в единствено число глаголът завършва на -м (аз гледам, аз искам, аз скачам), то в множествено число се изговаря и се пише -ме (ние гледаме, ние искаме, ние скачаме).

4



Приложи правилото и постави глаголите в множествено число.

аз мета – ние ...

аз хвърлям – ние ...

аз шия – ние ...

аз готвя – ние ...

аз обичам – ние ...

аз рисувам – ние ...

5

Препиши текста. Постави необходимите окончания на глаголите.

Ние тръгва... на екскурзия. Носи... си топка. Ще играе... цял ден.
Чак вечерта ще се прибере... у дома.



6

Поправи грешките в глаголите.

Ще откъснем кокичета. Ще ги занесем на мама. Тя е в болница. Ще ѝ купиме плодове – много ги обича. Ще я погалим и ще ѝ ги дадем. Тя ще се усмихне щастливо и ще ни прегърне. След това ще си тръгнем, а на душата ще ни бъде по-леко.

● *Обясни на другарите си как откри грешките и как ги поправи.*

Знам и мога

1

Разгледай схемата. Какво си припомни от нея?



2 Препиши текста.

След полунощ бурята напрегна всички сили, блъсна стогодишния дъб и го изкърти от земята. Дъбът падна върху тревите и цветята. Бурята се опита да направи същото и с горските дървета, но не успя. Те останаха невредими.

Ангел Каралийчев

- Извади в три колонки научените от теб езикови понятия (съществително име, прилагателно име, глагол).
Какво знаеш за тях? Запиши.

Например:

полунощ – същ., нарицателно, м.р., ед.ч.;

напрегна – глагол, ед.ч.;

горските – прилаг., мн. ч.



3 Подбери и групирай правилно всяко съществително нарицателно име с подходящо съществително собствено име.

Куче, овца, катеричка, баба, река, град, планина, държава, момче; Рила, Шаро, Ваклуша, Елена, Рунтавелка, Прут, Тираспол, Иван, Молдова.

4 Думите в скоби превърни в прилагателни имена и ги съгласувай със съществителното име.

Момчето влезе в (клас) стая.

(Пролет) дъждове напоиха земята.

Вървя по красива (планина) пътека.



- Определи рода и числото на прилагателните имена.

5 Запиши вярно. Провери.

глад(ъ/а)к – сла(д/т)ко –

мок(ъ/а)р – г(о/у)ра –

плос(ъ/а)к – д(ъ/а)рво –

- Намери и запиши към дадените прилагателни имена подходящи съществителни имена, а към съществителните – подходящи прилагателни.



6 Напиши вярната буква. Устно направи проверка на думите.

Ли(д/т)ка има бра(д/т)че. Казва се Лю(б/п)чо. Още не може сам да си обува нито панто(в/ф)ките, нито обу(в/ф)ките. Ли(д/т)ка му помага. Води го на разхо(д/т)ка в бли(з/с)кия парк. Купува му шокола(д/т) и кни(ж/ш)ки. Чете му прика(з/с)ки. Нали е по-голяма!

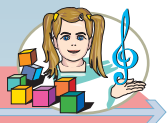




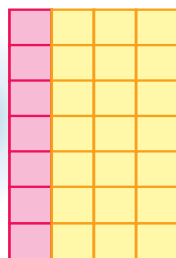
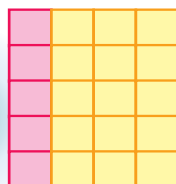
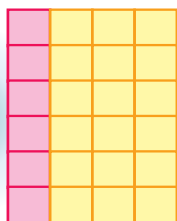
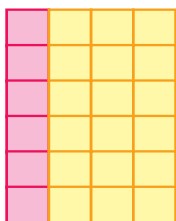
Игрословица. Можеш ли бързо и точно да определиш рода и числото на съществителните имена?



Разпредели в четири колонки написаните по-долу съществителни имена. В първата колонка напиши последователно съществителните имена от мъжки род, във втората – от женски род, в третата – от среден род и в четвъртата – съществителните имена от множествено число. Ако работиш вярно, при последователно четене на буквите в оцветените квадратчета, ще получиш българска пословица.



Боян, море, вода, гори, иглу, липи,
овца, имот, диня, рало, стол, арки,
вили, игла, трън, небе, роял, агне,
цена, игри, царе, атом, алея, арфи.



Урок по речева учтивост

Тема: Извинение



Прочети двата диалога:



- а) – Не се сърди. Не исках да те блъсна.
– Няма нищо, не ме заболя.
б) – Извинете. Неволно Ви блъснах.
– Моля.

- *Кои са събеседниците в първия диалог? По какво позна?*
- *Кои са събеседниците във втория диалог? По какво позна?*



„Вълшебни“ думи и изрази за извинение:

извинявай

извини ме

извинявайте

извинете ме

2 Прочети стихотворението.

Речникът на Мими

Какво ли с Мими става?	– Поне едничка
Тя всички огорчава.	сладка дума
И мен с горчиви думи	ти кажи ми! –
срещна Мими.	помолих я.
Май речникът ѝ	А тя отвърна:
не е в ред.	– Сладолед!

Йордан Друмников

- *Какво не разбира Мими за „сладките” („вълшебните”) думи, които се използват в речта?*
- *Обясни на Мими как трябва да се разговаря.*
- *За какви „сладки” („вълшебни”) думи научи от уроците по речева учтивост?*

3 Прочети текста и се поучи. Съотнеси го с илюстрацията на страница 161.

Трите хубави думички

Имаше три момиченца – три сестрички. Те винаги бяха заедно, никога не се разделяха. Дойде пролетта. Поникна отново зелена трева, разцъфнаха цветята. Трите момиченца облякоха новите си рокли с бели воланчета и затичаха на полянката.

Заиграха, заскачаха. Не видяха, кога в небето се появиха тъмни облаци, не усетиха, кога задуха студен вятър. Притъмня. Закапаха едри капки. Момиченцата побягнаха уплашени. И отведнъж... Какво е това? В тревата пред тях израсна гъба – голяма-преголяма гъба. А под нея, като под чадър стоеше старче – мъничко, засмяно, със зелена брада, с пушка на рамо.

– Защо бягате, момиченца? – попита то.

– Да не измокрим новите си роклички, дядо!.. Пусни ни под твоя чадър. Много ти се молим!

Старчето се усмихна: „Тия деца са научили много хубава дума. Ще ги пусна: те казват „молим“... – И ги покани при себе си.

Трите момиченца се сгушиха под гъбата.

– Благодаря ти, дядо! – зарадва се най-голямото.

– Благодаря ти, дядо! – рече средното.

– Благодаря ти, дядо! – обади се с тънък гласец най-малкото.

Старчето пак се усмихна. «Я виж, тия деца знаят още една хубава дума – те казват «благодаря». Не съжалявам, че ги пуснах под моя чадър». И попита:

– А вие, момиченца, не се ли досетихте кой съм? А? Аз съм дядо Зеленобрадко, пазач на гъбите.

– Не, не се досетихме, дядо. Извинявай, за пръв път те виждаме.

Старчето ги погледна: «Ето и трета хубава дума – «извинявай»... Тия деца са чудесни!»

Скоро дъждът спря, небето се проясни и слънцето грейна, като голямо златно глухарче.

Сестричките изскочиха изпод гъбата.

– Ох, дядко! – зачуруликаха те, като оправиха белите си роклички. – Ако не беше ни помогнал, целите щяхме да се измокрим!

– Така е. Но вие знаете трите хубави думички: „моля“, „благодаря“, „извинявай“ и сами си помогнахте. Ще се радвам, ако пак се срещнем!

Дядко Зеленобрадко кимна и бързо изчезна, сякаш не го е имало на поляната. А трите момиченца се хванаха за ръце и припнаха към къщи.

Таня Касабова



Вежлив ли си? (анкета)

1 **Трябва ти зелен молив. Ти нямаш, но твоят съсед по чин има. Как ще постъпиш?**

- а) Казваш: „Дай ми зеления молив, че много ми трябва!“
- б) Казваш: „Моля те, послужи ми със зеления молив!“
- в) Пресягаш се и си го вземаш.

2 **Влизаш в училище. На вратата са струпани много деца, а ти закъсняваш.**

- а) Отстраняваш децата пред теб, като ги побутваш леко и влизаш.
- б) Блъскаш ги и си проправяш път.
- в) Извиняваш им се, че ги изпреварваш, като им обясняваш, че закъсняваш.

3 **В киното си. Пред теб детето не си е свалило шапката и ти пречи да виждаш екрана.**

- а) Удряш с ръка шапката, сваляш я и му казваш: „Ама че си не-възпитан!“
- б) Казваш му: „Свали си шапката бе, пречиш ми!“
- в) Казваш му: „Свали си шапката, ако обичаш! Не мога да виждам“.

4 **Ти получаваш подарък – книга, която вече си купил. Как ще реагираш?**

- а) Благодаря ви много! Това е чудесна книга!
- б) Уф, да му се не види! Вече я имам.
- в) Как можа да ми я купиш? На чорба ли ще ги правя?

5 Учителят обяснява новия урок. Ти слушаш, но другарят ти до теб говори. Как ще му направиш забележка?

- а) Млъкни бе, нищо не чувам.
- б) Много те моля, пази тишина! Нищо не разбирам.
- в) Ако не млъкнеш, такъв ще ти прасна!

6 Твоят съученик има рожден ден. Поднасяш му подарък с думите:

- а) Заповядай! Желая ти много здраве и щастие!
- б) На, вземи си подаръка!
- в) На ти този подарък. Давам ти го от сърце.

7 Обидил си свой другар. Съжаляваш и искаш да му се извиниш:

- а) Съжалявам много. И аз сбърках. Извинявай!
- б) Стига си се цупил! И ти си виновен.
- в) Много ти здраве! Хич не ми пука, че се сърдиш!

● *Подчертай тези отговори, които отговарят на твоето поведение. Оцени ги по поместената таблица. Сумирай получените точки и ще разбереш вежлив ли си.*

Въпрос отговор	1	2	3	4	5	6	7
а	3	3	2	5	3	5	5
б	5	2	3	3	5	2	3
в	2	5	5	2	2	3	2



14 точки:

Имаш още много да учиш, за да станеш добро, вежливо дете. Отнасяш се грубо към своите другари и с хората около теб. Пренебрегваш правилата за добро поведение. Ако не вземеш мерки, познатите ти ще започнат да те избягват, да странят от теб. Тогава не им се сърди, защото сам ще си виновен.

От 15 до 29 точки:

Ти не си груб с приятелите си. Знаеш правилата за добро поведение, но „вълшебните“ думички не ти са познати. Не си ги включил в активния си речник. Научи ги, употребявай ги често и ще видиш колко по-лесно ще общуваш с околните.

От 30 до 35 точки:

Ти си образец на вежливо дете. Мама и татко се гордеят с теб. Другарите ти непрекъснато те търсят. Ти си техния любимец. Продължавай да се държиш по същия начин.

Примерни самостоятелни работи за проверка на знанията и уменията на учениците



Тест № 1

1 Огради отговора Да или Не в зависимост от това, вярно или не е вярно твърдението:

- а) Буквата **Щ** е писмен белег само на един звук:
Да Не
- б) Думата **лято** има еднакъв буквен и звуков състав:
Да Не
- в) В думата **ютия** звуковете са повече от буквите:
Да Не
- г) Гласните звукове в ударената сричка се чуват по-неясно
Да Не

2 Огради буквата пред верния отговор:

2.1. В коя редица всички букви означават само един звук?

- а) а, д, р, щ
- б) щ, ю, я, с
- в) у, п, е, ш

2.2. В коя редица всички думи са с различен буквен и звуков състав?

- а) ясно, дюля, ято
- б) Юлия, щъркел, змия
- в) сабя, лютиче, нощ

2.3. В коя редица всички думи са записани вярно?

- а) бухал, църица, убичлив
- б) вятър, ъгъл, храст
- в) бъща, студен, сантиметър

2.4. Коя дума трябва да използваш, за да уточниш правописа на думата р(ъ/а)ка?

- а) ръчичка
- б) ръчен
- в) ръце

2.5. В коя редица са записани само беззвучни съгласни?

- а) м, к, р, т, б
- б) с, ф, к, т, ш
- в) б, в, г, д, ж

2.6. В коя редица всички думи са записани вярно?

- а) дѣфка, лет, слаткиш
- б) отговор, здраф, рипка
- в) лѣвче, пѣргав, връзка

2.7. В коя редица думите са подредени по азбучен ред?

- а) бреза, дете, мида, мед
- б) звѣнче, звезда, роза, ягода
- в) радио, радист, радост, ребро

2.8. В коя редица всички думи са разделени вярно на части за пренасяне?

- а) кѣ-ща, я-года, ну-жен
- б) пѣ-тека, обла-ци, сн-яг
- в) поля-на, про-лет, учи-лище

Тест № 2



1 В кой ред са записани само думи-признаци?

- а) чета, читанка, читател
- б) топка, тъпча, отъпкан
- в) висок, дебел, интересен.

2 Прочети внимателно думите: чука, кълвач, трудолюбив, трудя се. Думите действия са:

- а) две
- б) три
- в) четири

3 Прочети изречението: *Явор и Ясен набраха теменужка и иглика.* Собствените имена в него са:

- а) две
- б) три
- в) четири

4 Кой от знаците ще поставиш в края на изречението: „Кой учи нощта да къпе с роса тревата и цветята”.

- а) .
- б) ?
- в) !

5 Съобщителни изречения са тези, с които:

- а) се задава въпрос
- б) се съобщава нещо
- в) се изказват силни чувства

6 Прочети стиховете.

Паяче

Паяче мрежа плете,
светла нишка премята.
Нито може да чете,
нито да смята.
А мрежата – като по точна сметка –
с равна, хубава, тънка плетка.

Ту наляво изви,
ту надясно подкара.
Риба ли ще лови?
Слънце ли ще люлее?
Или нечакано в нея
ще бръмне хванат комара?

Лиляна Стефанова

6.1. Съобщителните изречения в текста са:

- а) три
- б) пет
- в) четири

6.2. Въпросителните изречения в текста са:

- а) три
- б) пет
- в) четири

7 В края на въпросително изречение се пише:

- а) ?
- б) !
- в) .

8 Постави препинателните знаци и определи колко са изреченията в текста:

старата мечка грабна за врата изжиленото мече с ръмжене хукна към потока там тя хвърли мечето във вира блъсна при него и братчето му

- а) три изречения
- б) четири изречения
- в) пет изречения



Тест № 3

1 Със съществително име назоваваме:

- а) действия на предметите
- б) признаци на предметите
- в) предметите

2 Съществителното име се открива с въпросите:

- а) Какво е това?
- б) Какъв? каква? какво? какви?
- в) Какво прави? какво правят?

- 3** В коя колона са записани само съществителни имена?
а) зима б) добър в) река
 зимен море Днестър
 зимува лети вятър
- 4** В кой ред съществителните имена не са от среден род?
а) слонче, конче, гълъбче
б) слон, кон, гълъб
в) пате, море, куче
- 5** Коя дума няма единствено число?
а) къщи
б) очила
в) деца
- 6** В кой ред съществителните имена са от мъжки род?
а) тетрадка, книга, чанта
б) молив, пергел, учебник
в) гума, химикалка, чин
- 7** В кое изречение няма съществително име?
а) Иван ще пътува.
б) Заваля дъжд.
в) Искам да ям!
- 8** В кой ред съществителните имена не са от женски род?
а) роза, теменужка, лилия
б) книга, маса, врата
в) кон, куче, петел
- 9** При кое умалително съществително име е допусната правописна грешка?
а) рибка
б) гъбка
в) влагче

Тест № 4



- 1** Прилагателните имена са названия на:
а) действия на предметите
б) признаци на предметите
в) предметите
- 2** Кое е най-пълното и вярно твърдение?
а) Прилагателните имена се съгласуват по род и число със съществителните имена.
б) Прилагателните имена се съгласуват по род със съществителните имена.

в) Съществителните имена се съгласуват по род и число с прилагателните имена.

3 В коя колона са записани само словосъчетания от прилагателно име и съществително име?

- а) весела песен б) слънчев ден в) умен отговор
весело пее грейна слънце интересна книга

4 В кое от изреченията няма прилагателно име?

- а) В гората живеели седем джуджета.
б) В гъстата гора живеели седем джуджета.
в) В гората живеели весели джуджета.

5 В изречението: „В едно омагьосано царство имало една чудна градина” има:

- а) две прилагателни имена
б) три прилагателни имена
в) четири прилагателни имена

6 В кой ред думите не са прилагателни имена?

- а) лист, пола, чорап
б) шарен, червен, бял
в) голям, малък, дребен

7 На кой ред прилагателното име не е съгласувано със съществителното?

- а) пъстър килим
б) пъстри шапки
в) пъстър перо

8 При кое от прилагателните имена има разлика между изговора и правописа?

- а) тъп
б) млад
в) сляп

9 Словосъчетанието „стройна бреза” е от

- а) мъжки род, ед. число
б) среден род, множ. число
в) женски род, ед. число

10 На кой ред прилагателните имена са написани вярно:

- а) ловък, гладък, груб
б) сънлиф, корав, скъп
в) кръгал, мъдър, пъргав



Тест № 5

1 Глаголът е название на:

- а) признаци на предметите
б) действия на предметите
в) предметите

- 2** В коя колона всички думи са глаголи:
- | | | |
|-----------|------------|-----------|
| а) гледат | б) решават | в) играят |
| вчера | събрание | режат |
| пролетен | ще тръгнат | мечтаем |
- 3** Глаголът се открива с въпросите:
- а) Какъв? каква? какво? какви?
 б) Какво е това?
 в) Какво прави? какво правят?
- 4** Глаголът е в единствено число, когато показва, че:
- а) нещо е станало
 б) един предмет върши действието
 в) децата вършат действието
- 5** В изречението: „Взе прахосмукачката Ирина и я включи в контакта” глаголите са:
- а) в единствено число;
 б) в множествено число;
 в) единият е в единствено число, а другият в множествено число
- 6** В кой ред думите са глаголи:
- а) ветровит, духа, вали
 б) цъфти, расте, лежи
 в) вятър, цъфтеж, валеж
- 7** В кой ред са записани глаголи, при които има разлика между правоговор и правопис?
- а) текат, плета, греша
 б) беше, ходиш, пиша
 в) крача, гледам, мия
- 8** В кое изречение глаголът е с правописна грешка?
- а) Ние бягаме по росната ливада.
 б) Ние копаеме бащиното лозе.
 в) “И по късна вечер в града се прибрахме”.
- 9** В колко от написаните глаголи има правописни грешки:
- ръмжъ, плетат, грабнъл, изнесъл, пера, пишеме, гледаме, четеме
- а) три
 б) четири
 в) пет
- 10** Колко са глаголите в куплета:
- Аз съм българче. Обичам
 наште планини зелени,
 българин да се наричам –
 първа радост е за мене:
- а) два
 б) три
 в) четири



Тест № 6 (обобщителен)

1 Прочети текста:

Ябълките

Миша дотича вкъщи и каза:

– Мамо, нашият Сашко беше в чужда градина!

Майката се ужаси: нима синът ѝ е станал крадец! И веднага повика момчето.

– Ти влизал ли си в чужда градина?

– Да.

– Сам ли?

– С Владко!

– Ябълки ли открадна?

– Не.

– А Владко?

– Той открадна!

– А ти защо не му попречи?

– Не можах да се поместя. Той стоеше на гърба ми.

● *Отговори писмено с едно изречение.*

1. От какво се ужасила майката?

- От това, че синът ѝ е заловен в чужда градина.
- От това, че синът ѝ е пострадал.
- От това, че синът ѝ е станал крадец.

2. Кой е откраднал ябълките?

- Сашко
- Сашко и Владко
- Владко

3. Защо Сашко не е попречил на Владко?

- Не е искал.
- Не можел да се помести.
- Владко не му позволил.

2 Подреди изреченията в текст и запиши го в тетрадката.

1. Когато бях в Африка, внезапно ме нападна един лъв. 2. Лъвът се изплаши и избяга. 3. Затова грабнах кофата с вода и я плиснах върху него. 4. Нямах пушка.

● *В кой ред номерата на изреченията са подредени правилно:*

- а) 1, 2, 4, 3; б) 4, 3, 2, 1; в) 1, 4, 3, 2.

Самостоятелна работа (годишна)

1 вариант

№ 1. Подреди думите по азбучен ред:

палто, шивач, прасе, учител, ракета.

№ 2. Запиши поне 3 сродни думи на:

здрав-

№ 3. Подреди съществителните имена според числото им:

влак, ябълки, пещери, шофьор, трамваи, тролей, пейка, джудже, преспи.

№ 4. Попълни правилно и подчертай думата за проверка:

ст...кло - стъклен, стъкла;

сл...дкиш - сладкар, сладък;

л...вец - наловил, лов.

№ 5. Поправи грешките на Буратино:

Хитар Петар утворил врътата.

Имала си баба кузица, с бяла бръдица.

Вятарът засвири в кумина като гайдар.

Нибето е синю.

Тарлио е омагьосан от Заю.



Самостоятелна работа (годишна)

2 вариант

№ 1. Подреди думите по азбучен ред:

мирис, автобус, карета, щъркел, круша.

№ 2. Запиши поне 3 сродни думи на:

роден-

№ 3. Подреди съществителните имена според числото им:

шкаф, гъби, ръка, кожух, ютия, петна, елен, гущери, животни.

№ 4. Попълни правилно и подчертай думата за проверка:

к...жух - кожухар, кожен;

д...рво - дървен, дървар;

ст...дено - простуден, простуда.

№ 5. Поправи грешките на Мечо Пух:

Урелът чакал лувеца да накладе оган.

Хитар Петар прескочил уградата и се угледал.

Аганцата в кушарата се разблеяха.

Чичо Пею е шофйор.

Алйона и Альоша сготвиха вкусен булйон.



ЧИТАНКА



Български език

О, родния ми
български език!
Ти идеш
от мъгливата
прадревност.
Сега си с мен
и всеки миг
усещам аз
най-святата ти
верност.
Ти ме подкрепяш
в труден час
и вдъхваш
сила в мен,
живот и вяра.
Чрез твойта музика
постигам аз
хармония
и красота,
и мяра.

Тодор Стоянов

УЧИЛИЩНО ЗВЪНЧЕ ЗВЪНИ

Първият учебен ден

Днес започва новата учебна година. Още отрано училищният двор гъмжи от деца. Малките душици са празнично разбудени. Хубавото септемврийско утро помага на доброто настроение. Пръснати на малки и шумни групи из широкия двор, сред който усмихнато и приветливо стои новоизмазаното бяло училищно здание, децата играят – бързи, подвижни – и техните крехки писъци се чуват надалеко. Някои, сгушени на малки групички, сериозно и тихо разговарят. След тримесечна раздяла те отново са заедно. Разпитват се кой къде е бил, кой какво е правил през лятото. Повечето са помагали на родителите си. Други са били на лагер. Техните разкази са интересни. Те привличат повече любопитни.

Изведнъж се разнесе строгият зов на училищния звънец. В миг картината се промени. Игрите се разтуриха, групите се разпръснаха. Очите се обърнаха към бялата училищна сграда. Тя ги викаше. Тя отваряше вратите си и всички развълнувани, тичешком се отправиха към тях.

По Елин Пелин

✓ За твоят речник

гъмжѝ – ехти, кѝнти

крѝхки – нежни

разбѝдени – тук: развълнувани

1 Разкажи за вълненията на децата през първия учебен ден.

2 Празник ли е за теб първият учебен ден? Защо?

Училище

Детенце хубаво,
пиленце любово!
Къде под мишница
с таз малка книжчица?

Отивам, бабичко,
макар и слабичко,
книга да се уча,
добро да сполуча.

Иван Вазов



✓ *За вашия речник*

орляк – ято

роени – пълни

екот – ехтеж, кънтеж

Първият учебен ден

Отново за учебната година
разкри училището днес врати.
Звъни звънец из цялата родина –
в села и градове, навред кънти.

И ние, хилядите ученици,
към този звън летим като орляк
и с бодрите си, весели редици
изпълваме училището пак.

А класните ни стаи приветливи
отново срещат ни с „добре дошли“
и забръмчават в утрото щастливи
като роени кошери с пчели.

Изпълнен с този екот многогласен,
от септемврийско слънце озарен,
начало на живота ни прекрасен –
как радостен си, пръв учебен ден!

Елисавета Багряна

Най – големият ми приятел

Аз съм второкласник. Решавам задачи, обичам да чета разказчета на български език. За мене е голяма радост всеки ден да отивам на училище. Чантата ми е пълна с книжки и тетрадки. И всеки ден се връщам вкъщи весел и с хубаво настроение, научил нещо от своята много добра и много внимателна учителка. Тя ни учи втора година и още две учебни години ние, двадесет деца-палавничета, ще бъдем нейни ученици. Ученици в експерименталния български клас.

Освен четенето на български книжки обичам да говоря, да пиша на майчиния си език, на който говорим в семейството и на който общувам с приятелите си от улицата...

Димитър Боримечков

✓ *За вашия речник*

експериментален клас – тук: в който езикът на обучението
е български

майчин език – роден език

- 1 Какво носи радост на детето?
- 2 Ти с желание ли изучаваш своя роден език? Защо?
- 3 Кои поети и писатели от България знаеш?
- 4 Кои книги на роден език си чел(а) ?
- 5 Кажи наизуст стихотворение на български език.



На роден език пишат писатели и поети от България и от Молдова. Бесарабски автори са: Нико Стоянов, Георги Барбаров, Тодор Стоянов, Димитър Боримечков, Петър Бурлак-Вълканов, Владимир Калоянов, Таня Танасова и други.

Книжко моя

Книжко моя сладкодумна,
моя обична сестра,
колко много си разумна,
как си нежна и добра!

И в училище, и вкъщи
ти си неразделно с мен.
С твоите крила могъщи
аз израствам окрилен.

Ти ме водиш през морета,
през гори и планини
и с очите на поета
виждам приказни страни!

С колко героични хора
запозна ме, книжко, ти!
С тебе ме зоват в простора
примамливи широти.

С тебе става по-любима
хубавата ни страна,
с тебе става ясно зрима
чудната ѝ бъднина!



Затова те аз обичам
като майка и сестра.
Мила дружка те наричам,
моя книжчице добра!

Асен Босев



Чудната врата

Тук ще ви разкажа в стих
случка най-забавна:

как света за миг открих,
как света обиколих,
без дори да шавна.

Как? С ракета? На балон?
На хвърчило ново?
С кон? На кораб? На файтон?

През вратичка от картон
влязох и – готово!
Влязох и се озовах
в Африка гореща,
в джунглите опасни бях,
зърнах слон да крачи в тях,
с тигър имах среща.

После като водолаз
слязох в океана

в прерията подир час
яздох със ловците аз,
жив мустанг да хвана.
А оттам – в тайгата, сам,
на шейна с елени...
Подир миг – далеч оттам,
покорявах връх голям
в Алпите студени.
Где не бях? В коя страна
по света не скитах?
С колко много племена
и страни ме запозна
таз врата открита?
Най-далечните места
мога в миг да стигам,
щом си имам към света
тази шарена врата,
тази чудна книга!

Веселин Ханчев

✓ За вашия речник

да шавна – да мръдна

прерия – обширна равнина, покрита с трева

тайга – гориста област

мустанг – див кон

1 Коя е чудната врата, за която разказва авторът?

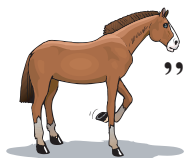
2 А за теб какво е книгата? Обясни защо.
добър другар, верен приятел, прозорче към света.

Народни мъдрости

Денят, прекаран без книга, е изгубен ден.
Който много чете, той много и знае.

3 Как разбираш тази народна мъдрост?

4 Реши картинния ребус.



Асен Разцветников

Читанката на Славето

Славето имаше нова читанка. С цветни корици, с бяла като сняг хартия и хубави картинки... Какво ли нямаше в нея: рой птичета, пръснати по страниците, две мечки, една стара вятърна мелница с криле, ...градини, реки, мостове, къщи, а най-накрай стои изписано с вирнати уши и ококорени очи едно зайче-байче мустакато.

...Славето почна да прехвърля страниците. Искаше изведнъж да види всичките картинки. Стигна пак до зайчето. „Ох, че е мустакато“ – помисли малкият ученик и грабна от прозореца ножицата. Почна да реже. Читанката писна:

– Олеле, майчице! Боли! Не ми режи зайчето! Ти си разбойник!



Ала Славето... не я чу! Тогава читанката, като разбра, че Славето няма да има милост към нея, разпери кориците си като криле, размаха ги и изхвъркна през отворения прозорец навън. Полетя към гората.

Щом стигна в гората, читанката падна на мекия мъх под един стар дъб, направи с кориците си колибка и започна уморено да диша. Мигом затрептяха над нея рояк синигерчета.

- Откъде идеш? – попитаха я те.
- Бягам от едно зло момче.
- Ами защо бягаш?
- Защото ми реже с ножица дечицата.

Синигерчетата взеха да се смеят. Записукаха:

– Ти нямаш глава, нито опашка, нито крака. Ти не можеш да снасяш яйца и да мътиш пиленца. За какви дечица бълнуваш?

– Имам си аз всичко – отвърна читанката, – имам си цяла дружинка гадинки, само зайчето ми го няма. Милото мустакато зайче! Хайде идете си! Не писукайте, защото искам да подремна.

Синигерчетата се дигнаха, а читанката задряма, затоплена в златния дъбов мъх...

Ангел Каралийчев

✓ *За вашия речник*

вѝрнати – вдигнати нагоре

ококо́рени – широко отворени

- 1 Разбра ли кои са дечицата на читанката?
- 2 Одобряваш ли постъпката на Славето? Защо?

3

Разгледай картините. Помисли и разкажи какво се случило с читанката по-нататък.



Кой дойде при нея? На какво научи читанката зайчето? Как завършва приказката?



ЗЛАТОЛИСТА ЕСЕН Е ДОШЛА

Сиромашко лято

Отидоха си лястовиците. В нашата градина не свирят вече дроздовете. Откога, откога не сме чули песента на славея, не сме видели да крачи по ливадите важно щъркелът...

Вижте как се променя гората. Къде е нейната зелена премяна? Каква беше лятоска – от край до край зелена, а сега колко краски, колко жълти и червени петна! Едни листа почервели, други побледнели, а листата на брезата светят като жълтици и трептят да се поронят...

Да, не прилича на лято. Но все пак небето е чисто и лазурно. Слънцето свети весело и живително. И нейде във висинето крякат жерави-пътници.

Елин Пелин

✓ *За вашия речник*

жълтици – монети от злато
да се поронят – да паднат
лазурно – небесносиньо

Есента откри изложба

Новина се вред разнесе
по села, поля, гори:
– Хей, художничката Есен
тук изложба си откри!

Колко хубави картини!
Всяка гледка те зове.
Долу в селските градини
пламенеят плодове.

Медни круши, жълти дюли
като рой звезди блестят.
Момък орехите брули,
пълни кошове пращят.

Тук една дружинка носи
гроздови свесла на прът,
там девойки русокоси
сочни ябълки берат.

Вред нашари чудни шарки
с чудна четка Есента.
По рида шевици ярки
са цветистите листа.

Зад гората пъстропола
гасне залезът червен.
Затрептялата топола
рони листец позлатен.

И обагрен облак плува
над Балкана синкав наш.
Как е дивно нарисован
този есенен пейзаж!

Ех, че хубава изложба
е открила Есента!
Всяка гледка – нейна рожба,
всяко кътче – красота!

Асен Босев

✓ *За вашия речник*

дружѝнка – тук: група деца
свеслѝ – грозд, откъснат заедно с прѝчка
рид – хѝлм
дѝвно – красиво
излѝжба – поставяне на предмети на показ
обѝгрен – оцветен

- 1 **Защо авторът представя Есента като художник?**
- 2 **Какви картини си представяш, когато четеш стихотворението?**
- 3 **Нарисувай тези картини с четка и бои. Участвай с тях в изложба „Есен е дошла“.**

Брезичката на Ани

Пред новата къща на Анины растеше малка кичеста брезичка...

Една сутрин Ани разтревожено забеляза, че тук-там по дървото имаше жълти листа.

Тя разбра от майка си, че наближава есента, а след нея идва зимата. Брезичката сеготви за зимен сън. Всички листенца ще паднат, а напролет брезичката ще бъде пак китна и зелена. На Ани ѝ стана много тъжно. Всеки ден тя виждаше как жълтите листенца стават по-много, а някои започнаха да падат.

Слънцето ту се показваше, ту се скриваше.

Беше ту студено, ту топло. Вятърът пилееше жълтите листа по целия двор. Ани ги събираше и ги трупаше близко до дървото.

Студеният есенен вятър обрули и последните листа на брезичката. Ани се прибра на топло. Идваше зимата.



По Светла Кънева

✓ *За вашия речник*

кичеста – с много листа, китна
пилее – разнася
обрули – събори

- 1 **По какво Ани разбра, че идва есента?**
- 2 **Какво настроение създава разказът?**
- 3 **Как ти чувстваш идването на есента в твоя роден край?**

Карнавал в гората

Есента боядиса листата
на брезата.
После ветровете –
през лятото спали –
се разбудиха
и надуха кавали.
Те свиреха тъй весело,
че листата се засмяха
и заиграха.
Песента на кавалите беше звънка,
а дръжката на всяко листо бе тънка!
Листата се отрониха
и политнаха с ветровете.
– Какво ще правим, кажете? –
питаха листата
на брезата.
– Ду-ду-ду-у-у! – пищяха ветровете
с кавали.
Не сте ли разбрали?
Днес ще има голям карнавал.
Вижте върбите –
позлатили са си косите.
Вижте младия бук –
облякъл червен ямурлук.
Дори шипката си е наметнала шал.
Да вървим! Карнавал, карнавал!
Тъй свиреха ветровете.
А листата на брезата
се въртяха,
танцуваха,
летяха.
И кой би ги спрял?
Бяха канени на карнавал.

Леда Милева



✓ За ватния речник

боядѝса – оцвети, обагри

кава̀л – музикален инструмент

яму̀рлу̀к – вълнено наметало за дъжд с качулка

1 Как дърветата и листата се подготвят за карнавала?

2 Представи си, че си есенно листо. Каква премяна ще избереш за карнавала?

За сланата

Октомврийското утро със слана ни посрещна. Посребри тя щедро жълтата трева, безприютните листа, пътеките и покривите. Бързаме с Дорина към детската градина, но това съвсем не значи, че промененият пейзаж ще остане извън вниманието ѝ:

– А какво е това нещо навсякъде?

– Слана се казва, дъще. Това е сигнал, че зимата е съвсем близко и хората трябва да проверят печките. С една дума, очаква се скоро сняг.

– А-а, разбрах какво е това: нещо като несъвършен сняг – зарадва се тя на своето откритие.

Георги Барбаров



✓ За ватния речник

безприу̀тни – бездомни

1 Какво впечатлява малката Дорина? Каква е тя?

2 Защо сланата е сигнал, че зимата е близко?

Тъжна есен

... Минаха седмици, откакто бе дошла есента. И ето веднъж тя стана тъжна, като никога. Ситните дъждовни капчици една след друга се сипеха от небето, дните потъмняха, облаците се спуснаха на покривите на къщите и съвсем скриха слънцето. А от кодрите долетя студеният вятър.

„Защо тъжи есента? – замисли се Денуц. – Кой я обиди?“

Той питаше Думитрица и другите деца, но никой не можа да му отговори.

Разхождайки се из градината, Денуц забеляза, че дърветата също станаха тъжни: вятърът огъваше клоните им чак до земята и от тях се откъсваха тежки студени капки. Дърветата стояха навъсени, мокри и хвърляха наоколо жълти листа.

Големи птици ята се вдигнаха в небето, няколко пъти покръжиха над селските къщи и хвъркнаха към кодрите.

– Какво ли се е случило? – чудеха се децата.

Всички отидоха при дядо Шефан.

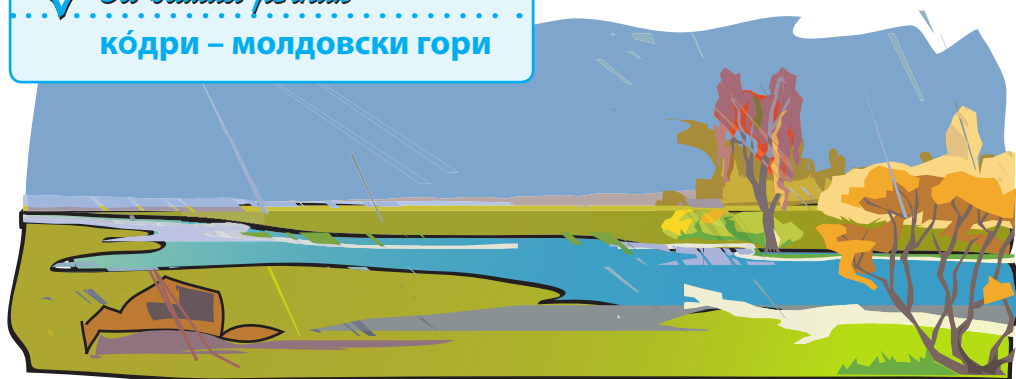
– На кого се разсърди есента? Нима на нас и на селото ни?

– Не, есента на никого не се сърди – успокои ги старият човек. – Времето ѝ изтече и тя трябва да си тръгва от селото. Тя дава път на зимата.

Николае Рошка

✓ За вашия речник

кóдри – молдовски гори



Кой как ще зимува

Катеричката смени лятното си кожухче със зимно и се свря в хралупата на топло. Отникъде не духа, отникъде не капе. В дупката си е събрала шишарки, лешници, орехи. Тя събира и гъби и ги суши за зимата. През зимата ще закусва с вкусни сушени гъби.

Лисицата си приготви дупката. Застла я с мека постеля от мъх и листа. Тъй ще прекара студените зимни дни, а нощем ще ходи на лов.

А Ежко-Бежко се покри с окапали листа и заспа.

Жабите кекерйци се заровиха в тинята на блатото. Ще закрят чак напролет.

Добре се чувства и баба Меца в своята бърлога. Тя ще лежи там през зимата.

Най-лошо е за бездомния вълк. В мразовитите нощи той дълго ще вие гладен.

По Емилиян Станев



Предзимен вятър

Буен вятър шетба шета.
Разфучи се из полето,
литне горе из гората,
па се спусне към селата,
развърти се със метлата
и помита той нивята,
та на чисто да разстели
баба Зима черги бели.
Да завие семената,
сладко да си спят в земята.
Пролет млада щом
пристигне,
бели черги ще раздигне,
ще израснат буйни ниви,
ще разпуснат златни гриви.
Летен вятър щом повее,
едър клас ще разлюлее!

Ран Босилек





1. Защо поетът е озаглавил стихотворението „Предзимен вятър“?
2. С кои думи поетът ти помага да чуеш духането на есенния вятър?

Есен

Идва, идва есен жълта.
Пеперуда веч не хвърка.
Чучулига се прощава
със гнездото си в дъбрава.

*Митко Турлаков,
ученик от 4 клас. Молдова*



ЗИМНИ РАДОСТИ

Зимен пейзаж

Сняг през нощта
навалял е навън
и цял е света
като гледан насън.
Бели са всички
комини, градини,
толкова бели,
че малко са сини.

Дърветата също,
цели в дантели,
са станали бели,
са станали бели!
И не само дърветата –
всичко е бяло
и всичко така
в белота се е сляло,

че ако вземем
рисувателен лист
и го оставим
почти целия чист
би могло да се каже:
– Това зимен пейзаж е!

Валери Петров



1 Защо рисувателният лист е зимен пейзаж?

2 Опиши с думи зимния пейзаж.



Къщичка под снега

Гатанка

Една предачка подранила
преде, преприда прежда бяла
и пътя ни с платно застила –
как чудно го е изтъкала!
С това платно е надарила
дърветата, земята цяла.
Преде предачката любима,
но как се тя нарича?...
Що е то?

Асен Босев

Дойде есента. Заваляха дъждовете. Задухаха ветровете. Омръзна на заека да студува. Дося му се под покрив да живее. Тръгна из гората да дири подслон.

Стигна до един стар дъб. Почука на кората веднъж, дважд. Пита:
– Живее ли някой тук? Аз търся дом.

Отвори се вратичка. Показа се главичка. Катеричката каза:
– Постъпи като мен. Направи си в дъба къща. Ще ми станеш съсед.
Ще живеем в дружба.

Заекът я послуша. Задраска с нокти, загриза със зъби. Дупка ще дълбае, в дъба ще живее.

Не щеш ли, наблизо кацна сойка. Видя Зая, закрещя. Сто свраки събра. Нападнаха заека. Прогониха го от дъба.

Сняг заваля. Вредом побеля. Остана заекът без подслон. Легна под един трън в полето. Суче мустак, зъзне, размишлява:

– Сега накъде? Разбира се, ще се мре!

Поплака си заекът, па заспа от умора под трънката.

През нощта снегът валя, валя. Затрупа гори, затрупа поля. Навред насапа и тръна засапа. Събуди се заекът. Що да види! В бяла къщица стои. С бели стени и с бял таван, от никого некован. Няма маса, стол, ни печка. Няма дори и вратичка. В нея нито вее, нито духа. Зарадва се Зайко, зашета. Направи си под снега врата. Душник в покрива постави. Нищо не забрави. Па се разположи в своя дом. Нощем скита за храна, сутрин се прибира. Следите си крие, никой къщата да не узнае. Така доживя до пролетта на скрито място, де няма зверове, де няма врагове...

По Емилиян Станев

- 1 Как се чувства Зайко в своята нова къща?
- 2 Опитай се да прочетеш приказката така, че да изразиш чувствата на Зайко в двата момента на приказката.

✓ За вашия речник

дощя́ му се – прииска му се
дѝря – тук: търся
врѣдом – навсякъде

Зима

Сякаш пролет белоцветна
е дошла отгоре –
бяла, с цвят покрита, светна
сливата на двора.
И ваят, ваят снежинки
цели дни, недели –
падат сякаш перушинки,
мекички и бели.
Падат и полека лягат
долу на земята.
Топличка завивка слагат
върху семената.

Елисавета Багряна



Броилка

Аз-обичам-студ-и-сняг,
нямам-нужда-от-калпак,
има-за-шейната-връв-
аз-ще бъда-пръв.
Който-слуша, -не-говори, –
той-ще бъде-втори.

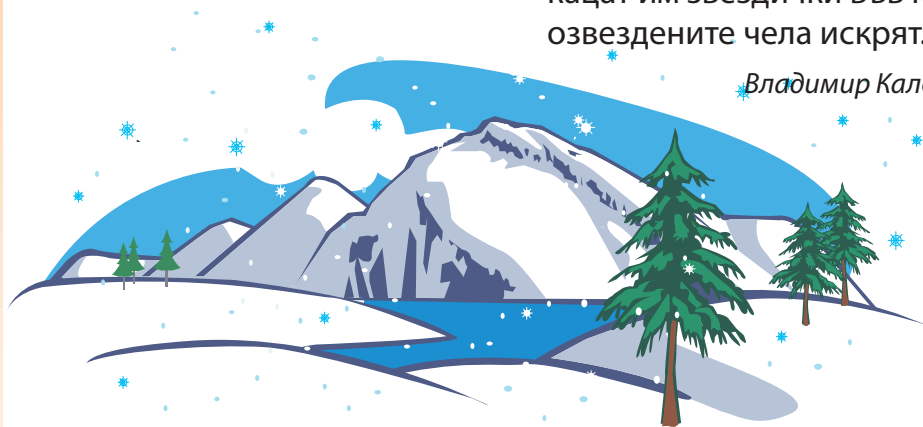
Лъчезар Станчев

В зимната гора

Снежните рояци пеперуди
весело примигват и блестят.
О, какви сте вие чудни!
Колко приказен си ти, мой свят!

Заловени на хоро елите,
край поляна ширна се въртят,
кацат им звездички във косите,
озвездените чела искрят.

Владимир Калоянов



Най-добрият художник

Снегът през зимата е най-важният и най-добрият художник. Само той може да променя до неузнаваемост добре познатите ни ъгълчета на нашето градче.

Още по-тъмни станаха стволовете, още по-бели клоните, още по-красиви рекичката и низината.

Бяла пухкава покривка забули улиците, покривите на ниските селски къщи, градинките зад тях. Уморена, земята дреме, за да се наспи до пролетта и да набере сили за в бъдеще.

Димитър Боримечков

✓ *За вашия речник*

забули – тук: покри

1 Защо поетът сравнява снежинките с пеперуди? А ти с какво ще ги сравниш?

2 Какво настроение създава описанието на зимната картина?

Бяла приказка

Високо в бялата планина имало малка метеорологична станция. В нея живеел един стар метеоролог. Той бил съвсем сам и когато му оставало свободно време, си съчинявал разни приказки и стихотворения. Ето и сега, като гледал през прозорчето тихия сняг, който валял навън, той си бил намислил нещо и вече го пишел на машинката си. И това, което си бил намислил, започвало така:

„Над капчука в игли,
сред парцали мъгли,
по заспали ели
сняг вали, сняг вали.

Тук през целия ден
няма никой, освен
един малък елен,
просещ хлебец от мен...”

Но като стигнал до това място, едно малко еленче почукало на стъклото:

– Това за ме-е-е-не ли е?

Метеорологът вдигнал очи:

– За те-е-бе! – казал той и продължил да пише.



– Ама аз не ти прося хлябец! – казало еленчето, малко обидено.
– Зная! – казал метеорологът. – Само че не ми пречи, защото не мога да я донамисля.
– Какво да донамислиш? – попитало еленчето.
– Е, как какво? Приказката!
Като чуло „приказка“, еленчето подскокнало от радост:
– Ама и аз искам да играя в нея!
– Че ти вече играеш.
– Ама и ти тогава!
Метеорологът се усмихнал.
– Не, аз съм голям – казал той. – И тъжен.
– Нищо! – настояло еленчето. – Ще играеш голям и тъжен! А пък ние ще те развеселим!
– Малко се съмнявам – казал метеорологът. Но все пак прибавил:
– Добре. Бързай надолу, че приказката почва!
– Как почва? – попитало еленчето.
– Ами така, не виждаш ли? Не чуваш ли?
Еленчето се огледало: снегът бил спрял! Ослушало се: отдолу, иззад елхите долитали детски гласове!
– Децата от училището са дошли на ски – казал метеорологът. – Бягай на полянката! Много интересно ще бъде!
Той излязъл навън, за да очисти своите уреди от снега, който ги бил затрупал. Еленчето заприпкало надолу...
И приказката започнала.

Валери Петров

✓ *За вашия речник*

метеоролог – професия на човек, който предсказва промените на времето
уреди – инструменти
заприпкало – затичало

1 Кое е приказното в „Бяла приказка“?

2 Какво ли се е случило, когато еленчето отишло при децата? Разкажи.

Новата шейна

В самия край на селото имаше пързалка. От сутрин до вечер от нея се разнасяше детски глъч.

Досега Валерик нямаше шейна. Но не минаваше и ден той да не се пързалия. Всеки път някое момче му даваше своята шейна. И се спускаше той надолу като вятър, и се смееше от радост.

Днес децата видяха, че той има нова шейна. Обкръжиха го и с любопитство гледаха новата шейна, боядисана в син цвят.

– Откъде я взе? – попита Петрике.

– Татко ми я донесе – гордо отговори Валерик и тръгна към пързалката.

– Дай да се спусна да видя как върви твоята шейна – помоли Петрике.

– Ти си имаш своя – наду се Валерик. – Моята е нова, ще я счупиш... Не ти я давам...

– А аз как ти давах моята? – разсърди се Петрике.

– Аз тогава няхах шейна, ти беше длъжен да ми дадеш. Нали си ми приятел.

– А ти не си ли ми приятел?

Валерик не отговори. Седна в шейната и се спусна по пързалката.

Изведъж шейната се прекатури и Валерик падна в дълбокия сняг.

Децата почнаха да се смеят:

– Така ти си пада! – викаха те.

Само Петрике побърза към него, вдигна го и го попита:

– Много ли се удари?

Георге Георгиу



Пословица

Приятел в нужда се познава.

- 1 Кой е истинският приятел? Защо?
- 2 Какво е за теб „истински“ приятел?

Катеричкина Коледа

Зима. Зимна утрин в планината. Над цялата гора през нощта е паднал тих сняг. По широките клони на елите и по високите борове са нависнали бели калпаци сняг. Слънцето току-що е огряло и блести по снега и върховете на дърветата.

Катеричката беше станала тази утрин рано-рано, в зори. Зимната ѝ къщичка беше между два дебели клона на стар бор. Тя отвори вратата, надникна навън и се послуша. Над гората ечеше радостен звън на черковни камбани: „Бауу-бауу-тин-тан... Бауу... Тин-тан бауу!”

Катеричката притвори вратата и викна весело на седемте си дечица, седем малки катеричета:

– Брей, деца сънливци! Ставайте, че дойде Коледа! Я чуите как радостно пеят манастирските камбани!

Катеричетата наскочаха и се развикаха.

– Шиит! – скара им се майка им. – Не викайте толкова, че ще ви чуе Кума Лиса... Знаете я, че само това чака – да пипне някое от вас, – проклетницата!... Хайде ти, Сивушке, премети и разтреби къщата. Ти, Белушке, нареди софрата за ядене. Днес ще направим угощение. И ние ще посрещнем празничния ден. Побързайте! А пък аз ще се поразходя из гората, да видя как посрещат празника съседи и приятели.

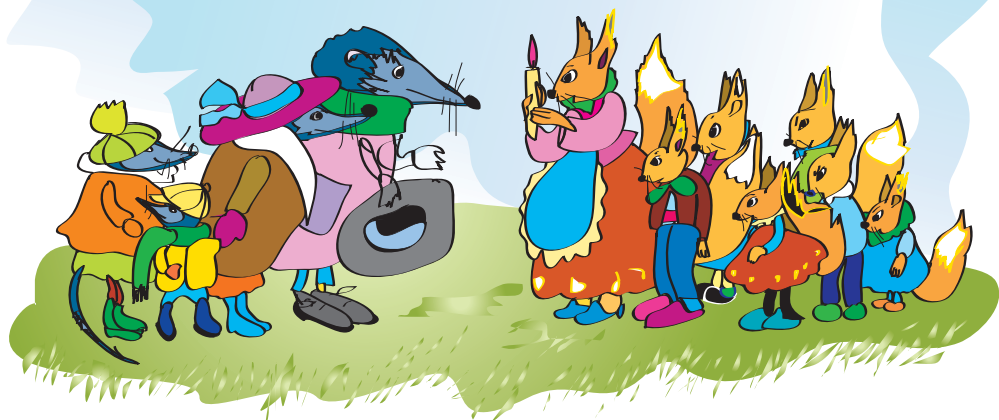
Катеричката изскочи. Спусна се от клон на клон, премина на съседния бор, плъзна се по стъблото и слезе долу. Простря рунтавата опашка, изправи се и весело се огледа наоколо. Чудесно време! Славен ден! Всичко трепти и се радва от душа на хубавия празник.

Тя се покатери на съседната ела, заобиколи я отвред и погледна надолу. Там се чернееше нещо. Ахаа! Кумчо Плъхчо. Катеричката се плъзна пак надолу.

– Добро утро, съседи! Честит празник! Как си? Какво правиш?

– Не виждаш ли! Треперя от студ. Мъча се! – сърдито отвърна плъхът. – Пък и гладен съм. От вчера не сме гризнали нищо. Проклет сняг! Затрупа всички борови шишарки. Добре ти е на тебе – имаш си зимнина за ядене...

– Ами вие нямате ли?



– Колкото имахме – свърши се и то...

– Е, лошо, съседе, лошо! Да сте си приготвили повече... Ами къде е съседката? Къде са децата?

– Ей, ги, е! Тършуват и те като мене. Църр! Църр! – изпищя той и отневидело при тях изскочиха една стара мишка и две мишлета.

– Добро утро! Честит празник, кумичке!

– Честито! Честито! Ама вие май сте били гладни, а?

– Ох не питай, сестро...

– Кумичке, знаете ли какво... Я хайде у дома на обяд! – викна им Катеричката. – Голям празник е днес. Сит трябва да е всеки! Ще хапнем каквото се намери.

И тя ги поведе към дома си...

Георги Райчев

✓ *За вашия речник*

софра – ниска кръгла маса

се плъзна – плавно се спусна

1 Като каква определяш постъпката на Катеричката?

Цялата приказка „Катеричкина Коледа“ можеш да прочетеш в книгата на Г. Райчев „Лика-прилика“.



Дядо Коледа

– Чук! Чук! Чук! Чук!
– Кой там чука
посред този ранен час?...
– Дядо Коледа е тука –
отворете, ида аз.
Помните ли? – като лани
през гори и през Балкани –
ида, ида отдалече,
цял макар посипан с сняг.
И за всички коледари
нося, нося скъпи дари.
Те са тук във таз торба,
що съм метнал на гърба.
Тя е толкова голяма
и във нея що ли няма?...
И на всички ви ще дам
аз по нещо армаган.

Трайко Симеонов



✓ *За ватия речник*
.....
лани – миналата година
армаган – подарък



Коледарска песен

Ой, Коледо, мой Коледо!
Роди ми се Боже чедо.
Домакини, отворете,
Харни гости посрещнете!



Нова година

По пътеки незрими
и през преспи от сняг
тази Нова година
е пред нашия праг.

Снежна топка в стъклата
– първи звън, първи тост.
Трепва плахо елхата
– идва новият гост.

Но дали през комина
ще се спусне при нас?
– През ключалка ще мине
във дванайстия час.

Идвай мирна, честита
със един благослов:
във полетата – жито,
във сърцата – любов!

Венко Евтимов

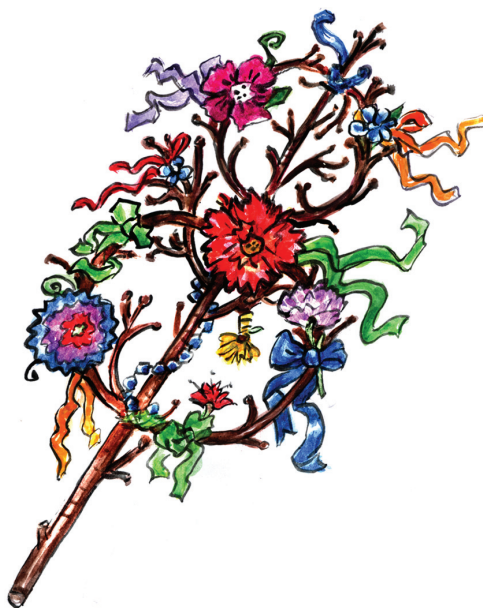
✓ *За ватния речник*

пла́хо – неуверено
благослóв – пожелание

Сурва, сурва година...

Сурва, сурва година,
весела година!
Голям клас на нива,
голям грозд на лозе,
жълт мамул на леса,
пълна къща с коприна,
червена ябълка в градина,
живо-здро̀во до година,
до година, до амина!

Трайко Симеонов



Сурвакарче с гълъб

Облякло топла шуба,
изпило чаша чай,
то тръгва с дрян – по хубав
народен обичай.
Родината го чака
и нежно го зове.
То тръгва да сурвака
села и градове.
Сърцето му голямо,
а погледът му – благ.
На детското му рамо
белее шепа сняг.
Не сняг, а гълъб сякаш
то носи в утринта –
да грее мир пред всяка
открехната врата.

Цветан Ангелов



✓ *За ватия речник*

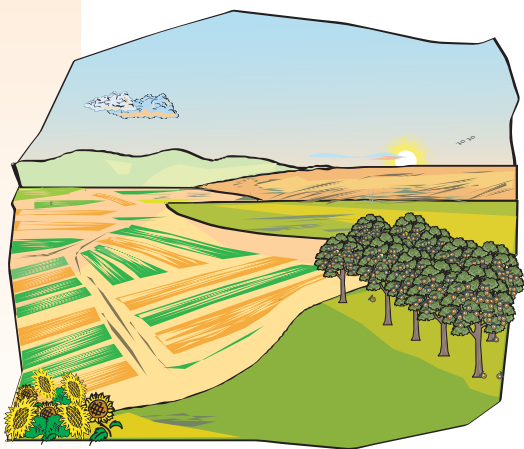
дрян – вид дърво

открехната – полуотворена

Народна благословия

Здрава, здрава годинчица!
Колко листи във гората,
толкоз здраве в таз дружина,
в таз дружина, в тази къща!

Сурва, сурва година, весела година!
Живо-здроаво пак до година!



Гатанка

Във гората е родена и не се бои от мраз.
Весела и пременена – днес е гостенка у нас.



ЖИВОТВОРНА ПРОЛЕТ ИДВА ПАК

Зимата, пролетта и детето

Зимата

Аз съм люта Баба Зима,
всички плаши мойто име:
дето пратя взор сърдит,
духва вятър мразовит.
Който чуе моя глас,
затреперва цял от мраз.
Щом си веждите намръщя,
всеки бяга в своята къща...

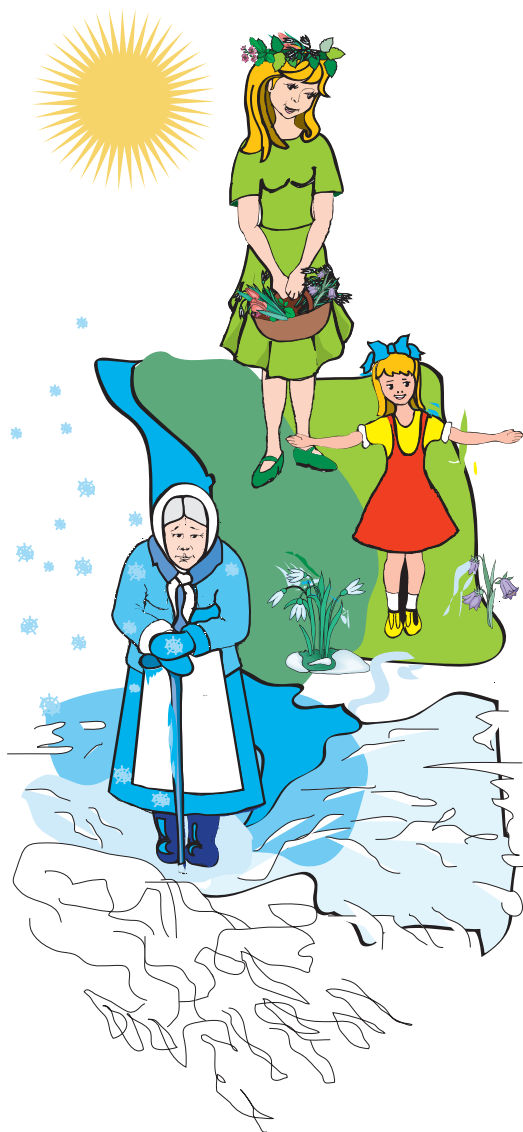
Пролетта

А пък аз съм пролетта.
Нося радост на света:
дето мина – зеленее,
де погледна – слънце грее,
а усмивка дето пратя,
там разцъфват се цветята...

Детето

Не плаши ме, Бабо Зимо,
и във тебе радост има.
Ами славните пързалки
за нас, палавците малки?
Хайде, дайте си ръцете –
аз обичам ви и двете.
Пролет ли е, или зима,
радост за децата има!

Елисавета Багряна



- 1 Кой сезон детето обича повече? Докажи с текста.
- 2 Ти имаш ли любим сезон? Кой е той?
- 3 Състави кратък разказ за своя любим сезон.

Предвестниче

Още цялото поле е
без цветя и злак,
чак до края му белее
мартенският сняг.

Още слънце не припича
весело над нас,
а кокичето наднича
изпод всеки храст.

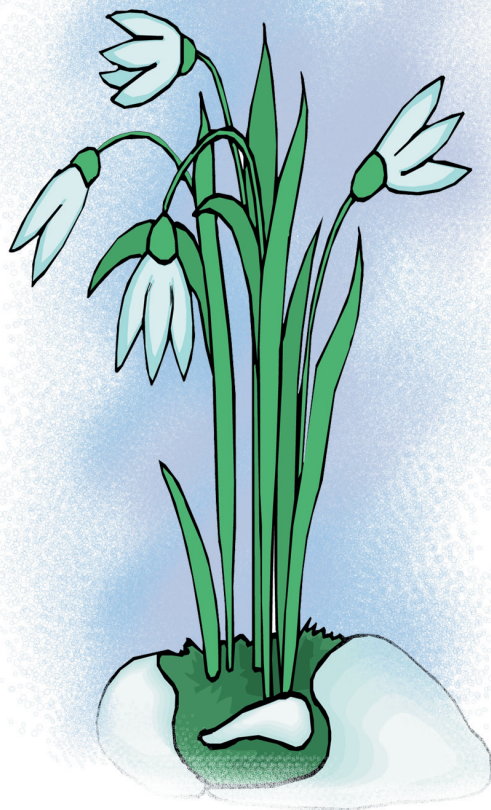
Дрянът, клонестото дъбче,
дивото зверче
пазят: никой да не стъпче
бялото звънче.

...

А кокичето надига
през снега листа,
шепне: – Пролетта пристига
с птици и цветя...

И не мисли то, че има
още преспи сняг
и че може злата зима
да се върне пак.

Николай Зидаров



✓ *За вашия речник*

злак – свежо, зелено тревисто растение

наднича – поглежда скришом

Гатанки

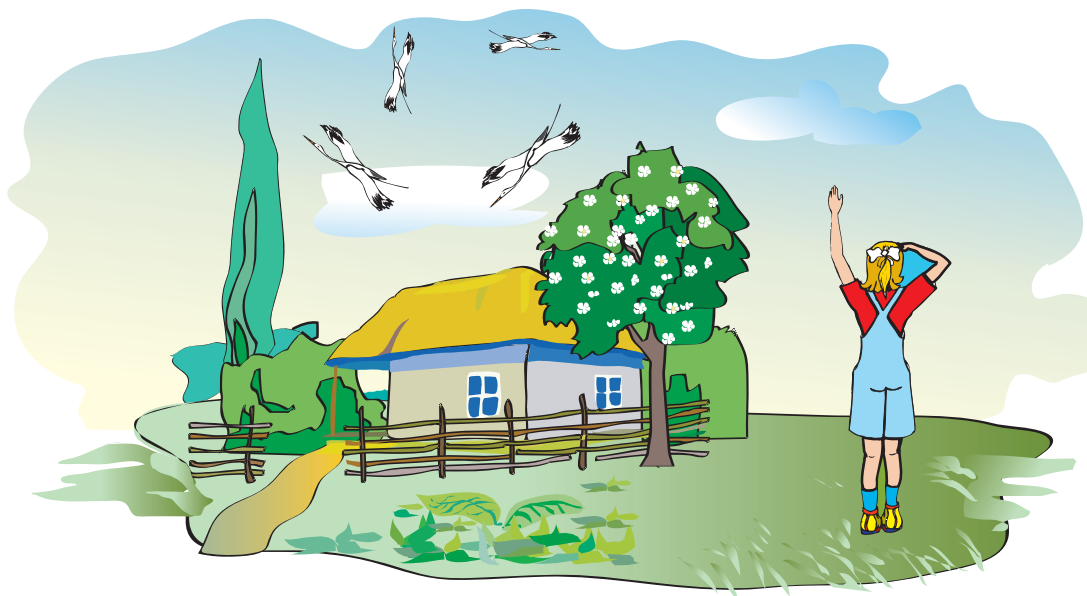
С мартенички аз ви кича,
топло слънце ви дарявам.
С минзухарче и кокиче
вашият лица огрявам.

Що е то?

Бяло момиче по риза
рано напролет излиза.

Що е то?

На зелено дръвце
бяла камбанка. *Що е то?*



Весели ята

Задуха топлият пролетен вятър. Малката ябълка в двора на Анкини цъфна. Като че някой върза по клоните ѝ бели панделки. Гледа Анка – кои са по-хубави: нейните или на ябълката?

Анка запляска с ръце:

– Мамо, ти каза, щом цъфне ябълката, ще дойдат и щъркелите! Защо ги няма още, мамо?

– Ще дойдат, чеденце, потърпи!

Не мина много и една сутрин Анкините дружки завикаха от пътя:

– Щъркелите! Щъркелите си идат!

В синьото небе увисна сребърен гердан.

– Мамо, колко са много! Нашите ни водят гости!

Разперили бели крила, щъркелите се спуснаха над къщите, но не кацнаха в селото.

Извиха се в широк кръг веднъж, два пъти... Радостно, с махане на крила поздравиха децата. И едва тогава от ятото се отделиха две двойки щъркели. Кацнаха върху комините на близките къщи.

– Нашите щъркели!...

Емил Коларов

✓ *За вашия речник*

гердан – украшение за носене на шия

- 1 Каква картина си представяш, когато четеш текста? Нарисувай я с думи.
- 2 Прочети така разказа, че слушателите да разберат радостта на детето.

Пролет

Пролет иде и в зелено
е земята премена.
Ей разлисти се гората
след ресните на върбата.
С радост гледат всички хора,
как зазеленява двора.
Мирис пролетен събуди
и пчели, и пеперуди.
Колко мила и богата –
цяла е в цветя земята!

Владимир Калоянов

Вест

Из поля и лесове
щъркел с блага вест снове:
„Тръгнах от далечен юг
и пристигам вече тук,
да ви кажа, трака-трак
че дошла е пролет пак!”

Йордан Кушев



- 1 Кое от двете стихотворения дава по-обширна представа за идването на пролетта?
- 2 Прочети стихотворенията така, че да изразиш настроението и чувствата, които те вълнуват.

Легенда за мартеничката

Живяло едно време нежно цвете с бели като сняг листчета. Това било Кокичето. То пораснало на припека, когато златното слънце напекло, пробивайки тъмните мрачни облаци. От лютия Мраз го спасила добрата и нежна фея – Пролетта. Но ето, че излязъл от своя снежно-леден дворец свирепият Мраз, нахвърлил се на храбреца, който посмял да стъпи в леденото му царство.

В силната си ярост Мразът измъкнал от земята един трън, хвърлил го върху неканения гост и наранил кутрето на милата и кротка Пролет. Бликнала алената и гореща кръв на феята, намокрила листчетата на Кокичето. Кръвта ѝ стоплила и върнала към живота Кокичето. То радостно вдигнало белоснежната си главица. Над хълмове и долини зазвънял неговият глас:

– Хора, радвайте се! Пролетта иде с мен! Тя води Слънцето и Живота.



(Молдовска легенда)

✓ За ватния речник

кутрé – най-малкия пръст на ръката

блйкнала – потекла силно изведнъж

1 Опиши как си представяш добрата и нежна фея – Пролетта.

2 Научи да разказваш легендата.



Легенда – разказ, в който действителността се преплита с измислица. Нарича се още **сказание, предание**.



Гатанка

Тази баба, много стара,
здраве в триста коша кара.
Не продава,
а раздава...
Всички майки и дечица
идват дружни за ръчица.
Тази баба ги обича
и добро да им направи –
да са живи, да са здрави, –
с бял, с червен конец ги кичи.
Никак, никак не е лоша –
носи здраве в триста коша.
Коя е тази баба?

Лъчезар Станчев

Мартенички

Слънчицето вече грее,
косерчето вече пее,
а над нашите главички
прелетяха лястовички.

Тичайте, дечица, бърже,
мартенички да ви вържа.
Да сте бели и червени,
като слънцето засмени.

Дора Габе



- 1 Кой говори в стихотворението?
- 2 Изработи мартенички. На кого желаеш да ги подариш? Защо?
- 3 Научи други стихотворения за Баба Марта и мартеничките. Кажи ги на своите другари в клас.

Мама ми я оплете

Имал Златко шапчица. Майка му я оплете. Целичка червена. Сложил си я един ден, тръгнал да се разхожда.

Задало се насреща кърдросо съседче. Дялкало си с ножценце. Спряло Златко. Рекло му:

– Вземи това ножценце! Дай ми своята шапчица!

Но Златко му отвърнал:

– Шапката си не давам!

– С това ножче, братленце, десет шапки ще взема!

– Може и сто да вземеш, но моята не давам. Мама ми я оплете.

И Златко си заминал. Срещнал момък с маймунка.

– Хей, момченце, почакай! – извикал му момъкът. – Вземи тая маймунка. Дай ми своята шапчица!

– Шапката си не давам!

– Простичко си, момченце! Аз за тая маймунка двайсет шапки ще взема.

– Може и двеста да вземеш, но моята не давам. Мама ми я оплете.

Златко пак си заминал. Срещнал рибар по пътя. Носел риба в торбичката. Спрял той Златко. Казал му:

– На ти рибка живичка. Дай ми своята шапчица!

– Шапката си не давам! Мама ми я оплете.

Погледнал го рибарят. Погледнал и рибката. Погалил я. Рекъл:

– Златоперке батюва, нека тука да дойде най-добрата плетачка с най-чудните шапчици.

Не бил издумал, явила се плетачка. Златно кошче държала с пъстроцветни шапчици. Най-личната избрала, на Златко я подала:

– Златко, златно момченце, дай ми своята шапчица, а ти сложи моята. Виж колко е хубава! С нея ставаш юначен.

– Хубава е, леличко, и своята шапчица, но от тази, що нося, по-хубава не зная. Мама ми я оплете!



Усмихнал се рибарят. Засмяла се доволно хубавата плетачка. Прегърнала момчето.

– Ти си добро момченце. Честита е майка ти, че така я обичаш. Запази си шапката, но вземи и моята!

Взел я Златко доволен и радостно извикал:

– Да си жива, леличко, с юнашката шапчица голям юнак ще стана. Но ще си пазя цял живот и моята шапчица, че я мама оплете.

Ран Босилек

✓ За вашия речник

**дълкало – леко рязало с нож
най-личната – най-добрата**

1 Защо Златко не сменил шапката си с нищо друго?

2 Ти как доказваш обичта си към своята майка?

Празник има мама

Светъл ден пристига тука,
тихо на вратата чука:

– Ставайте, деца,
с весели сърца,
срещайте вестта голяма –
празник има мама.

С топла ласка я дарете,
накичете я със цвете.
– Ставайте, деца,
с весели сърца,
срещайте вестта голяма –
празник има мама.

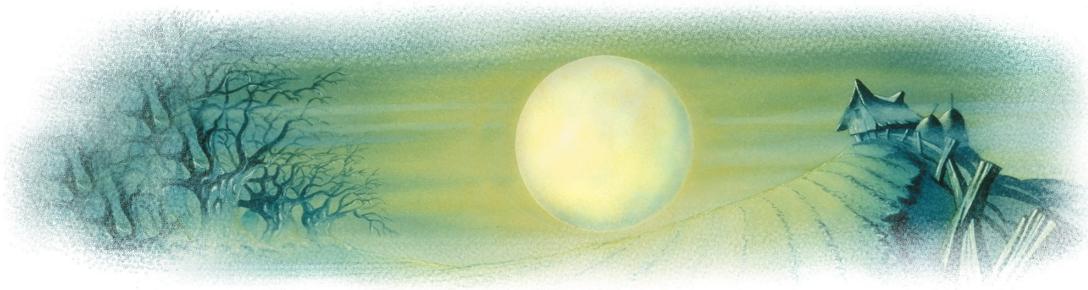


Тя за вас до късно тича,
тя ви истински обича.
– Ставайте, деца,
с весели сърца,
срещайте вестта голяма –
празник има мама.

Слав Хр. Караславов

1 Защо поетът използва повторение в края на всеки куплет?

2 Какъв подарък избра за мама по случай празника?



Излет

Драги ми Смехурко,
Зимата се мина. Топло слънце грейна. И заскача лудо моята дружина.

– На излет, на излет, горе в планината! Че там са по-сладки смехът и играта!

Баба Цоцолана тоя зов подхвана и рече засмяна:

– Права дума думат моите юнаци. Сред планински въздух, сред китни дъбрави и стройни букаци човек подмладява. Затуй още утре излет ще направим. Ядене ще вземем и път ще поемем къмто планината.

– Бабо, да си жива! – викнаха децата.

На сутринта рано тръгнахме със песен. Отначало пътят бе равен и лесен. Лъхаше ни вятър, пееха ни птички. И леко, и бодро подскачахме всички.

Поспяхме за малко. Похапнахме сладко. Поехме отново.

– Хайде, патиланци! С подновени сили да вървим нагоре! Оттука начева вече стръмнината.

Баба Цоцолана тихо проговори:

– Дали ще ме слушат краката нагоре?

– Бабо, не плаши се! – отвърна ѝ Дана. – Туй въже защо е тука във торбата? Нали е за помощ? Ние да сме здрави!

А Панчо добави:

– Трябва сега още нещо да направим, та да не оставим наред пътя баба. От товара трябва да ѝ се отнеме. Бабо, дай да нося двата козунака с едрите бадеми!

И малката Мика и тя утеши я:

– Пък аз ще ти нося жълтата кесия с дребните бонбони, гдето разхлаждат. Когато си морна, и те натежават.

Вървахме, вървахме и стръмна пътека отстрани поехме. Но скала висока пътя ни препречи. Баба Цоцолана се запря и рече:

– Тука ще остана. По таз стръмна урва, който сила има, нека да се качи.

Патилана Дана, Гана, аз и Данчо възлязохме тоз час горе на скалата. Оттам Дана хвърли въжето на баба. Тя се върза здраво. С две ръце го хвана. Дръпнахме въжето и викнахме гръмко:

– Хайде, хайде, бабо! Сетен напън дай си! И ще се изкачиш!

Ала нито стъпка баба не прекрачи.

– Не мога, не мога! – вика и не мърда.

Настана тревога. Дръпнахме отново. Пак викнахме всички: „Хайде, хайде, хайде!“ Стреснахме в гората животни и птички, но баба не мръдна.

Патиланчо Панчо тогаз чудо стори. Зад баба той скочи и викна високо:

– Гущер, гущер, бабо! Лази из тревата! Бягай на скалата!

И за миг чак горе баба се намери. И към върха хукна като младо яре. Със голяма мъка стигнахме я горе. Аз ѝ заговорих:

– Право казваш, бабо! Тука планината чудесии прави. Млади подлудява, стари подмладява.

Прихна да се смее цялата дружина. И в смях и закачки разходката мина. Ядохме, играхме, пяхме и се смяхме и по късна вечер в града се прибрахме.

Поздрав най-сърдечен, драги ми Смахурко!

Твой приятел вечен: Весел Патиланчо

Ран Босилек

✓ За вашия речник

излет – екскурзия

козунък – вид сладкиш

бадем – ядка от плодно дърво

мърна – уморена

урва – стръмнина

1 Кой момент от разказа хареса най-много? Защо?

2 Как Патиланци изразяват своята обич към баба Цоцолана?



За приключенията на Патиланци и баба Цоцолана можеш да прочетеш в книгата „Патиланско царство“ от Ран Босилек.

Лазарка

Лазарчице-китчице,
тропни дважди за мене,
да ми станат китчици
двете бузки червени!

Лазарчице-китчице,
тропни дважди за кака,
да ѝ дойдат сватове
мама да ги дочака!

Лазарчице-китчице,
тропни трижди за мама,
да ми гледа весело,
като расна голяма!

Дора Габе



✓ За татия речник

дважди – два пъти

трижди – три пъти

- 1 Какви са желанията на детето?
- 2 Научи от възрастни хора как се празнува Лазаровден.



**Лазаруването е български народен обичай.
На Лазаровден пременени девойки обхождат домовете,
играят, пеят лазарски песни и събират яйца. Празнува се
една седмица преди Великден.**

Великденски борец

Аз съм писан хубавец,
аз съм истински борец.
На Великден – славен ден,
не излизат вън без мен!

Лъчезар Станчев



Великденска свещица

Ти свети, свети свещице,
грей ми, восъчна звездице!
Бог те прати от небето
да те нося във сърцето,
та със тебе да порасна
светла, хубава и ясна.
Няма радост по-голяма
и за татка, и за мама,
твоята вяра да ме грее,
божа птичка да ми пее,
както пеят тез камбани
и дечицата засмяни,
и разнасят благовест:
– Бог Исус възкръсна днес!

Йордан Стубел



✓ За вашия речник

восъчна – направена от восък
благовест – добра вест

- 1 Научи повече за този голям християнски празник от възрастни хора.
- 2 Как би искал(а) да изглежда твоето Великденско яйце?



Празнуването на Великден се свързва с боядисването на яйца.

Първото боядисано яйце е винаги червено. Вярва се, че то има магическа сила. С него се търкат бузките на децата, за да са здрави и румени.

Къде е пролетта

Грейна слънце. Зимата подбра калните си поли и побягна.

– Пристига пролетта! Пристига пролетта! – прошумоляха над полята два натежали от влага облака и се търкулнаха по синьото небе.

– Пролетта ли? Къде е пролетта? – тракна с човка щъркелът и се огледа.

– Усетих аз, че е дошла, накъде ли се е скрила? – свирна щурчето.

– Сигурно се е сгушила в цветовете на черешата! – изчурулика лястовичката.

– Не, няма я тука! – обади се ветрецът. – Струва ми се, че е полегнала в зелената тревица на полянката.

– Лъжете се! – оправи алената си фуста калинката. – Цяла сутрин я търсих из тревата. Ах, колко искам да видя пролетта!

В това време към черешата прелетя пчелица. Тя зърна теменужка, свита до бодливия храсталак, и изведнъж помисли, че това е пролетта.

– Ето я! Ето я! – весело забръмча пчелицата.

И в същия миг съвсем наблизко звънна смях и глъчка. На полянката изскочиха деца. Те нахвърлиха безгрижно чантите си под черешата и хукнаха да се гонят. Едно русокосо момиченце видя щъркела и се развика:

– Гледайте! Щъркел! Пролетта е дошла!

Децата в миг забравиха играта и с волни викове се спуснаха към щъркела.

– Пролет! Пролет! – радостно запяха те.

Щъркелът изви глава към тях и ги изгледа с уважение и любопитство.

– Много е ясно, това е пролетта! – важно рече той. После размаха с криле и се вдигна към слънцето.



Кина Къдрева

● Кой от героите е прав?

● Ти по какво познаваш, че е дошла пролетта?

● Прочети текста по роли.

Пролет

Пеят птички пъстрокрили,
тръпне свежият листак,
със чадър от синя свила
руса пролет шета пак.

Спира над горите гъсти,
спира сред полята тя
и разтваря с тънки пръсти
най-сънливите цветя.

Дига гугличка и трепка
в луда радост всеки цвят
и по пъстрите му клепки
топли капчици блестят.

Асен Разцветников



✓ За ватия речник

тръпне – трепери
свила – коприна

гугличка – качулка

- 1** Как поетът е нарисувал пролетта? А ти как ще я нарисуваш?
Използвай думите от речника. Научи стихотворението наизуст.

Гатанки

Тази птичка лекокрила
в светло утро подранила,
нависоко се издига
и се казва ч.....!



Печка не е, а гори;
лампа не е – свети;
всичко върши без пари,
но най-много лете.

Що е то?

МЪДРОСТТА НА ВЕКОВЕТЕ

Приказките нямат младост и не стареят

Дядо и внуче

Живял някога един старец. Той имал женен син и едно внуче.

Веднъж старецът се разболял. Легнал. Заохкал. Синът и снахата му шетали до едно време. Сетне го изоставили нечист, неподреден. Лежал горкият старец и пъшкал.

– Махни го от къщи, че пречи! – казала веднъж невестата на мъжа си.

– Да го махна – съгласил се синът.

Взел той една кука, закачил баща си за пояса и го повлякъл. Извлякъл го на торището и го оставил там. Куката захвърлил настрана.

Внучето видяло всичко. Щом баща му хвърлил куката, то я взело.

– Защо ти е тази кука? – попитал бащата.

– Трябва ми. Когато ти остарееш, с какво ще те извлека на торището?

Бащата се засрамир. Върнал се назад, вдигнал стареца на ръце и го занесъл вкъщи. Накарал жена си да го облече в чисти дрехи. След това не давал дума да се каже за него.

(Българска народна приказка)

✓ *За вашия речник*

повлякъл – дърпал по земята

торище – място, където се събира отпадъци от животни

1 Защо се засрамир синът на стареца?

2 Кой герой от приказката ти харесва и защо?

Двама братя

Имало едно време двама братя. Те живели заедно, в мир и съгласие. По-големият брат си имал семейство – жена и деца, а малкият още не бил женен.

Едно лято те събрали богата реколта жито, всеки от своята нива, и почнали заедно да го вършеят.

На пладне по-големият брат отишъл вкъщи да обядва, а по-малкият останал да пази зърното от врабците.

Когато по-големият брат тръгнал, по-малкият отсипал от своето зърно в братовата купчина. Той си помислил: „Брат ми има жена и деца. На него му трябва повече зърно. Аз съм сам. Където и да ида, навсякъде ще си намеря парче хляб. Нека неговата част да бъде повече.”

След малко се върнал по-големият брат, а по-малкият отишъл да обядва. Останал сам, по-големият брат си помислил: „На мене ми е по-лесно – имам си и къща, и жена, и дечица. Има кой да се грижи за мен. Брат ми няма никой. Няма кой да му помогне. Ще му изсипя няколко чувала жито, нека да има повече.”

Така и направил.

Станало тъй, че двамата братя отново имали събраното отначало жито.

(Молдовска народна приказка)

Какви човешки качества имат двамата братя?

Славейчето

Един господар хванал веднъж славейче и искал да го сложи в клетка. А птичката му заговорила:

– Пусни ме, ще ти дам добър съвет, може да ти послужи някога.

Богаташът се съгласил да го пусне.

А славейчето му дало такъв съвет:

– Никога не съжбялявай, господарю, за нещо, което не може да се върне.

И втори съвет:

– Не вярвай на празни приказки.

Чул господарят тези съвети и пуснал славея. Литнало птичето и му рекло.

– Ех, излъга се ти, дете ме пусна. Само да знаеш какво съкровище имам! Нося под крилцето си един скъп, огромен бисер. Ако го беше взел, щеше да станеш по-богат.

Като чул това, господарят започнал горчиво да съжбялява и подскочил – искал отново да хване славея.

Погледнал го славеят и пак заговорил:

– Сега разбрах, господарю, че си алчен и глупав човек: съжаляваш за нещо, което не можеш да върнеш. И повярва на празните ми приказки! Виж колко мъничко птиче съм. Как може да има под крилцето ми огромен бисер?

Изрекло славейчето тези думи и отлетяло.

(Украинска народна приказка)

✓ За вашия речник

бйсер – скъпоценен камък

алчен – ненаситен за богатство

1 Коя от трите пословици е поука от приказката?



Пословици:

Бой се от тиха вода.

Ум и разум с пари не се купуват.

По дрехите посрещат, по ума изпращат.

Горделивото борче

Когато мъничкото борче излезе над рохкавата пръст и погледна ясното светло небе, то разпери радостно нежните си листенца.

– Ай, колко е хубаво! – рече то.

Но тутакси се стресна. Наблизо премина глух шум. То разтвори още повече листенцата си и ококори зелените си очички.

– Яаа! Какво е това? – изплашено запитва то.

– Гора! – рече едно стройно дърво.

Малкото борче растеше. Но си растеше самичко, настрана, не се вслушваше нито в песните на птичките, нито в шума на вековните дървета.

– Опасно е да се развиваш така, младо! – рече веднъж един стар бук.

– То не е твоя работа – отвърна троснато борчето.

На третата година борчето се извиси, но стъблото му беше тънко и крехко. То се гледаше, усмихваше се и си думаше:

– Какъв съм строен! Бор и половина!

– Почакай, почакай! – повтаряше старият бук.

Неговите предупреждения не бяха напразни.

Налетя страшна буря. Запищя старата гора. Заогъваха се клони и листа. Яки бяха стъблата на дърветата, притискаха се едно о друго, подпираха се, помагаша си.

Премина бурята, премина страшната нощ. Изгря слънцето, поздрави окъпаната гора, птичките запяха сладкогласно. Не беше издържало само тънкото, самотното и горделиво борче. То беше пречупено по средата. От тежката рана струяха гъсти, лепкави сълзи. Стройният му връх лежеше на мократа земя, изцапан с кал.

Георги Караславов

✓ За вашия речник

рѳхкава – мека

трѳснато – сопнато

крѳхко – слабо



Народните приказки са създадени от неznайни творци. Предавали се устно от поколение на поколение. В тях е изразена мъдростта на народа.



Авторите приказки са написани от писател. В тях също доброто побеждава злото и се възхваляват скромността, честността, трудолюбието.

Дядовата питка

Имало едно време един дядо и една баба. Дояло се веднъж на дядо питка и казал:

– Бабо, опечи ми питка!

Замесила бабата питката, турила ѝ малко сиренце и масълце. Опеkla я. Станала от вкусна по-вкусна! Оставила я на прозорчето да изстине. Постояла питката, постояла, па като се търкунала – от прозорчето на двора, а от двора – на пътя.

Търкаляла се питката на пътя, а насреща ѝ Зайо Байо:

– Питке, ще те изям!

– Не ме яж, Зайо Байо, песничка ще ти изпея.
И запяла:

Аз съм питка сладичка,
сладичка и мекичка,
от баба избягах,
на дяда се не дадох,
на тебе ли ще се дам!



И питката се търкулила. А Зайо Байо я изгледал.
Търкаляла се питката, търкаляла, срещнал я Кумчо Вълчо.
– Питке, ще те изям!

– Не ме яж, Кумчо Вълчо, песничка ще ти изпея.

Аз съм питка сладичка,
сладичка и мекичка,
от баба избягах,
на дяда се не дадох,
на Зайо Байо се не дадох,
на Вълчо ли ще се дам!



И хукнала да бяга. Кумчо Вълчо я погледал, погледал, засмял се и казал:

– Глупава питка не ям!

И пак се търколила. Насреща ѝ Кума Лиса.

– Жива да си, здрава да си, питке! Колко си хубавичка, колко си миличка!

Зарадвала се питката, приближила се до Лиса и запяла:

Аз съм питка сладичка,
сладичка и мекичка,
от баба избягах,
на дяда се не дадох,
на Зайо Байо се не дадох,
на Вълчо се не дадох,
на тебе ли ще се дам!



– Ах, колко хубава песничка! – казала Лиса. – Слушай, миличка. Аз съм стара и недочувам. Седни на муцунката ми и я изпей още веднъж по-силно.

Качила се питката на Лисината муцуна и пак запяла.

Аз съм питка сладичка,
сладичка и мекичка...

– Жива-здрава да ми бъдеш, питке! Песничката ти е много, много хубава! Как ми се иска пак да я чуя! Седни, миличка, на езика ми и пак я изпей, но още по-силно, за да я чуя добре! – казала Кума Лиса и си проточила езика.

Глупавата питка се зарадвала, че толкова много харесват нейната песничка, седнала на Лисиния език и запяла...

А Лиса – хап-хап-хап! – схрускала питката.

Трайко Симеонов

1 Заедно с другарите си участвуй в драматизация на приказката.

Отишла баба за дренки

Отишла баба за дренки. Тъкмо баба на дряна и Мецана под дряна.

– Бабо-о, слез да те изям!

– Не ме, баби, изядай! Аз съм дърта дъртуша. Ела нощес у дома. Имам внучки хубави. Едната е Мекушка. Другата е Здравушка. Най-малката – Разумка. Ще избереш от трите, която ти харесва.

Отишла си Мецана. Слязла баба от дряна. Като млада хукнала. Чак вкъщи се спряла. Прибрала си внучките. Подлостила вратата.

Среднощ дошла Мецана. Захлопала отвънка.

– Бабо-о, дай ми Мекушка!

– Мекушка ме-еко постлала и сладичко си заспала.

– Бабо-о, дай ми Здравушка!

– Здравушка здраво подпряла и при Мекушка заспала.

– Бабо-о, дай ми Разумка!

– Разумка умна-разумна. Тя на ум баба научи да си подлости вратата. И да не ходи за дренки сама самичка в гората.

(Българска народна приказка)

✓ *За вашия речник*

дрѐнки – плода на дряна
подлѐстила – подпряла

1 Защо внучките на бабата се казват Мекушка, Здравушка и Разумка?

Баба Меца и Зайо Байо

Нарамила Баба Меца торба с круши. Тръгнала из гората. Срещнал я Гарванчо.

- Къде, Мецо?
- При човека.
- Защо ти е потребвал?
- Да ми бави мечетата, кога ходя из гората.
- Какво ще му дадеш?
- Тия круши в торбата.
- Дай на мене само три круши, Бабо Мецо, и ще ти пазя мечетата.

– Умееш ли да ги разиграваш, да им пееш?
– Умея, как да не умея. Ей така: Га-га-га, га-га-га! – загаркал Гарванът.

– Не ставаш за тая работа – рекла мечката и отминала. Срещнало я магарето.

- Къде, Мецо?
- При човека. Ще го викам да ми бави мечетата.
- Какво ще му дадеш?
- Торба с круши.
- Дай на мене три круши. Ще ти свърша работа. Не ти трябва човека.
- Знаеш ли да разиграваш малки мечета? Умееш ли да им пееш?

– Как да не умея, Мецо. От мене по-гласовит певец няма: А-а-а, а-ик! – заревало магарето.

Мечката си затулила ушите. Отминала.

Срещнал я Зайо Байо.

- Къде, Мецо?
- При човека. Диря го да ми гледа мечетата, кога отивам из гората.
- Какво ще му дадеш?
- Торба круши.
- Дай ги на мене. Аз по-добре ще ти пазя мечетата.
- Можеш ли?
- Как да не мога. И хората все мене търсят да им заигравам децата.
- Умееш ли?

– Ако аз не умея, кой ще умее. Ти ще отидеш в гората. Ще остана с малките мечета. Па като им заприказвам: “Ох, мили бацьови меченца! Мирничко стойте! Не се борете! Не се хапете! Ще се върне майка ви от гората. Ще ви донесе медни питки и сочни ягоди. Вие ще ядете. Тя ще ви милва по главичките, по гръбчетата, по лапичките! И ще ви дума: “Ох, мамините, ох, миличките!”

Зарадвала се Баба Меца и рекла:

– Жив да си ми, Зайо Байо! Откога търся такъв бавач като тебе.

И тя го завела в мечата дупка.

На сутринта отишла в гората. Останал Зайо Байо при мечетата.

– Мечета! – викнал Зайо Байо. – Скоро навън! Да ви науча да прескачате.

Излезли на полянката при малкото блато.

– Мечета! Вижте как ще прескочи бате ви Зайо!

И Зайо прескочил една кална локва.

– Мечета! Хайде сега вие да прескочите! Едно, две! Кое то прескочи най-добре, мед и круши ще яде!

Скочило първото мече и цоп – в локвата. Скочило второто – пак в локвата. Скочило третото – цамбурнало и то при другите. Окъпали се и трите в тинята.

– Мечета! Наредете се едно подир друго! Към дупката тръгнете! За шетане и ядене се пригответе! Едно, две, едно, две! Който крачи най-добре, той най-много ще яде!

Влезли в дупката. Изяли крушите. Скочили в кацата с мед. Разровили огнището. Търкулнали се в сухата шума. Заприличали на таралежи.

Върнала се мечката. Хванала се за главата.

– А бре, синковци! Кой ви изкаля като малачета?

– Наш бате Зайо.

– Кой ви окъпа в медената каца?

– Бате ни Зайо.

– Кой ви направи на таралежи?

– Пак бате Зайо.

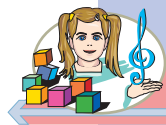
– Тъй ли? Чакай, Зайо, да те науча аз тебе!

Ала де го Зайо...

Ран Босилек

1 Определи главните случки в приказката.

2 Нарисувай по всяка случка картина.
Подреди картините в рисувано филмче.



Сънят на врабчето

Заспало сивото врабче в гнездото си и сънувало чуден сън.

Пролетна градина. Високи тихи дървета ронят цвят. По белите клони кацат дивни птички. Пъстрокрили, със зелени шийки, златни главици и очи, бистри като елмази. Въздъхнало сиромашкото врабче и си рекло:

– Ех, колко е несправедлив този свят! Тия птички носят дивна премяна, а пък аз ходя в сива просяшка перушина. И аз искам да съм като тях!

Додето изрече тия думи, една невидима ръка нашарила и него.

Полетяло врабчето към кладенчето и се огледало. Сърцето му трепнало, като видяло, че и то е писано и шарено като хубавите птички. Но додето се нарадва, една змия проточила глава и отворила уста да го налапа. Изтръпнало от ужас, врабчето подхвъркнало и кацнало на най-високото клонче. Додето се опомни, дошла друга напаст и писък огласил градината. Всички птици се пръснали. Врабчето погледнало надолу и видяло един ловец.

– Майчице – изпищяло то, – защо ми беше тая шарена премяна! Всеки враг ме вижда отдалеч. Ако си бях с врабешкото кожухче, никой нямаше да ме забележи в шумака!

Вдигнало се да отлети и се стреснало. Като разбрало, че всичко е било само сън, то подскочило и зачуруликало весело.

Ангел Каралийчев

✓ *За вашия речник*

прóсяшка – дрипава
нашáрила – боядисала
протóчила – опънала



1 Защо врабчето се събудило доволно?

“От всичко писано на български език, обичам и ще обичам нашата дивна народна песен и всичко, що е откърмено от нея”.

Пенчо Славейков

Венци

Вила мома три венци зелени:
първи вила от росен ми здравец,
втори вила от бяла пшеница,
трети вила от червен трендафил.
Тоз, що вила от росния здравец,
него го е по село хвърлила –
да е село весело и здраво.
Тоз, що вила от бяла пшеница,
него го е по поле хвърлила –
да е поле плодно, плодородно.
Тоз, що вила от червен трендафил,
него го е на глава носила –
да е мома румена, червена.

(Българска народна песен)

1 Какви желания на момата
е изразил народният певец в песента?

У Недини слънце грее

У Недини слънце грее,
върбо ле, върбо върбице!
То не било ясно слънце,
най ми била сама Неда:
с черни очи еленови,
с дълги клепки босилкови,
с бели зъби бисерови,
с тънка снага самодивска.

(Българска народна песен)





Гатанки

В планината то се ражда,
цялата гора разхлажда,
но реката го изяжда!

Що е то?

От един огън цял
свят се грее.

Що е то?

Сиво, свито,
с игли набито.

Що е то?

Нито прела, нито ткала –
цяла зима е проспала.
Пукна пролет засмяна,
а тя – в нова премяна...
Хайде с песни и ура
към зелената г...!

Из лехите вчера
цвете си намерих.
Щом реших да се накича –
то подхвъркна като птиче.

Що е то?

Сам дядо къща носи.

Що е то?

1 В наше време гатанките служат най-вече за детска забава.

МОЛДОВА И БЪЛГАРИЯ СА В МОЕТО СЪРЦЕ

През южната степ

Пролетта вече е дошла... Струваше ми се, че тя е нещо живо и прилича на младо конче, което цяла зима е прекарало в обора на едно място...

Измита, чиста, усмяла се е срещу слънчевите лъчи... "Защо е така? – мислех си аз, гледайки навън през прозореца. – Може би защото е ранна сутрин – слънцето не я припекло още, през пътищата не е плувнал прахолякът и тя, като млада булка не е успяла още да се умори! Може би!"

Момчето ми, Ването, ме побутна:

– Ти с кого си говориш бе, татко?

– ... Я виж! Погледни навън през прозореца. Не! Не си виждал в града такава шир полска, буйна, зелена вълшебница... Това е Буджакската степ!...

По Иван Вълков

✓ *За твоя речник*

обор – помещение за животни



Как авторът е описал Буджакската степ?

Родният език

Чист език напевен
в мен си всеки ден.
Моя си молебен,
с теб съм озарен.

С твоите думи аз,
родният език,
имам пълен глас,
с тебе съм войник.

Твоя нежен цвят,
роза разцъфтяла,
светиш в моя свят
с дума избуяла.

В тежки времена
ти остана жив.
И стана сега
по-велик, красив.

Светъл мой език,
моя си елмаз,
с тебе всеки миг
мисля, страдам аз.

Илия Вълков



✓ За ватия речник

молéбен – черковна служба за здраве

1 Какви чувства вълнуват поета? Как той ги изразява?

Чучулиги

Веднъж две чучулиги си говорили. Едната казала:

- Аз познавам майка си още от времето, когато бях в яйцето.
- В яйцето? Но в него нали е тъмно.
- Да, тъмно е, но всичко се чува. Аз познавах мама по песните.
- Как така по песните? Защо пееше майка ти?
- За да не забравяме родния език.

Спиридон Вангели

1 Какво научи за родния език от приказката?

2 Защо авторът свързва родния език с майката?

3 Разкажи какво научи досега за своя роден език.
Използвай следните думи и изрази:



свиден	звучи	сладкогласна реч
прекрасен	лее се	език омаен
мелодичен	милва	език на нашите деди
древен	звънти	славянски език
изразителен	опива	наследство от дедите ни

Родина

Иска ми се да отида
горе на Балкана,
да достигна до върха му
и там да застана.

Да погледна от високо
тая земя мила,
тая земя, която е
всички ни родила.

Тия хубави Балкани
и гори зелени!
Тия ниви преорани
и с пот напоени.

Иска ми се със очи си
всичко да обгърна,
ако може България
цяла да прегърна!

Иван Вазов



✓ За ватня речник

Балкán – планина в България

- 1 Коя е родината на поета? Какво изпитва той към нея?
- 2 Какво е за теб България?

Оттука почва обичта

Обичаш своя дом рожден,
градинката му малка.
И в нея ореха зелен
и малката люшкалка.

Край нея цветната леха
и двете пейки стари,
и гости весели – смеха
на твоите другари.

Любима майка и баща
и обично сестриче,
което с ленти и цветя
косичките си кичи.

И стаичката – твойт рай, –
и в ъгъла – креватче,
де спи и с котката играй
по-малкото ти братче.

И още многото неща
из стаята и в скрина...
Оттука почва обичта
към своята родина.

Христо Радевски



✓ *За вашия речник*

люшкалка – люлка

скрин – дървен сандък за дрехи

1 Какво изпитваш ти към своя роден дом?

Пословица

Всяко пиле в гнездото си пее.

Левски

Дяконът беше безстрашлив до явно рискуване на живота си.

В Сопот, в стаята на учителя, имаше комитетско тайно събрание. Ненадейно се озова един гост, познат като турски шпионин, и сяда. Всички мълчат, но гостът не си отива. Левски кипи, става и залепя плесница на това досадно лице, като изрева:

– Навън! Подлец!

– Как! С кое право удряш! – попита зашеметеният господин.

– Навън! Иди ни предай на турците. Аз съм Левски!

Цялото събрание потрепера от ужас при тия думи.

– Не се бойте! – каза той спокойно, когато гостът си излезе: – Аз съм уверен, че тоя мазник нищо не ще смее да направи.

И продължиха разискванията си.

Никой не дойде да ги обезпокои.

Иван Вазов

✓ *За вашия речник*

мазник – лицемер, подлец
разисквания – обсъждане

1 Защо шпионинът не е предал на турците Левски?

2 Какво друго знаеш за Дякона? Разкажи.



Песен за Апостола

Над Родината издига
стан хайдушкия Балкан –
неговия ръст достига
Левски – дивен великан!

Левски – верен вожд народен
смел апостол и храбрец,
предан, чист и благороден,
за правдив живот борец...

Асен Босев

Ако спечеля, печеля за цял народ.
Ако загубя – губя само мене си.

Васил Левски

Тобулток

Това се случи на Великден. Цялата църква беше осветена със свещи, вървеше богослужение. До стената, зад всички, стоеше бедно облечена жена, с бледо и измъчено лице, вперила поглед в земята. Малко болно момиченце беше до нея.

Тобулток попита жената, защо е толкова тъжна в тази свята нощ.

Жената тежко въздъхна и със сълзи на очи разказа на хайдутина своята печална история: преди две години мъжът ѝ се удавил в Днестъра, а тя останала с куп деца без пари. Цялото семейство гладувало и мръзнело.

Тобулток разпита жената къде се намира къщата ѝ и излезе от църквата. Тичаше през цялото време, докато стигна до края на селото. Яхна коня си и се понесе към болярската къща, която се намиреше далеч от селото.

Когато наближи, кучета се нахвърлиха върху него. Той ги отпъди и влезе в осветената със стотици свещи зала. Там, на празничната трапеза, седеше стопанинът и се веселеше с гости.

– Аз съм Тобулток – каза застрашително той, – но не се страхувайте от мен. Вашата маса е препълнена и аз искам да я поизпразня.

Той взе една покривка и почна да слага в нея от всичката храна. Накрая взе десетина свещи и излезе на двора. Седна на коня и се отправи към къщата на бедната жена. Влезе вътре, разпали свещите и сложи масата. Децата се събудиха и не можеха да се нарадват на неочакваната гощавка.

След службата в църквата нещастната вдовица и дъщеря ѝ побързаха за вкъщи.

Когато влязоха в стаята, видяха на столчето до масата да седи непознатият мъж, с който майката говори в църквата. Той хранеше най-малкия ѝ син. Останалите деца се тълпяха около него и също се гощаваха от празничната маса.

(Молдовска легенда)

1 Какъв е Тобулток? Разкажи защо мислиш така.

Вода за братушките

Янко стискаше дръжката на зелената стомна. Пред него по камениста пътека вървеше пъргаво магаре. То бе натоварено с две бъчонки. Янковата майка водеше магарето за юлара.

Трети ден битката при Шипка не спираше. С куршуми, а понякога и с камъни и дървета руски войници и опълченци спираха турската войска. Сред гърмежите Янко дочуваше юнашки викове.

Слънцето печеше. Едва се дишаше от жегата.

Изведнъж наблизо пропукаха пушки. Магарето подгъна колене и се строполи на пътеката.

– Мамо, убиха Марко! – проплака Янко.

Майката дрпна момчето за конопената риза. Притаиха се зад една скала. Насреща стреляха турски войници.

Майката развърза едната бъчонка от убитото магаре, преметна я на рамо и закри към окопите. Момчето стисна стомната и тръгна.

– Братушки, вода! – викаше Янко.

Руските войници чува гласа на момчето и се обърнаха. Всички дишаха трудно под горещите лъчи на слънцето.

Янко подаде стомната. Защитниците на Шипка я поемаха, долепяха я до напуканите си устни и жадно пиеха.

– Благодарим, момченце! Колко е студена водата ти! – казаха те.

И отново почваха да стрелят.

Янко изтича при други войници и пак се развива:

– Братушки, вода! Студена вода-а-а!

По Петър Стънов

✓ За вашия речник

стóмна – съд за вода

юла́р – ремък или въже за водене на добиче

опълчѐнци – български доброволци, взели участие в Освободителната война.



1 Защо Янко помага на руските войници и българските опълченци?

ПЪТУВАНЕ В СТРАНАТА НА ДОБРОТО

Захарното петле

Кри-кри, кри-кри... – подсвирна тихичко откъм огнището гласът на щурчето. – Кри-кри, кри-кри, спиш ли?...

Ванката наостри уши, дигна глава от възглавницата и нетърпеливо се обади:

– Хайде де!... Откога те чакам! Как ще спя, нали тая вечер ще ми разправяш?...

– Кри-кри, още малко!... – отвърна щурчето. – Ей сега, нека приспя другите. Още малко. Ти почакай!

Отвън надничаше есенна нощ. Дъждът тихо тракаше по покриви и стъкла. Къщата се смълча. Угасиха лампите. Ванката притвори очи и заслуша. И щурчето почна бавно и тихичко своята вечерна приказка:

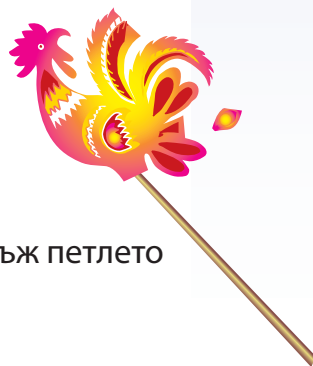
– Имаше веднъж малко панаирско петле. Смешно петле от червена захар. От ония лъскави, набучени на пръчици и наредени по сергиите петлета. Ей на, също такова, само че съвсем очукано и смешно: нито гребенът му гребен, нито опашката – опашка, а клюнът му досущ като на гарга. То знаеше това и умираше от срам, сбутано между лъскавите алени хубавци, които сякаш току ще почнат да кукуригат.

– Ама че петле, а! Същинска чавка! – смееха се децата и се трупаха около другите наперени петлета.

И скоро върху широкия тезгях остана да стърчи само малкото смачкано петле. Никой не пожела да го купи. То стоеше на единствения си дървен крак и сърцето му се свиваше от мъка, защото малкото смешно петле имаше сърце. То виждаше засмените лица на децата, които отнасяха неговите хубави братя, и тежко въздъхна:

– Няма ли и аз да зарадвам някого? Защо тогава съм се явило на света?

Падна нощта. Панаирът опустя. Заръмя дъжд... Изведнъж петлето усети, че нещо меко и пухкаво се долепи до гърба му.



Бяха му израсли истински крила. То веднага се издигна и понесе из въздуха – вън от дюкяна, над покрива, над града.

И заедно с мокрия вятър малкото захарно петле се вмъкна в счупения прозорец на схлупена общуарница. Ръждиво газениче мъждукаше в средата. В калта лежеше малко сираче и гореше в треска.

Ф-р-р-р! – тупна петлето до главата на болното дете. То отвори очи – и изведнъж цялото светна от радост!

– Моето петленце! Моето петленце! – прошепна то и простря ръце да го пипне. – Хем същото! Същото, гдето днес го гледах и нямах пари да си го купя!

Малкото петле примираше от щастие. Най-после и то можа да зарадва някого. Но детето не смееше да го доближи до устата си – от страх да не го счупи. А бузичките му побеляваха от треската. Устните му се напукаха, ненаквасени. Петлето разбра, че детето не ще посмее да го досегне и да разкваси уста с неговата киселка захар. Малкото му щастливо сърце изведнъж се изпълни с такава обич към чирачето, че не можа да издържи повече и се пръсна. Чу се малък трясък – и грозното захарно петле стана на няколко късчета. А детето вече сънуваше, унесено от треската и от радост. Без да се помни, то смучеше късчетата от счупеното захарно петле. И на заранта бузичките му бяха бодри и заруменели от кръвта на червеното смешно петле.

– Спиш ли?... Спиш ли?... Спиш ли?... – подсмихна се щурчето.

– Слушай! – разтри сънено очи Ванката. – Май не ми се вярва мене това... за петлето...

– Тъй ли? – засмя се щурчето. – Кри-кри, кри-кри!... Щом има щурчета да разправят, защо да няма и такива петлета? Кри-кри, кри-кри, кри-кри!...

Константин Константинов

✓ За вашия речник

панайр – голям пазар, който става веднъж в годината

сергия – маса за продажба на открито

тезгях – маса за продажба в магазин

дюкян – магазин

газениче – газена лампа



- 1 От какво се вълнува грозното петле?
- 2 Какво изпитваш към петлето? Защо?
- 3 Направи илюстрация към приказката. Кой момент ще изобразиш?

Лили на морското дъно

Колко било красиво всичко! Една по-чудна от друга се редуваха хубостите наоколо. Странни морски животни, прилични на хризантеми, шавали с прозрачни пипала; кафяви и зелени водорасли вълнували приказни пасбища, сред които се стрелкали шарено набраздени рибки...

А картината долу всеки миг семеняла и ето, че водата се изпълнила с безброй прозрачни медузки... – синкави и розови, те плавали около Лилито и пеели:

– Ний сме медузките, ний сме медузките – вижте ни как си надуваме бузките, ха-ха-ха!

И смехът им бил не от три “ха”, а най-малко от триста, защото те били най-малко толкоз на брой. И в този миг отнейде бавно-бавно доплавала, десет пъти по-голяма, майка им.

– Харесват ли ти децата ми? – запитала с дебел, но нежен глас тя.

– Да – казало Лилито. – Като че ли са от найлон.

– Такива сме ние – прозрачни, нищо не можем да скрием от никого. Но и ти много ни харесваш – казала нежно голямата медуза. – Като те гледам, ти си едно чудесно момиченце, едно превкус... искам да кажа, прекрасно момиченце, великолепно момиченце! ... Позволи ми да ти стисна ръката!

– Как ще го направиш, като нямаш ръце? – учудило се Лилито.



– Те са под абажура ми – казала нежно медузата. – разреши ми да се разперя над теб.

– Щом толкова искаш – съгласило се учтиво Лилито.

– Как да не искам... – казала медузата, разперила се над него и – хоп! покрила го с огромната си прозрачна палатка, като не преставала да говори нежно: ...Как да не искам, когато моите медузки са гладнички! Деца, идвайте насам! Сега ще я изсмучем и ще ѝ изплюем костюмчето... – но изведнъж заговорила малко по-иначе: – Ей, ей, какво правиш?

– Стрелям, не виждаш ли? – чуло се гласчето на Лилито изпод прозрачната палатка. – Защото освен костюмче, аз имам и едно чудесно, прекрасно, великолепно харпунче с четири стрелички!

И то простреляло на още три места лакомата медуза и се измъкнало живо и здраво изпод нея.

– Е, сега какво ми направи! – жално заговорила медузата. – Цяла ме надупчи! Сега как ще се закърпя? Какви времена! Искаш да стиснеш някому ръката, а той...

– Да, да, искала си, чух те аз! – казало Лилито. – Хайде, събирай си децата и си пътувайте!

– Деца, да си пътуваме! Няма справедливост на този свят! – казала плачливо медузата и абажурчетата отплавали нанякъде след нея, като хленчели:

– Ний сме медузките, ний сме медузките,
но где ни изчезнаха днеска закуските

ой-ой-ой!

И хленчът им бил не от три, а от триста “ой” –
вече обяснихме защо.

Валери Петров

✓ За вашия речник

отнѐйде – отнякъде

харпун – уред за риболов под водата

1

Кой от героите на приказката харесваш? Защо?

2

Как разбираш думите на медузата: “Няма справедливост на този свят!”?

Ябълката

По пътя вървеше старица с кошничка в ръката. В кошничката имаше ябълки! Ех, да имах поне една!

Тихичко се приближих до старицата, грабнах една ябълка и я мушнах в джоба. Бабичката нищо не видя.

Изведнъж старата жена се спря и ми каза:

- Ела насам, момченце! Как се казваш?
- Петрике. А майка ми казва Рике.
- Красиво име. Личи, че си добро момче.
- Не знам.

Бабичката извади от кошницата най-румената и най-голямата ябълка.

– Вземи! Това е от моята градина.

Ябълката, която беше в джоба ми, започна да ме гори като огън.

Тя направо ми изгаряше крака.

– Защо не искаш да вземеш ябълката?

Старицата стоеше с изпъната ръка, а аз... Извадих ябълката от джоба си, хвърлих я в кошницата и избягах.

Стигнах вкъщи и заплаках.

Сам не знаех защо заплаках.

Емилиан Буков

1 Защо заплакало детето?



Птиче в клетка

– Що не пееш, мила птичко,
що потрепваш тъй с крилца?

Ето тук си имаш всичко:
и водица, и зрънца.

Имаш позлатена клетка
с тънки пръчки – железа
и прозорче с дивна гледка
къмто ведри небеса...

Тъй говореше детето,
с нежни ласкави слова,
а пък птиченцето клето

тъжно свело бе глава.

А отвънка птички волно
сбираха се в път и с глас
сякаш думаха му милно:

– Искаш ли да тръгнеш с нас?
Трепва птичето с крилцата,
блъска в пръчките челце
и изхвъркна му душата,
стихна мъничко сърце.

Емануил Попдимитров

✓ *За ватия речник*

дѣвна – чудесна, прекрасна
клѣто – нещастно

- 1 Какво е настроението в стихотворението?
- 2 Ако си композитор каква мелодия би съчинил по стиховете?

Орел, рак и щука

Орел, рак и щука
не зная по каква сполука,
такваз им работа дошла
да теглят наедно кола.

И ето те се впрягат,
напъват се, напругат,
ей тъй, че ще се пукнат чак,
а пустите кола не мръдват пак.

Те можеха подкара
най-лесничко товара,
но на! Орелът кат крилат
все теглел нависоко.

Кир Рачо теглел наназад,
а щуката – в дълбоко.

Кой крив, кой прав – не знам,
товарът и до днес е там.

Несговорна дружина
не могат си почина.

Петко Р. Славейков

✓ *За ватия речник*

сполу́ка – успех (тук: случайност)
на́едно – заедно

- 1 На какво учи баснята?



Пословици

Добро се постига със задружни усилия.
Сговорна дружина – планина повдига.



Басните са се появили от приказките за животни. Герои са животни, предмети, растения. Чрез техните постъпки се разкриват човешки черти. Те са кратки и поучителни.



Братче до прозорчето

Раду отдавна чака гост. И вчера татко му донесе малко дръвче. То беше съвсем мъничко, още бебе.

– То е като мен – зарадва се Раду. – Ще ми бъде като братче.

Раду засади дръвчето до своя прозорец. Даде му да пие водица от своята чаша, а крачето му огъна със затоплена в юмручето пръст. Вечерта донесе цяла кана вода и още веднъж напои госта.

През нощта дръвчето укрепна и сутринта вече можеше да се поклаща.

Раду отвори прозореца.

– Кой те клати, нали няма никой до теб?

– Сам. Покланям се на този, който ми даде вода и ме прие в своя двор – сякаш искаше да каже малкият гост, но още не можеше да говори.

Скоро той се разлисти и сърцето на Раду скачаше от щастие: неговото братче до прозореца облече зелена премяна.

Спиридон Вангели

- 1 Докажи с думи от текста, че Раду е добро момче.
- 2 Знаеш ли други разкази, приказки или стихотворения, в които се говори за добротата. Прочети, разкажи!



Брезичка

Вече пеят птички
в нашата горичка,
пуснала листенца
малката брезичка.

Пуснала листенца,
сърчица зелени,
още много малки,
тънки, разредени.

През листата виждам
облаче в небето,
радостно ми стана,
трепна ми сърцето.

Че ми е връстница
младата брезичка,
насади я мама,
като бях мъничка.

А сега я гледам
как е оживяла
и на нейно клонче
птиченце запяло...

Дора Габе



1 Сравни разказа “Братче до прозорчето” и стихотворението “Брезичката”. По какво си приличат?

Пословици

Хвърли добро зад гърба си, ще го намериш пред себе си.
Добрият човек лошо не търпи.



Слънцето и облакът

Слънцето пътувало из небето весело и победоносно върху своята огнена колесница, хвърляйки лъчи по всички посоки за голямо неудоволствие на един облак с буреносен характер, който мърморел:

– Прахосник, разсипник, хвърляй, хвърляй на вятъра лъчите си и да видим накрая колко ще ти останат!

Всяко зърно, което зреело в лозята, си открадвало по един лъч на минута или дори по два. И нямало стръкче тревичка или паяк, или цвете, или водна капка, които да не си вземали от лъчите колкото им трябвало.

– Оставяй, оставяй да те ограбват всички: ще видиш как ще ти се отблагодарят, когато няма да има какво повече да ти откраднат.

Слънцето продължавало весело своето пътешествие, подарявало лъчи с милион и милиони и милиарди, без да ги брои.

Чак на залез преброило лъчите, които му оставали: и гледай ти, не му липсвал нито един лъч. Облакът от изненада се превърнал в град и се изсипал. Слънцето весело се гмурнало в морето.

Джани Родари

✓ *За вашия речник*

мърмóрел – упреква̀л на глас
се гму̀рнало – се хвърлило

1 Защо слънцето не изгубило нито един лъч?



Джани Родари е италиански детски писател. Пише стихотворения и приказки. Те отвеждат децата в чудния свят на небивалиците.

✓ *За вашия речник*

небивалици – измислици

2 Разкажи за своя любим герой от произведение от раздела “Пътуване в страната на доброто”.



СЛЪНЧЕВО ЛЯТО, ЗДРАВЕЙ!



Лятно утро

Здравей, слънце! Вървим с Дорина към полето, към далечното поле, където трябва да помогнем на баба ѝ да прореди царевицата. Рано е още. Пътеките са тихи, росни, пеперудките не кръжат над полските цветя, а ние весело крачим, радваме се на щедрото лятно утро. Околността става все по-светла, по-чиста, изчезва мъглата над селската река. И огледалото ѝ разсипва толкоз отражения и лъчи! А ние вървим и се раздваме на първите звуци, на чудните миризми...

По Георги Барбаров

1 Кои думи и словосъчетания ти помагат да си представиш ранното лятно утро?

2 Опиши с думи какво се отразява в селската река в лятното утро.

Лято е

Над далечната дъбрава
рано слънцето изгрява –
житни ниви необятни
трябва да направи златни.

Всеки плод върху клонака
с нетърпение го чака.
Че във всеки плод по ред
слънцето ще капне мед.
И по нашите градини
то навсякъде ще мине –
едри зелки да растат,
розите да разцъфтят.
Ще затопли и реката,
да се къпят пак децата.

Надя Кехлибарева

✓ *За вашия речник*

необятни – големи, широки

- 1 Какво настроение създава слънцето. Защо?
- 2 Наблюдавай лятно утро в твой роден край.
Опиши го с думи – състави кратко разказче.



Лято

Денят се започва, изгрява зората,
и слънцето нежно събужда земята.
Щурците заспиват след нощната песен.
Обичам те, лято, ти свят си чудесен!

Илия Вълков





На Кирил и Методий

Пяст весели деца,
светят чистите лица
и с божури във ръцете,
с клончета и росно цвете
дружно виеме венци
за безсмъртните предци.
Днес е празник най-велик,
ден на нашия език
и славянските народи,
ден на Кирил и Методий.
С техни букви всеки ден
ние пишем и четем
книжки български чудесни
с приказки и родни песни
и опазихме до днес
нашия език и чест.
Грее весело небето
над Балкана и полето,
чуруликат пойни птички
край гори и край рекички
и в ръцете с росно цвете
ние кичим ликовете
на учителите-братя
да ги славим по земята –
вредом, докъдето стига
родна реч и родна книга.

Иван Давидков

Благодаря

Как е звучна и красива
българската реч!
Като билка ме опива
води ме далеч.

В нея миналата слава
песенно звъни
и с надежди озарява
бъдните ни дни.

Аз, учителко, със цвете,
днес ще те даря
и целувам ти ръцете,
и благодаря,

че със обич всеотдайна
ти ме озари,
на речта ни всяка тайна
ти пред мен откри!

Михаил Лъкатник



✓ За вашия речник

**бѣлка – лековита трева
ме опѣва – ме опиянява**



- 1 За какво благодари детето на своята учителка?
- 2 Какво научи за родния език през учебната година? Спомни си други стихове, посветени на него.

Ваканция

Сбогом, класни и контролни!
Сбогом, времена глаголни!
За игра и за отмора
чака ни засмян простора.

Не тъжи ми, тебеширко –
белописко и немирко!
Не въздишай, мой пергелко –
дългокрачко, забоделко!

Кой от залив, кой от чука –
ние пак ще дойдем тука
и в притихналата есен
ще отекнат смях и песен.

Георги Авгарски



✓ За вашия речник

**отмóра – почивка
забодéлко – който се забожда
ще отéкнат – ще зазвучат**

- 1 Какво е настроението в стихотворението? От какво е породено?
- 2 Какво ще пожелаеш за лятото на своя приятел? Запиши желанието си на балон и го изненадай.
- 3 Запиши какво не трябва да забравяш през лятото. Обсъди с другарите в класа.



Мили второкласници!

През тази учебна година вие лист по лист разлиствахте учебника “Родна реч” и той ви водеше по пътя на познанието. Този път е труден, но и необходим, защото ви води в света на родния български език.

Усвоихте граматически знания, правописни и правоговорни умения, които ви правят по-уверени в говоренето и писането на роден език.

Научихте основни норми на поведение чрез страниците “Речева учтивост”.

Обогатихте речта си с нови думи.

Художествените четива ви възпитаваха в родолюбие, ученолюбие, трудолюбие, доброта.

Сега вие сте по-големи, по-уверени, по-знаещи и можещи!

Желаем ви да сте здрави, умни и добри! Да отдъхнете през лятната ваканция и да говорите на своя роден български език! Вие можете!

Вярваме във вас!

Авторите



Acest manual este proprietatea
Ministerului Educației al Republicii Moldova

Școala _____				
Manualul nr. _____				
Nr. crt.	Numele de familie și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Dirigintele verifică dacă numele elevului este scris corect.

Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări în manual.

Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia folosind termenii: *nou*,
bun, *satisfăcător*, *nesatisfăcător*.

Imprimare la Tipografia „BALACRON” SRL
str. Calea Ieșilor, 10;
MD-2069, Chișinău, Republica Moldova
Comanda nr. 634